

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
ORTADOĞU ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
ORTADOĞU İKTİSADI ANABİLİM DALI

KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ'NİN EKONOMİK YAPISI
VE TÜRKİYE İLE EKONOMİK İLİŞKİLERİ

Yüksek Lisans Tezi

SERHAN ŞANSAL

İstanbul, 2007

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
ORTADOĞU ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
ORTADOĞU İKTİSADI ANABİLİM DALI

KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ'NİN EKONOMİK YAPISI
VE TÜRKİYE İLE EKONOMİK İLİŞKİLERİ

Yüksek Lisans Tezi

SERHAN ŞANSAL

Danışman: YRD.DOÇ.DR. KAMİL USLU

İstanbul, 2007

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No.
ÖNSÖZ	IV
TABLO LİSTESİ.....	V
GRAFİK LİSTESİ.....	VII
HARİTALAR LİSTESİ.....	VIII
KISALTMALAR.....	IX
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ'NİN GENEL YAPISI VE KONUMU

1.1. KIBRIS ADSININ COĞRAFİ, TARİHİ VE DOĞAL YAPISI.....	2
1.1.1. Coğrafi ve Doğal Yapısı.....	2
1.1.2. Tarihi Yapısı.....	6
1.1.2.1. Eski Çağlardan Osmanlı'ya Kıbrıs.....	6
1.1.2.2. Osmanlı'dan İngiliz Egemenliğine Geçen Sürede Kıbrıs...	10
1.1.2.3. Kıbrıs da İngiliz Egemenliği.....	14
1.1.2.4. Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Doğumu ve Londra ile Zürih Konferansları.....	14
1.2. KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ'NİN KURULUŞU, SINIRLARI VE TARİHSEL SÜRECİ.....	17
1.2.1. Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Kuruluşu ve Yapısı.....	17
1.2.2. Olumsuz Gelişmeler	18
1.2.3. Kıbrıs Barış Harekâtı	19
1.2.4. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Doğuşu	20
1.2.5. Birleşmiş Milletlerin Kıbrıs'a Bakışı	21
1.2.6. Tanınma Sorunu	21
1.3. KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ'NİN SİYASİ YAPISI.....	22
1.3.1. Rauf Denktaş.....	22
1.3.2. KKTC'nin Siyasi Hayatında Başlıca Siyasi Partiler.....	25
1.3.2.1. Ulusal Birlik Partisi.....	25
1.3.2.2. Cumhuriyetçi Türk Partisi.....	25
1.3.2.3. Toplumcu Kurtuluş Partisi.....	25
1.4. KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ'NİN TÜRKİYE AÇISINDAN STRATEJİK ÖNEMİ.....	26
1.5.KIBRIS'TA NÜFUS HAREKETLERİ.....	28

İKİNCİ BÖLÜM

KKTC’NİN EKONOMİK YAPISI

2.1. KKTC’NİN GENEL EKONOMİK YAPISI.....	32
2.1.1 KKTC’de Genel Ekonomik Göstergeler.....	33
2.2. KKTC’NİN SEKTÖRLERE GÖRE EKONOMİSİ.....	37
2.2.1. Tarım.....	37
2.2.1.1. Hayvancılık.....	41
2.2.1.2. Su Ürünleri ve Balıkçılık.....	44
2.2.1.3. Ormançılık.....	45
2.2.2. Doğal Kaynaklar.....	46
2.2.3. Sanayi Sektörü.....	46
2.2.4. İnşaat Sektörü.....	48
2.2.5. Finansal Kurumların Ekonomiye Katkısı.....	51
2.2.6. Ticaret Sektörü.....	54
2.2.7. KKTC’de Ulaştırma-Haberleşme Sektörü.....	54
2.2.7.1. Karayolu Ulaştırma Sektörü.....	55
2.2.7.2. Havayolu Ulaşımı.....	57
2.2.7.3. Denizyolu Ulaşımı.....	57
2.2.7.4 Telekomünikasyon Hizmetleri.....	57
2.2.7.5. Posta Hizmetleri ve Radyo Televizyon.....	58
2.2.8. Vakıf Üniversitelerinin KKTC Ekonomisine Katkısı.....	59
2.3. KKTC’NİN KAMU KESİMİ FİNANSAL YAPISI.....	60
2.4. KKTC’DE FİYAT HAREKETLERİ VE ENFLASYON.....	61
2.5. KKTC’DE İŞGÜCÜ.....	62

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KKTC’NİN TÜRKİYE VE ORTADOĞU İLE EKONOMİK İLİŞKİLERİ

3.1. KKTC’NİN DIŞ TİCARETİ.....	66
3.1.1. KKTC Dış Ticaretinde Görünmeyen İşlemler Kalemi.....	67
3.1.2. KKTC’de Sermaye ve Rezerv Hareketleri.....	68
3.2. KKTC İLE TÜRKİYE EKONOMİK İLİŞKİLERİ.....	69
3.2.1 KKTC’nin Türkiye’den İthalatı.....	70
3.2.2. KKTC’nin Türkiye’ye İhracatı.....	71
3.3. KKTC’NİN DÜNYA EKONOMİSİNDEKİ YERİ.....	72
3.3.1. Ürün Gruplarına Göre İhracatın Yapısı.....	74
3.3.2. Ürün Gruplarına Göre İthalatın Yapısı.....	77

3.4. KKTC’DE TURİZM.....	78
3.5. KKTC’DE BAŞLICA TURİZM ÇEŞİTLERİ.....	83
3.5.1. Eko (Doğa) Turizmi.....	83
3.5.2. Arkeoloji Turizmi.....	84
3.5.3. Konferans Turizmi.....	84
3.6. YEŞİL HAT TÜZÜĞÜ.....	84
3.7. KKTC’DE KIYI (OFFSHORE) BANKACILIĞI.....	86
3.8. KKTC’NİN ORTADOĞU EKONOMİLERİNDEKİ YERİ.....	89
3.8.1. KKTC’nin Ortadoğu Ülkelerine İhracatı.....	89
3.8.2. KKTC’nin Ortadoğu Ülkelerinden İthalatı.....	90
3.8.3. Ortadoğu Ülkelerinden KKTC’ye Turizm.....	92
SONUÇ	94
KAYNAKÇA	96

ÖNSÖZ

Kıbrıs Adası coğrafi güzellikleri kadar, jeostratejik önemi ile büyük devletlerin çekim merkezinde olmuştur. Bu değerli coğrafi konum Ada'da sürekli olarak güç mücadelelerini ve çatışmaları beraberinde getirmiştir. Anadolu, Kuzey Afrika ve Ortadoğu da söz sahibi olmaya çalışan Osmanlı İmparatorluğu da Akdeniz'in güvenliği için Kıbrıs Adasını 1571 yılında egemenliği altına almıştır. Bu tarihten itibaren Ada da Türk iskânı oluşturulmaya başlanmış, buna bağlı olarak da Osmanlı devlet sistemi ile yaşam tarzı burada oluşmuştur. Ancak Kıbrıs Adası Osmanlı İmparatorluğunun elinden 1878 tarihinde çıkmasıyla Ada da varlığını sürdüren Türk ve Rum toplumları arasında çatışmalar başlamıştır. Bu çatışmalar 1983 yılında KKTC'nin kurulmasıyla sona ermiştir. Fakat uluslar arası toplumda tanınmayan KKTC için ekonomik izolasyonlardan dolayı birçok zorluklarla mücadele etmektedir. KKTC ekonomisi ile ilgili bir çalışmanın çok büyük bir önemi vardır. Bunun önemli bir sebebi sosyal, kültürel ve tarihi çalışmaların yeterli miktarda olmasına karşın çok az sayıda ekonomik alanda çalışma olmasındandır. Bu durum araştırmalarım sırasında kaynak bulma güçlüklerini de beraberinde getirmiştir.

Araştırmaların sırasında gerekli bilgiye ulaşmamı sağlayan KKTC İstanbul Başkonsolosluğundan Muavin Konsolos Esra Emin Özdeniz ile Kuzey Kıbrıs Türk Ticaret Odasında Dış Ticaret Uzmanı olan Oya Barçın'a teşekkürlerimi sunarım. Bununla beraber çalışmamda bana desteğini hiçbir zaman esirgemeyen aileme ve çalışmalarımda yardımlarıyla her zaman yanımda olan Tez Danışmanım Yrd. Doç. Dr. Kamil Uslu'ya da teşekkürü bir borç bilirim.

KKTC toplumunun siyasi alandaki kabul görme çabaları ve bu halka kültürel ve tarihsel bir bağ ile kenetlenmiş Türkiye Cumhuriyeti'nin bu doğrultudaki çalışmaları son derece haklı ve hukuki bir mücadeledir. Çalışmamın da KKTC'nin uluslararası toplumda kabul görme uğraşlarına bir katkı olmasını umut etmekteyim.

Serhan Şansal

İstanbul, 2007

TABLO LİSTESİ

	Sayfa No.
Tablo 1 : Cumhurbaşkanlığı Seçimleri.....	24
Tablo 2 : Genel Seçim Sonuçları (1990-2005).....	26
Tablo 3 : Kıbrıs'ta Nüfus.....	29
Tablo 4 : Genel Ekonomik Göstergeler.....	36
Tablo 5 : KKTC'de Arazi Dağılımı.....	38
Tablo 6 : Ekilebilir Arazilerin İçinde Turunçgil, Meyve ve Sebze Üretimi.....	39
Tablo 7 : Tarımsal Faaliyetlerin Sektörel Payı.....	41
Tablo 8 : KKTC'de Hayvan Sayıları.....	42
Tablo 9 : Toplam Büyükbaş Hayvanların Yüzdeler Oranları.....	43
Tablo 10 : Hayvansal Üretim.....	44
Tablo 11 : Sanayinin Ekonomi İçindeki Payı.....	47
Tablo 12 : Sanayi Sektörünün Cari Fiyatlarla GSYİH İçindeki Yeri (YTL).....	48
Tablo 13 : Kentsel Konut İnşaatları (Adet).....	49
Tablo 14 : Kırsal Konut İnşaatları (Adet).....	50
Tablo 15 : İnşaat Sektörünün Ekonomi İçindeki Yeri.....	51
Tablo 16 : Türk Lirası Mevduat Gelişmeleri (Cari Fiyatlarla YTL).....	52
Tablo 17 : Döviz Mevduat ve Tevdiatlarındaki Gelişmeler (YTL).....	53
Tablo 18 : Finansal Kurumların Ekonomi İçerisindeki Yeri.....	53
Tablo 19 : Ulaştırma ve Haberleşme Sektörlerinin Ekonomideki Yeri.....	55

Tablo 20 : KKTC’de Telekomünikasyon Hizmetleri	
(Telefon Abonesi Adeti).....	58
Tablo 21 : Kamu Kesimi (Cari Fiyatlarla).....	60
Tablo 22 : KKTC’nin Enflasyon Oranları.....	62
Tablo 23 : Yaratılan Katma Değere Göre İstihdamın Sektörel Dağılımı....	64
Tablo 24 : KKTC’nin Dış Ticareti (Dolar).....	66
Tablo 25 : KKTC’de Görünmeyen İşlemler Kalemi (Milyon Dolar).....	67
Tablo 26 : Sermaye ve Rezerv Hareketleri (Milyon Dolar).....	68
Tablo 27 : KKTC’nin Türkiye ile Ekonomik İlişkileri (Milyon Dolar).....	71
Tablo 28 : Ülkelere Göre Dış Ticaret (Milyon Dolar).....	73
Tablo 29 : Ürün Grupları İtibariyle KKTC İhracatının Yapısı	
(Milyon Dolar).....	75
Tablo 30 : Ürün Gruplarına Göre İthalat.....	77
Tablo 31 : Turist Sayısında ve Yapısında Gelişme.....	79
Tablo 32 : Turist Konaklama Tesislerinde Doluluk Oranının	
Aylara Göre Dağılımı.....	80
Tablo 33 : Yeşil Hat Tüzüğü Kapsamında Güney Kıbrıs ile Olan Ticaret....	85
Tablo 34 : KKTC’de Tasfiye Halindeki Bankaların Durumu (TL).....	87
Tablo 35 : KKTC’nin Ortadoğu da Ülkelere Göre İhracatı (Dolar).....	89
Tablo 36 : KKTC’nin Ortadoğu da Ülkelere Göre İthalatı (Dolar).....	91
Tablo 37 : KKTC’ye Ortadoğu Ülkelerinden Gelen Turistlerin Dağılımı....	93

GRAFİK LİSTESİ

	Sayfa No.
Grafik 1 : 1990-1991 Yıllarında Sektörel Daralma.....	33
Grafik 2 : 1983 ve 1995 Yıllarında Başlıca Sektörlerin GSYİH İçindeki Payları.....	34
Grafik 3 : Tarımda Alan Miktarına Göre Sulama Yöntemleri.....	38
Grafik 4 : Asfalt ve Stabilize Yol Oranları.....	56
Grafik 5 : KKTC’de Yaşayan İşgücünün, GKRY ve KKTC’deki Dağılımları.....	63
Grafik 6: KKTC’de Bölgelere Doluluk Oranları (2006).....	82
Grafik 7: 2006 Yılında Casinolu ve Casinosuz Tesislerin Doluluk Oranının Karşılaştırılması.....	83

HARİTA LİSTESİ

	Sayfa No.
Harita 1 : Kıbrıs Fiziki Haritası.....	5
Harita 2 : Jodocus Hondius ve Petrus Bertius'un 1616 Yılında Amsterdam'da Yayınladıkları Kıbrıs Haritası.....	9
Harita 3 : Kıbrıs Siyasi Haritası.....	16
Harita 4 : KKTC'nin Ürünlerine Göre Tarımsal Alanları.....	40
Harita 5 : KKTC Turizm Haritası.....	81

KISALTMALAR

KKTC	: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti
MSB	: Milli Savunma Bakanlığı
GKRY	: Güney Kıbrıs Rum Yönetimi
BM	: Birleşmiş Milletler
CTP	: Cumhuriyetçi Türk Partisi
UBP	: Ulusal Birlik Partisi
TKP	: Toplumcu Kurtuluş Partisi
DP	: Demokrat Parti
AB	: Avrupa Birliği
NATO	: Kuzey Atlantik Paktı
TC	: Türkiye Cumhuriyeti
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
GSYİH	: Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
GSMH	: Gayri Safi Milli Hasıla
CIA	: Merkezi Haberalma Teşkilatı
İGEME	: İhracatı Geliştirme Merkezi
DTM	: Dış Ticaret Müsteşarlığı
KKTCMB	: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Merkez Bankası
YTL	: Yeni Türk Lirası
TL	: Türk Lirası
TÜFE	: Tüketici Fiyat Endeksi
TÜSİAD	: Türkiye Sanayicileri ve İşadamları Derneği
BRTK	: Bayrak Radyo ve Televizyon Kurumu

ABAD	: Avrupa Birliği Adalet Divanı
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
OECD	: Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
KTTO	: Kıbrıs Türk Ticaret Odası
TMSF	: Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu
BAE	: Birleşik Arap Emirlikleri
a.g.e	: Adı geçen eser
a.g.t	: Adı geçen Tez
a.g.s	: Adı geçen site
ss	: Sayfa sayısı
s	: Sayfa

GİRİŞ

Bu çalışmada Kıbrıs Adası'nın tamamı sadece coğrafi olarak incelenmiştir. Güney Kıbrıs ekonomik değerlendirmenin dışında bırakılmıştır. Çalışmamızda Kıbrıs'ın uluslararası statüsü ve AB ile ilişkileri sadece bilgi olarak verilmiş, çözüm önerileri kapsam dışı bırakılmıştır.

Kıbrıs Adası 1571'de Osmanlı egemenliğine girdiği günden itibaren Ada'da iki toplumlu yapıda oluşmaya başlamıştır. Ada halkını oluşturan Türk ve Rum halklar çok uzun yıllardır büyük anlaşmazlıklar içinde olmuşlardır. Bu anlaşmazlıklar, hatta çatışmalar Ada yönetimi Osmanlılardan İngilizlere geçtiğinde de devam etmiştir. Kıbrıs Adasının da İngiliz egemenliği sona erdikten sonra iki toplumlu bir Cumhuriyet kurma çalışmaları 1960 yılında yapılmaya çalışılmışsa da bu Cumhuriyet üç yıl varlığını sürdürmüştür. Daha sonra Ada da meydana gelen çatışmalar sonrasında Türkiye'nin de uluslararası anlaşmalar gereğince yaptığı meşru girişimleri ile 1974 yılında Kıbrıs Barış Harekâtı yapılmış ve bunu takip eden süreç sonrasında da 1983 yılında KKTC kurulmuştur.

Kıbrıs Adası coğrafi konumu itibariyle eski çağlardan beri Akdeniz'de egemenlik kurmak isteyen güçlü imparatorlukların ve devletlerin hedefi haline gelmiştir. Kıbrıs konumu itibariyle Kuzey Afrika, Anadolu ve Ortadoğu bölgelerinin deniz ulaşım yollarının merkezinde olmasından dolayı ayrı bir öneme sahip olduğu söylenebilir.

Türkiye'nin Kıbrıs'la arasındaki bağ yalnızca stratejik önemden kaynaklanmamaktadır. Bunun dışında Osmanlı döneminden tarihi ve buna bağlı olarak da Kıbrıs da oluşmuş Türk nüfusuyla da kültürel bir bağ mevcuttur. Kıbrıs da 1963 yılında yaşanan olumsuzluklara Türkiye'nin bu nedenlerle müdahil olması mümkün olmamıştır.

Birinci Bölümde, Kıbrıs Adası'nın tarihi ve doğal yapısı, KKTC'nin kuruluşuna giden yol, KKTC'nin kuruluşu, siyasi yapısı, nüfusun dağılımı, KKTC'nin Türkiye açısından önemi incelenmeye çalışılmıştır.

İkinci Bölümde, KKTC'nin genel ekonomik yapısı, sektörler göre ekonomisi, kamunun finansal yapısı, fiyat hareketleri ve işgücü konuları incelenmiştir.

Çalışmamızın Üçüncü ve son bölümünde ise KKTC'nin dış ticaretinin yapılış şekli, miktarları, hangi ülkelerle ticari ilişki kurduğu, Türkiye ve Ortadoğu ile ekonomik ilişkilerinin boyutu incelenmiş olup, KKTC'deki önemli bir gelir kaynağı Turizme dair çalışmalar yapılmıştır. Ayrıca Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY) ile büyük beklentilerle başlatılan Yeşil Hat Tüzüğü'nün değerlendirilmesine yer verilmiştir.

Araştırma metodu olarak kitap, güvenilir internet siteleri, kütüphane, süreli yayımlar ve yüksek lisans tezlerinden yararlanılmıştır.

I. BÖLÜM

KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİNİN GENEL YAPISI VE KONUMU

1.1. KIBRIS ADASININ COĞRAFI, TARİHİ VE DOĞAL YAPISI

1.1.1. Coğrafi ve Doğal Yapı

Kıbrıs Adası'nın coğrafi konumu; kuzeyinde 65 km ile Türkiye, doğusunda 112 km ile Suriye, 267 km ile İsrail, 162 km ile Lübnan, güneyinde 418 km ile Mısır, batısında ise 965 km ile Yunanistan yer almaktadır. Kıbrıs Adası Akdeniz'in kuzey doğusunda yer alan bir adadır. Ada 34°33' ve 35°41' kuzey enlemleri ile 32°20' ve 34°35' doğu boylamları arasında yer alır.¹ Kıbrıs Adası genişlik bakımından Akdeniz'deki üçüncü büyük adadır. Birinci sırada Sicilya Adası ikinci sırada Sardunya Adası yer alır. Kıbrıs Adası'nın genişliği 9300 km'dir. Bununla birlikte Kıbrıs Adası'nın yüz ölçümü 3.355 km²'dir. Bu büyüklük adayı Ortadoğu'da Bahreyn'den sonra ikinci büyük ada yapar.²

Kıbrıs Adası'nın dağ yapısı, güney ve kuzey de iki sıradağ tarafından boydan boya aşılır. Kuzeyde Beşparmak Dağları (Doğuda Karpas yarımadasına doğru uzanır), güneyde ise yükseltisi 1.950 m.'yi bulan yanardağ kökenli Trodos Dağları bulunur. Bu iki sıradağın arasında kalan plato şeklinde Maserya Ovası yer almıştır. Bu alanlar verimli olmalarına karşın sulama imkânı olamadığından verimi düşük olduğu söylenebilir. Kıbrıs'ta yerleşim alanları, nüfusun büyük bölümünün toplandığı orta kesimler ve verimli düzlüklerden oluşur.

Kıbrıs Adası yüzey şekilleri bakımından dört şekle ayrılabilir. Bunlar; Beşparmak Dağları, Trodos (Karlı) Dağları, Maserya (İç) Ovası ve Kıyı Ovalarıdır.³

¹ Vehbi Z. Serter, Kıbrıs Tarihi, **Eğitim Kültür Gençlik ve Spor Bakanlığı, Kıbrıs**, 1971, s. 2

² Selami Gözenç, **Güneybatı Asya "Ortadoğu" Ülkeler Coğrafyası**, Çantay Kitabevi, İstanbul, 1999, s. 167

³ Halil Önge, **Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde Tarım ve Hayvancılığın Ülke Ekonomisindeki Yeri**, Marmara Üniversitesi Ortadoğu ve İslam Ülkeleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2002, s.10

Beşparmak Dağları adanın kuzeyinde yer alır. Bu dağ sırası batıda Koruçam Burnu'ndan başlayarak doğuda Zafer (Karpas) Burnu'na kadar uzanmaktadır. Beşparmak Dağları batıdan doğuya doğru alçalmaktadır.⁴ En yüksek noktası 1024 m. olup Girne'nin güneybatısındadır. Adanın kuzeyi ile iç ova arasında sarp ve dik eğimlerden oluşan morfolojik bir yapı meydana getiren Beşparmak Dağları ancak birkaç noktada derin boğazlarla geçit verir.⁵ Bunlardan en önemlisi Boğazköy geçididir. Adanın yüzey şekilleri bakımından ikinci bölgesi jeolojik özellikleri farklı Trodos dağlarıdır. Kıbrıs Adası'nın batı, güneybatı ve orta kısmında yer alıp büyük bir alanı kaplar (3200m). Adanın üçüncü bölgesi ise kuzey ve güneydeki dağlar ile Güzelyurt ve Mağusa Körfezi arasında kalan yaklaşık 90 km uzunluğa sahip Maserya (İç) Ovasıdır. Maserya Ovası Adanın en önemli tarım alanı olma özelliğine sahiptir. Maserya Ovası doğudan batıya doğru genişleyen ve batı kıyılarına yakın yerlerde kumsal alanlara ulaşılan bir iç ova niteliğindedir. Aynı zamanda kalın tortullarla kaplı bu ova bir birikim alanıdır.⁶ Kıbrıs Adasının diğer bir jeolojik özelliği de Kıyı Ovalarıdır. Bu ovalar da irili ufaklıdır. Bunlar yer yer küçülürken bazı yerlerde ise kilometrelerce uzunluğa ulaşır. Kıyı ovaları toprak yapısı itibariyle alüvyon kaplıdır. Bu nedenle buralar tarım açısından en verimli alanlardır.⁷ Adanın en uzak iki noktası batıda Baf ile doğuda Zafer Burnu (Dip Karpas)'dur. Bu uzaklık yaklaşık olarak 225 km kadardır.

---

⁴ Rona Turanlı, Can Umut Ceyhan, **Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Ülke Etüdü**, İstanbul Ticaret Odası, İstanbul, 1997, s.9

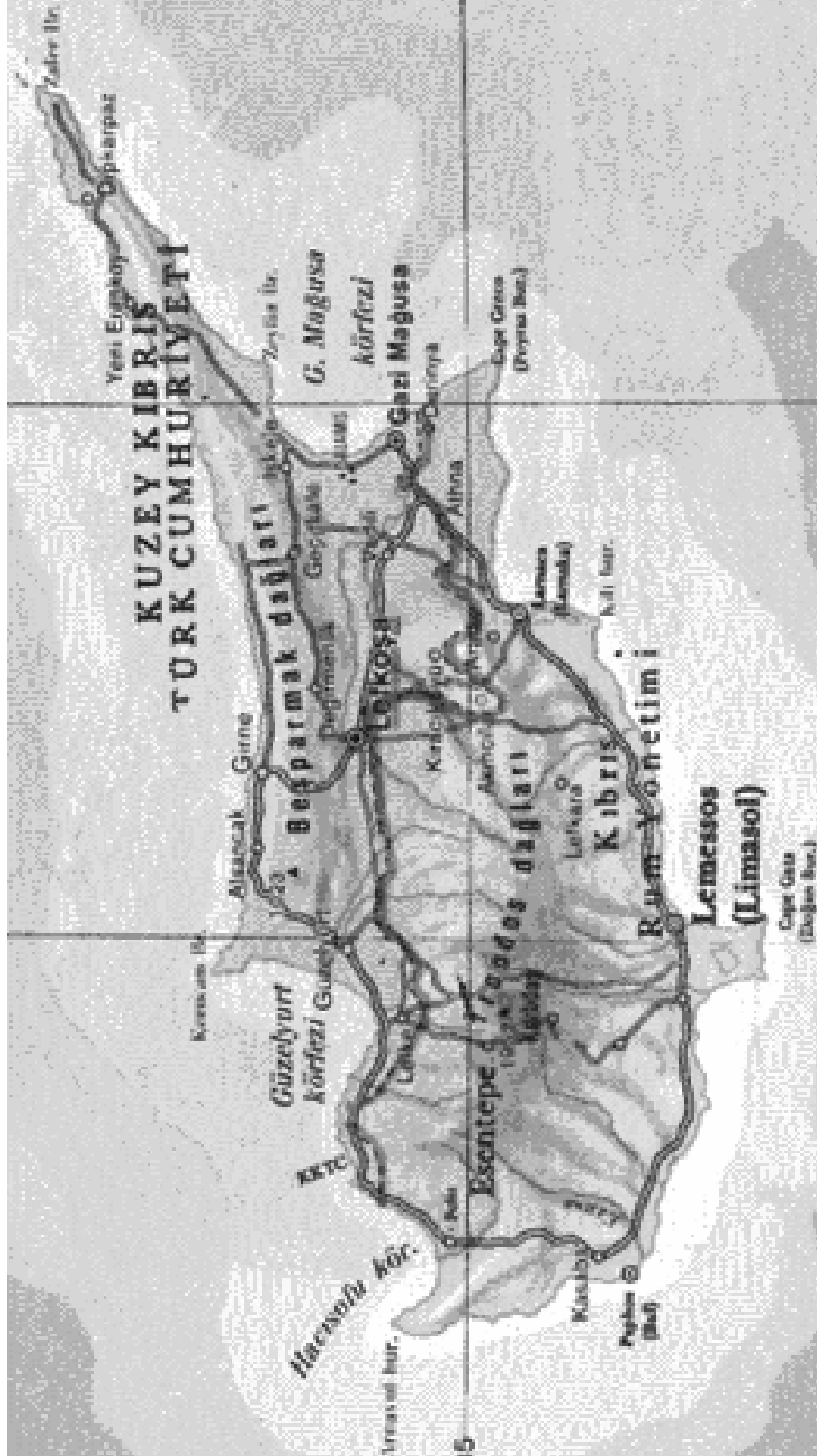
⁵ Selami Gözenç, a.g.e., s.167

⁶ Rona Turanlı, Can Umut Ceyhan, a.g.e., ss. 9-10

⁷ Halil Önge, a.g.t., s. 14

Harita 1
Kıbrıs Fiziki Haritası

Kaynak: <http://www.msb.gov.tr/Birimler/GNPP/html/images/2bol5kisres3.gif> (21.03.2007)

Kıbrıs Adası'nda tipik Akdeniz iklimi geçerlidir. Adanın kış devresinde güneşi görme süresi oldukça uzun sayılabilir. Kıbrıs Adası'nda yıllık ortalama sıcaklık 19°C'dir. Ortalama yağış miktarı yıllık 500mm kadardır. Ancak bu değer Beşparmak Dağlarının kuzey yamaçlarında 600 mm yaklaşırken, Maserya (iç) Ovasına doğru gidildikçe 450 mm'nin altına iner. Adanın doğal bitki örtüsü pek zengin değildir. Genellikle hakim bitki örtüsü makidir. Ormanlık yerlere ancak dağlık bölgelerde rastlanır. Buralardaki ağaç türleri ise kızılçam, selvi, meşe, fıstık çamları ve ardıçlardır. Batı kesimler daha ağaçlıktır. Orta, doğu ve Karpas Bölgesi batıya nazaran bitki örtüsünün fakirleştiği alanlardır.⁸ Eskilerin sık, gür ve uzun boylu ormanları artık kalmamıştır. Geçmişte bakır ve gümüş işletmeleri, gemi yapımı ve dış satışlar için düzensiz kesimler yapılması, buna karşılık yeniden ağaçlandırma yapılmaması, üstün nitelikli Kıbrıs ormanlarını bugünkü kötü durumuna gelmesine sebep olmuştur. Ayrıca bu plansız gelişmelere ek olarak 27 Haziran 1995'te Beşparmak Dağları'ndaki ormanların büyük bölümü yanmıştır. Bu yangının Rum kesiminin kundaklaması sonucu çıktığı tahmin edilmektedir. Kıbrıs'ta akarsu olarak dereler, çaylar ve bataklıkla göl arası su birikintileri bulunur.⁹

1.1.2. Tarihi Yapısı

1.1.2.1. Eski Çağlardan Osmanlı'ya Kıbrıs

Bazı tarihçiler Kıbrıs adının Finike kökenli olduğunu savunur. Finike dilinde "Kubru" kıyı anlamına gelir. Anadolu'da yaşayan Finikeliler' in bu adı kullanmasının nedeni karşı kıyıda olmasından dolayıdır. Prof. Dr. Firuzan Final ise araştırmalarında, bakır anlamına gelen "Zabar" kelimesinden çıktığını, bunun Akatça'da Cypr olarak okunduğunu savunmaktadır.¹⁰

Kıbrıs Adası MÖ 1450 yılında Mısırlılar tarafından fethedilmiştir. Mısırlılar'dan sonra Hitit egemenliğine giren Kıbrıs Adası daha sonra MÖ 350'de Persler tarafından işgal edilmiştir. Finikelilerle Asurlular da adayı egemenlikleri altına almıştır. MÖ 58'de Kıbrıs'ta Romalılar egemenlik kurmuştur. Fakat Roma İmparatorluğu'nun MS 395'te Doğu ve Batı Roma olarak ikiye bölünmesinden sonra ada Doğu Roma

⁸ Selami Gözenç, a.g.e., s. 169

⁹ Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı, **Kıbrıs'ın Fethi (1570-1571)**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları:689, Ankara, 1986, s. 25

¹⁰ Erol Manisalı, **Dünden Bugüne Kıbrıs**, Gündoğan Yayınları, Ankara, 2003, s.13

İmparatorluğu'nun denetiminde kalmıştır. MS 632'de Suriye'den başlayan İslam Fethi, Kıbrıs Adası'nda da etkili olmuştur. Ancak Arap halkları adada tam bir hâkimiyet kuramamışlardır. 1191 yılında İngiliz Kralı Aslan Yürekli Richard, Haçlı Seferleri sırasında Kıbrıs'ı da denetim altına almıştır.¹¹

Kral Richard, Kıbrıs'ta bulunduğu sürede, Akka'da bir takım isyan hareketleri ve İslam güçlerinin Akka'ya hareketi başlamış; bunun üzerine kara yoluyla bölgeye giden Fransız Kralı Philip'e elçi gönderilip acele etmesi istenmiştir. Kral Richard'da acil bir şekilde Akka'ya doğru hareket ederken, adanın idaresini Richard Conville ve Tornham'lı Robert'a devretmiştir. Kral Richard giderken yanında adanın hazinelerini de götürmüştür. Richard'ın Kıbrıs'tan ayrılmasını fırsat bilip isyan eden halk bir papazı imparator ilan eder. Fakat Tornham'lı Robert bu isyanı bastırır. Suriye'de yapılan savaşlara kaynak bulmak amacıyla Kral Richard Kıbrıs Adasını Tapınak Şövalyeleri'ne satar.¹² Böylece Tapınak Şövalyeleri kutsal topraklarda aldıkları yenilgilerden sonra kendilerine merkez olarak Kıbrıs'ı seçerler.

Yerli halk Tapınak Şövalyeleri'nin baskısından bunalıp Kral Richard'a başvurur, bunun üzerine Kral Richard kendisine daha önce yardım etmiş olan Guy de Lusignan'a aday satar.¹³

1192'de yılında başlayan Lusinyen hâkimiyeti 1489 yılında sona erer. XV. Yüzyılın ilk çeyreğinde Kıbrıs, Memlûklular için stratejik bir önem ifade etmeye başlar. Memlûklular 1426'da yaptıkları seferler sonrasında Lusinyenler'e üstünlüklerini kabul ettirir. Fakat Memlûklular da adaya yerleşmeyip onları vergiye bağlar. Alınan karar göre Lusinyenler yıllık 8000 Duka altın vergi ödeyecek ve adanın yönetimi Lusinyenler'de kalacaktır.

Kıbrıs Adası 1489'da Venedikliler tarafından ele geçirilir. Venedikliler de tıpkı Lusinyenler gibi Memlûklulara 8000 Duka vergi ödemeye devam ederler. Sözü edilen vergi, Memlûk devletinin sona erdirildiği 1517 yılından itibaren Osmanlılar'a

---

¹¹ a.g.e., ss. 13-14

¹² Nuri Çevikel, **Kıbrıs (Akdeniz'de Bir Osmanlı Adası 1570-1878)**, 47 Numara Yayıncılık, Gazimağusa, 2006, s.38

¹³ a.g.e., ss.38-39

ödenmeye başlamıştır. Ada Venedik yönetimindeyken Katolik kökenli Venedikliler, Ortodoks kökenli ada halkını çok fazla ezmişler; Ortodoks Kilisesi'nin ve papazların ayrıcalıkları kaldırdıkları gibi, kilise mallarına da el konmuşlardır.¹⁴

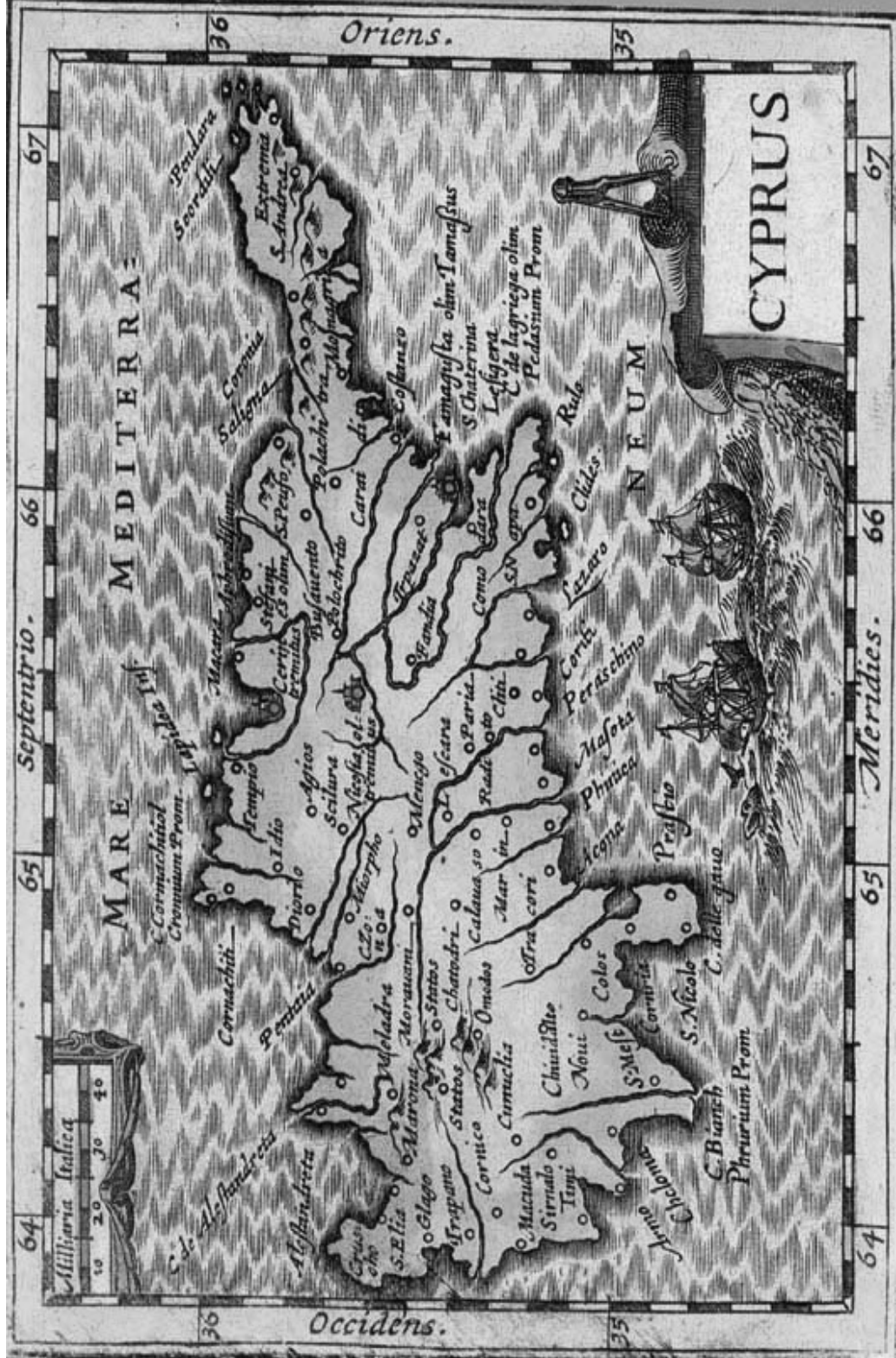
Anadolu Selçuklu Devleti'nin sınırlarının Akdeniz kıyılarına ulaşmasından itibaren Türkler Kıbrıs Adası ile ilgilenmeye başlamıştır. Selçuklu Hükümdarı I. Gıyaseddin Keyhüsrev zamanında ticareti geliştirme amacıyla Kıbrıs Kralı'na bazı imtiyazlar verilmiştir. Bu imtiyaz anlaşmasıyla her iki ülke tüccarlarına karşılıklı olarak diğer ülkede güvenle ve serbest ticaret imkânı tanınmıştır. Kıbrıs- Türk ilişkilerini şekillendiren, genellikle Anadolu'nun güney kıyı şeritlerini elinde bulunduran Türk Beylikleri olmuştur. Bunların en önemlileri; Aydınogulları, Karamanoğulları ve Hamitoğulları şeklinde söylenebilir. Bu durum Türklerin adayı ele geçirmesinden uzun zaman önce Kıbrıs'la ilgilendiklerinin kanıtı niteliğindedir. Kıbrıs'ın, 1472 yılında Venedik, Rodos Şövalyeleri ve Uzun Hasan tarafından oluşturulan ittifakta yer almasıyla, Osmanlı ile Kıbrıs ilk defa karşı karşıya kalmıştır. Memlûklular'a sefer hazırlığında olan Osmanlı Devleti'nin, Venedik yönetimindeki Kıbrıs'tan üs talebinin geri çevrilmesi ile ilişkiler iyice gerilmişti.¹⁵

---

¹⁴ Şenol Kantarcı, **Kıbrıs Laboratuvarı**, Aktüel Kitabevi, İstanbul, 2005 ,s.3

¹⁵ a.g.e., s.4

Harita 2
Jodocus Hondius ve Petrus Bertius'un 1616 Yılında Amsterdam'da
Yayınladıkları Kıbrıs Haritası

Kaynak: <http://www.magusa.org/Arsiv/Harita/m1.jpg> (04.04.2007)

Osmanlı ile Kıbrıs arasındaki bu gergin ortam gün geçtikçe daha da artmış ve Sultan Bayazıd döneminde adaya akınlar yapılmaya başlanmıştı. Mısır'ın 1517'de, Rodos Adası'nda 1522'de Osmanlı Devleti tarafından ele geçirilmesinden sonra sıra Venedikliler'in hâkimiyetinde bulunan adalara gelmişti. Çünkü Akdeniz'in güvenliği bu adalardan geçmekteydi. Zira Venedik bu adalar ile Osmanlı güvenliğini tehdit etmekteydi. Bunun yanında birde Osmanlı ile Karamanoğulları arasındaki mücadelede, Venedikliler'in Karamanoğulları'na verdiği destekte eklenince Osmanlı'nın Kıbrıs'ı fethetmesi kaçınılmaz bir hal almıştı.¹⁶

1.1.2.2. Osmanlı'dan İngiliz Egemenliğine Geçen Sürede Kıbrıs

Kıbrıs'ı 1480'de ele geçiren Venedikliler o tarihten itibaren Doğu Akdeniz'de hâkim duruma gelmişlerdi. Bu hâkimiyet Osmanlıların adayı almasıyla sona ermiştir. Osmanlı'nın Kıbrıs Adası'nı ele geçirme düşüncesi zaman zaman fiile dönüşmüş ancak II. Bayazıd dönemi ile başlayan adanın alınma girişimi, yeterli donanma olmayışından dolayı başarısız olmuştur. Ancak daha sonraları II. Bayazıd donanmaya önem vererek adaya sefer sayısı arttırmış, böylelikle Osmanlılar Venediklilerle mücadele edebilecek bir donanmaya kavuşabilmişlerdir. Venedikliler 1500'lerde Osmanlı Donanması'nı Akdeniz'de görmeye başlamıştır. Dolayısıyla Venediklilerin Doğu Akdeniz ticareti tehlikeye girmiştir. Bunun üzerine Osmanlı ile 1503'te anlaşma yapmak zorunda kalmışlardır. Venedikliler 1517 yılından itibaren Memluklara ödedikleri vergiyi Osmanlı İmparatorluğu'na ödemeyi kabul etmişlerdir.

Osmanlılar 1522'de Rodos Adası'nı fethetmişlerdi. Bu durum Kıbrıs'taki Venediklileri oldukça endişelendirmişti. Çünkü Rodoslu korsanlar gibi, Kıbrıs'ta yaşayan Latin ve diğer milletlere mensup korsanlar bütün Doğu Akdeniz'de ve Ege'de korsanlık faaliyetleri yaparak güvenliği tehlikeye atmaktaydı. Bununla beraber Osmanlı'nın da hac ve ticaret gemileri büyük ölçüde zarara girmekteydi.¹⁷

Venedikliler Kıbrıs Adası'nı ellerinde tuttıkları sürece Doğu Akdeniz'in güvenliği ve Osmanlı'nın bu bölgedeki varlığına gölge düşmekteydi. Osmanlı Devleti

---

¹⁶ a.g.e., s.5

¹⁷ Erol Mütercimler, **Bilinmeyen Yönleriyle Kıbrıs Barış Harekati**, Arba Yayınları, İstanbul, 1998, ss. 34-35

Kuzey Afrika'daki toprakları ile ulaşımı kara yolundan yapılmaktaydı. Çünkü deniz ulaşımı tehlikeye girmişti. Kara yolu ise uzun ve yorucuydu. Halbuki deniz yolunda lojistik hizmetler rahat ve ekonomikti. Osmanlı için adı geçen bu ülkelerdeki savunmasını güçlendirmesinde Kıbrıs'ın fethi çok önemli bir zorunluluk olmuştu. Bu önemli ada Venediklilerin elinde bulunurken Osmanlı'ya ait kara ve deniz ulaşım yollarının kontrolü önemli bir Venedik üssü olan Kıbrıs'ın elinde olacaktı. Her dönemde değerini koruyan bu stratejik toprağın Osmanlı tarafından fethi kaçınılmaz olmuştur.¹⁸

Padişah II. Selim adayı almaya çok önem vermişti. Bunun sebebi ise II. Selim'in daha genç bir şehzade iken Mısır Beylerbeyi'nin kendisine gönderdiği hediyeleri Kıbrıslı korsanların yağmalamalarıydı. Ama bunun da ötesinde önemli olan asıl sebep Akdeniz'in güvenliği sorunuydu.¹⁹

Kıbrıs seferinin planlandığı dönemde Yahudi kökenli banker ve tüccar Yesef Nasi ada üzerinde kendi çıkarlarını oluşturmak istemişti. O dönemde Sultan Selim'le yakın bir dostluk kurmuş ve Sultan Selim'i kandırmaya yönelik çabalara girişmişti.²⁰

Divan-ı Hümayun çavuşlarından Kubad Çavuşu II. Selim 11 Şubat 1570'de Venediklilere göndermiş ve 18 Mart 1570'de Venedik Senatosu'na bir nota sunmuştu. Ültimatom niteliği taşıyan notada; "Kıbrıs Adası'nın Venedik'e 2.000 mil uzaklıkta olduğu, Dalmaçya bölgesinde Venediklilerin Osmanlı sınırlarına saldırdığı, Akdeniz'de tüccar ve hac gemilerine saldıran korsanların Kıbrıs'a sığındığı ve Venedikliler için gereksiz olan bu adanın ellerinde tutulmasının dostluğa sığmayacağı" belirtilmişti. Bu gibi olayların önlenmesi ve barışın korunması için teminat olmak üzere adanın Türklere terk edilmesi istenmiş, aksi halde savaşın kaçınılmaz olacağı sert bir dille bildirilmişti. Bu bildiriye senato reddetmiş, 5 Mayıs 1570 tarihinde Kubad Çavuş senatonun bu kararını başkent İstanbul'a getirmiştir. Venedik bunun üzerine Osmanlı'nın ciddiyetinin ve savaşın kaçınılmaz olduğunu anlamıştır. Böylelikle Venedikliler, Avrupa devletleriyle temaslarda bulunup destek aramaya başlamışlardı. Bu teşebbüsler sonuç

---

¹⁸ Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı, a.g.e., ss.14-15

¹⁹ Samiha Ayverdi, **Türk Tarihinde Osmanlı Asırları**, Damla Yayınevi, İstanbul, 1975, ss.6-7

²⁰ Radoman Samarcic (Fransızcadan Çeviri: Meral Gaspralı), **Dünyayı Avuçlarında Tutan Adam Sokullu Mehmed Paşa**, Sabah Kitapları, İstanbul, 1995, ss.242-243

vererek Papalık, Venedik ve İspanya üçlü bir ittifak kararı almış ve Malta Şövalyeleri, Sicilya Krallığı, Genova Cumhuriyeti ve Sava Dükalığı bu ittifaka sembolik olarak iştirak etmiştir.²¹

Sefer hazırlıkları yapılırken bir taraftan da diplomatik temaslar sürdürülmüştür. Kıbrıs Seferine Serasker olarak Lala Mustafa Paşa, tecrübesine binaen de denizdeki donanma faaliyetlerine Vezir Piyale Paşa tayin edildi. Osmanlı Donanması 1570 yılının Mart ayında üç filo halinde Ege ve Akdeniz'e doğru yola çıkmıştır. Birinci filo Murad Reis'in emrinde, ikinci filo Piyale Paşa'nın emrinde ve üçüncü filo Kaptan-ı Derya Müezzinzade Ali Paşa'nın komutasında idi. II. Selim, Serasker Lala Mustafa Paşa'nın limandan ayrılma törenine bizzat iştirak etmiştir. Bu arada ittifak kuvvetleri kararlaştırılan buluşma noktası olan Girit'in Suda Limanı'na zamanında yetişememiştir. Bunun üzerine Osmanlı ve Venedik donanması ittifak kuvvetleri gelmeden çarpışmaya başlamıştır. Müttelik donanması ancak 1570 Ağustosunda bir araya gelebilmiştir. Bu donanmanın maiyeti değişik kısımlardan 205 gemi, 1300 top, 16000 asker ile 36000 gemici ve kürekçiden oluşuyordu. Osmanlı donanması ise; 180 kadirga, 10 mavna, 170 parça Karamürsel denilen küçük deniz parçalarından olmak üzere toplam 360 gemiden oluşmuştur.²²

Finike limanına gelen Osmanlı Donanması Haziran ayında 20 günlük bir mola vermişti. Daha sonra Anadolu Sipahileri 2 Temmuz 1570'de adaya ilk çıkarmayı yapmıştı. Tuzla 3 Temmuz'da ele geçirilmişti, ardından 27 Temmuz'da Lefkoşa kuşatıldıysa da kalenin kuşatılmasındaki güçlüklerden dolayı takviye olarak Kapıkulu ocaklarından yardım gelmiş ve Lala Mustafa Paşa tarafından 9 Eylül 1570'de fethedilebilmişti. Bu arada Meis'e ulaşan müttelik donanması Lefkoşa'nın düştüğünü duyunca geri dönmüştü. Öte yandan Venedikliler de boş durmuyor ve Papalık aracılığıyla Osmanlı Devleti'ne başvurup diplomatik destek almaya çalışıyordu. Sokullu Mehmet Paşa bu görüşme taleplerini Mağosa'nın fethinden sonraya bırakmıştır. Lefkoşa düşünce de Mağosa hariç bütün Kıbrıs teslim olmuştu. Osmanlı Ordusu Ekim 1570'de Mağosa'yı kuşatma altına aldı. Kaleye yardım gelme ihtimaline karşılık, önlem olarak Piyale Paşa Rodos Adası açıklarında bekleme başlamıştı. Fakat kışın

²¹ http://www.devletarsivleri.gov.tr/yayin/osmanli/kibrisveb/birincibolum/osmanli_fethi.htm,(14.12.2006)

²² a.g.s. (14.12.2006)

yaklaşmasından ötürü Piyale Paşa, Arap Ahmet Paşa komutasına 40 kadar kadırga bırakıp merkeze geri dönmüştü. Kış mevsimi geçtikten sonra İstanbul'dan Müzzinzade Ali Paşa ve Pertev Paşa emrinde iki donanma Akdeniz'e çıkmıştı. Lala Mustafa Paşa bu donanmalarında desteğiyle Mağosa Kalesini iyice sıkıştırmıştı. Kale komutanı Bragadino ne kadar direniş gösterdiyse de 4 Ağustos 1571'de Mağosa'yı Osmanlı ordusuna teslim etmişti. Böylelikle de Kıbrıs Adasının Fethi tamamlanmıştı.²³

Kıbrıs Adası'nı Venediklilerden 1571 tarihinde aldığında Osmanlı İmparatorluğu Adada Katolik dinin etkilerini görmüştür. Dolayısıyla adayı Türkler ele geçirdiğinde en çok Ortodoks kökenli yerli halk sevinmişti. Mısırlılardan Hititlere, Asurlulardan Araplara kadar birçok millet tarih boyunca bu adada varlık göstermiştir. Ayrıca Doğu ve Batı Roma İmparatorluklarından göç almış, bu nedenle de karmaşık bir toplumsal yapı oluşmuştur. Anadolu'dan, Suriye'den, Batı Roma'dan hatta Afrika'dan göç alan Kıbrıs Adası heterojen bir sosyal doku oluşturmuştur.²⁴

Kıbrıs'ın 1571'de Osmanlı tarafından fethinden sonra adada Türk yerleşimi ve varlığı artık oluşmaya başlamıştı. Osmanlı'nın fethinden Katolik ve Latin baskısından usanan yerel halkta mutlu olmuştu. Kıbrıs artık resmen Osmanlı'nın bir parçası olmuştu. Bunun sonucu olarak da 16. yüzyılda ki yükselme döneminin bütün fayda ve olanaklardan da yerel halkta dâhil olmak üzere bütün Kıbrıs istifade etmişti. Önceleri bir korsan adası olan Kıbrıs, artık kültürel ekonomik ve hukuki olarak özgür ve düzenli olan imparatorluk tarzı devlet yapısına kavuşmuştu. Osmanlı İmparatorluğu'nun ünlü vakıflar yönetimi Kıbrıs' ta da yerleşmişti. Bugün bile bu vakfiyeler mevcudiyetini muhafaza etmiştir. Osmanlı İmparatorluğu adaya beraberinde birçok hizmet götürmüştür. Bunlardan bazıları; suyolları, hanlar, camiler, yeni yollar, köprüler ve çeşmeler olarak sayılabilir. Bunların birçoğu bugünde varlığını sürdürür.²⁵

---

²³ a.g.s. (14.12.2006)

²⁴ Erol Manisalı, a.g.e., s.15

²⁵ a.g.e., s.16

1.1.2.3. Kıbrıs da İngiliz Egemenliği

Kıbrıs Adası tarihte birçok kere dış etkenlerin etkisinde kalmıştır. Bunun en çarpıcı örneği 1876 yılından itibaren Osmanlıların balkanlardaki topraklarında ortaya çıkan olaylar ve bunun bir sonucu olarak başlayan Osmanlı-Rus Savaşı sonrasında yaşanmıştır. Bu uluslar arası krizde Ada İngiltere'ye devredilmiştir.²⁶

Osmanlı İmparatorluğu'nun 13 Temmuz 1878 tarihinde Berlin Konferansı'nda sonuca bağlanan Kıbrıs'taki Osmanlı varlığı sona ermiştir. Bu anlaşmanın ilgili maddesi uyarınca; "Osmanlı Devleti, Kıbrıs Adasını, bazı şekli ifadeler bir tarafa bırakılırsa, fiilen İngiltere'ye terk ediyordu ve bir süre sonra Lefkoşa'ya İngiliz bayrağı çekilerek, Osmanlı adadan ayrılmıştı."²⁷

1.1.2.4. Kıbrıs Cumhuriyetinin Doğumu ve Londra ile Zürih Anlaşmaları

Kendine has yapısıyla, dünyada uygulamasına pek rastlanılmayan bir sistemle yönetilmek üzere 1939 Londra ve 1958 Zürih Anlaşmaları ile Kıbrıs Cumhuriyeti oluşturulmuştur. Bu anlaşmaların tarafları şu ülkelerdir; Türkiye, Yunanistan, İngiltere, Kıbrıs Türk Toplumunu ve Kıbrıs Rum Toplumunu. Amerika Birleşik Devletleri fiilen olmasa da, gözlemci olarak etkin olmuştur. Bu anlaşmalar neticesinde Kıbrıs Cumhuriyeti kendine has bir yapıyla kurulmuş oluyordu. Bu nedenle Kıbrıs Cumhuriyeti özel bir konuma sahipti. Adada Türkiye, Yunanistan ve İngiltere garantör olmuşlardı. Askeri açıdan bakılacak olursa Türk ve Yunan orduları kendilerine ait birer "alay" bulundurabileceklerdi. Ada da belli iki noktada askeri üs kuracaktı, buralar aynı zamanda "İngiliz toprağı" olarak kabul edilecekti. Bu üsler adanın güney kesiminde ve isimleri Dikelya ve Akrotori'dir.²⁸

Anlaşmaya göre Türkler ve Rumlar beş büyük şehirde kendi bağımsız belediyelerini oluşturacaklardı. Adli işlerde iki toplum ayrıydı. Kıbrıs Cumhuriyetinde Cumhurbaşkanı Rum, yardımcısı Türk olacaktı. Türk yardımcının kararları veto hakkı

---

²⁶ a.g.e., s.139

²⁷ Şevket Süreyya Aydemir, **Makedonya'dan Ortaasya'ya Enver Paşa (Cilt 1)**, Remzi Kitapevi, İstanbul, 1970, s.88

²⁸ a.g.e., s.37

vardı. Zaten zayıf olan ortak savunma gücü, 60' a 40 oranında Rum ağırlıklı olmuştu. Kamu yönetimin de ise Rum tarafının baskın oranları diğer memurluklarda da (70' e 30) göze çarpıyordu. Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Anayasa Mahkemesi Başkanı ve yardımcısı üçüncü bir ülkeden olacaktı. Anayasa Mahkemesi Başkanı Prof.Dr. Ernest Forsthoff (Alman), yardımcısı ise Christian Hainze (Alman) idi.²⁹

Bu Cumhuriyet yalnızca üç yıl varlığını sürdürebilmiştir. Kıbrıs Cumhuriyeti'ni Rumlar ve Yunanistan Enosis için bir fırsat olarak görmüştü. Akridas çerçevesinde adada şiddet hareketleri başlatan Rum tarafı Enosisi gerçekleştirme amacıyla adada şiddetli bir terör faaliyeti sürdürmüştü. Bu çerçevede adayı Yunanistan'a bağlanmak istemişlerdi. Aynı doğrultuda önce anayasanın 13. Maddesi değiştirilmek istenmiş, daha sonra Aralık 1963'te "Kanlı Noel" olarak adlandırılan saldırılar başlatılmıştı. 1963- 1967 yılları arasında Rumlar 500 Türk'ü öldürmüştü. Kanlı Noel esnasında o dönem Binbaşı olan ve 24 Aralık 1963 tarihinde Lefkoşa'da Sahil Bölgesinde Rum saldırılarında eşi Mürüvvet İlhan ile çocukları Murat, Kutsi ve Hakan banyo küvetinde vahşice öldürülen Emekli Tabip Tuğgeneral Nihat İlhan direnişin de simgesi haline gelmişti. Bu dönemde 103 Türk köyü baskına uğramış ve 30.000 Türk göçe zorlanmıştır. Rum Temsilciler Meclisi' de iki kere Enosis kararı almıştır.³⁰

Saldırıların devam etmesi üzerine Türkiye, Birleşmiş Milletlere başvuruda bulunmuştur. Fakat Birleşmiş Milletler tarafından 4 Mart 1964'te alınan yanlış karar ile tarihin bütün seyri değişmiştir. Bu tarihte Birleşmiş Milletler, Türkleri dışlayan ve 1960 Anayasası'nı ihlal eden Rum kesimini resmi hükümet olarak tanıyan karara imza atmıştır. Ayrıca Birleşmiş Milletler adadaki kanlı olayları önlemek amacıyla Kıbrıs'a Barış Gücü'nün gönderilmesini kararlaştırmıştır. Rumlar, Birleşmiş Milletler' in bu yanlış kararı karşısında iyice şımarmış ve saldırılarına hız vermiştir. Türk tarafı da bu durum karşısında suskun kalmayarak 1968'de geçici Kıbrıs Türk Yönetimini ilan etmiştir. Böylece KKTC'nin kurulmasına doğru giden yolda siyasi adım atılmıştır.³¹

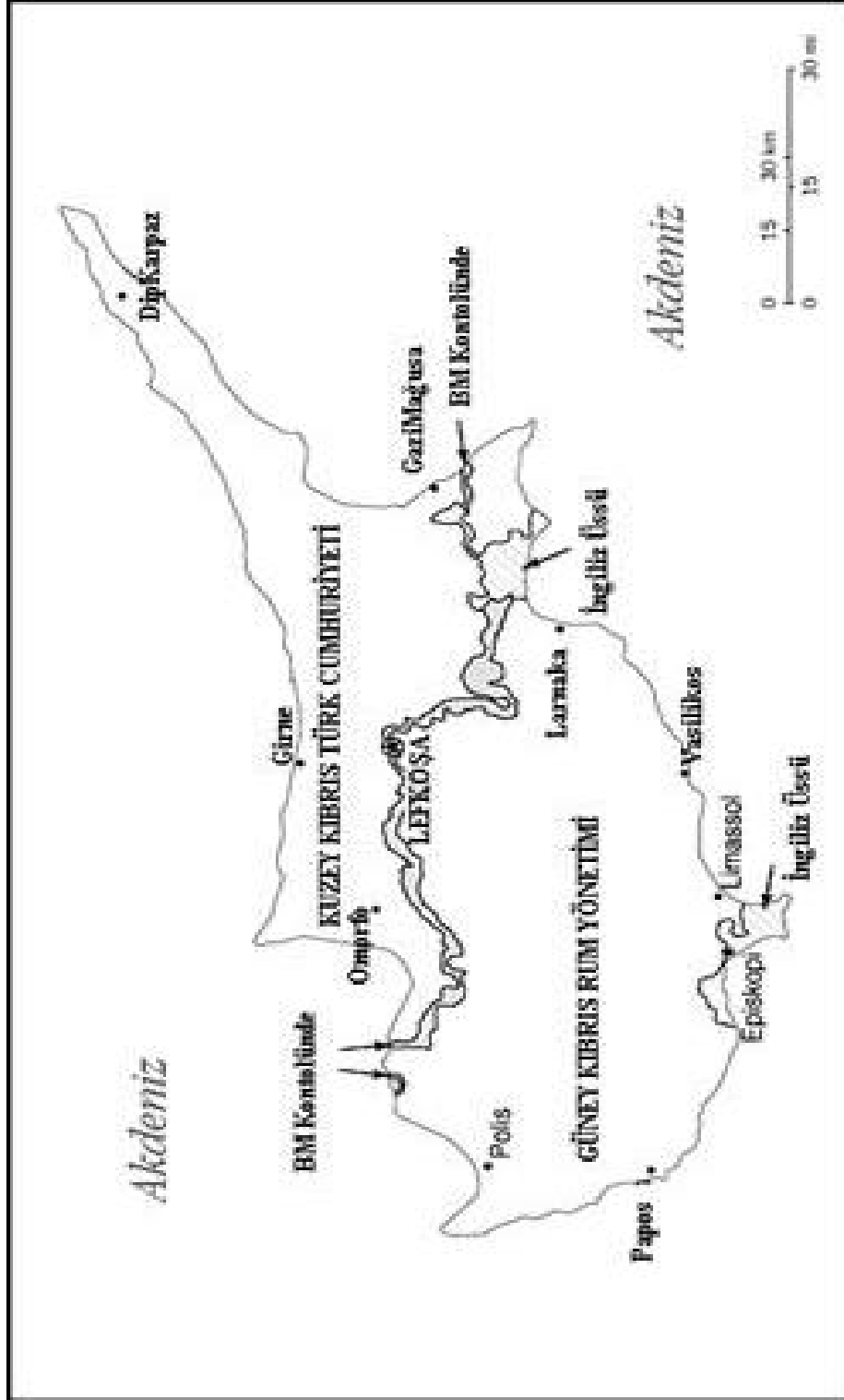
---

²⁹ a.g.e., s.38

³⁰ Şenol Kantarcı, a.g.e., s.40

³¹ a.g.e., s.41

Harita 3
Kıbrıs Siyasi Haritası

Kaynak: <http://www.ieee.metu.edu.tr/~salim/cypmaptr.gif> (12.12.2006)

1.2. KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ' NİN KURULUŞU, SINIRLARI VE TARİHSEL SÜRECİ

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin coğrafi konumu Akdeniz'de, Türkiye'nin 71 km güneyi, Yunanistan'ın 1425 km güneydoğusunda yer alır. Yüzölçümü 3.355 km²'dir. Toplam 9.251 km²'lik ada yüzölçümünün % 35'lik bölümü KKTC'ye ait iken %62'lik bölümü Güney Kıbrıs Rum Yönetimi idaresindedir. Adada ki %3'lük bölüm ara (tampon) bölge konumundadır. Yönetim şekli parlamenter demokrasi olan KKTC'nin başkenti Lefkoşa'dır. Diğer önemli ilçeleri Gazi Mağusa, Girne, Güzelyurt, Yeni İskele olarak sayılabilir. KKTC'nin kuruluş tarihi ise 15 Kasım 1983'tür. İklim yazları sıcak ve kurak, kışları ılık ve yağışlı tipik Akdeniz iklimine sahiptir. En sıcak aylar temmuz ve ağustos (ortalama sıcaklık 36°C), en soğuk aylar aralık ve şubattır (ortalama sıcaklık 12°C). Ekim ve mart ayları yağışlıdır (ortalama yağış 70mm). Resmi dili Türkçe olan KKTC'nin yabancı dili İngilizce'dir ve okur-yazar oranı %100'dür. Kuzey Kıbrıs'ın %99'u Müslüman, %1'i ise diğer dinlere mensuptur.³²

1.2.1. Kıbrıs Cumhuriyetinin Kuruluşu ve Yapısı

Türkiye ve Yunanistan dışişleri bakanları 11 Şubat 1959'da İsviçre'nin Zürih kentinde ortak bir açıklama ile çözüm ve planlar üzerinde yoğunlaşmışlardı. Daha sonra İngiltere, Kıbrıs Türk Toplumunu ve Kıbrıs Rum Toplumunun temsilcilerinin de katıldıkları Londra Konferansı'nda, Londra Anlaşması imzalanmıştır. Bu çalışmalar ve anlaşmalar neticesinde 16 Ağustos 1960'ta Kıbrıs Cumhuriyeti kurulmuştu ve aynı yıl bu cumhuriyetinin anayasası hazırlanmıştı. Anayasa sonucu yaşanan uzlaşmada şu şekilde bir örgütlenme modeli olmuştu. 199 madde, ek olarak garanti ve ittifak anlaşmaları ile dörder maddelik iki protokolden oluşmaktaydı. Kıbrıs Anayasası, diplomatlardan ve danışmanlardan oluşturulan bir komisyonca hazırlanmıştı. O dönemde adada mevcudiyetini koruyan İngiltere varlığı ve bu topraklardaki askeri durumunun kabulü koşuluyla Kıbrıs'ın bağımsızlığı tanınmıştı. İttifak anlaşması sonucunda Kıbrıs, Türkiye ve Yunanistan arasında bir savunma paktı oluşturulmuş böylelikle adada üçlü bir karargâh kurulmuştu. Türkiye ve Yunanistan bu bahsi geçen karargâha askeri birliklerle iştirak edecekti. Karargâhta 650 Türk ve 95 Yunan askeri

---

³² <http://www.igeme.org.tr/TUR/bakis/sayi%2027/bakis2738.htm> (13.02.2007)

görev yapacaktı. Kıbrıs'ta 1960'ta başlamış olan bu anayasal sürecin en ilginç özelliği ise mevcut anayasaya uyulmaması durumunda Türkiye, Yunanistan ve Birleşik Krallık tek başına inisiyatif kullanma yetkisine sahip olacaktı.³³

1960 anayasasına göre Kıbrıs meşru ve iki toplumlu bir hal alıyordu. Bu anayasa toplumsal yapıyı ve siyasi mekanizmaları güvence altına alıyordu. Bu anayasa ada halkına üç aylık bir süreç içerisinde Türk veya Rum kökenli değilse verilen süre zarfında hangi topluma gireceklerini seçme hakkı veriyordu. Dolayısıyla adada üniter bir yapı yoktu. Çünkü iki toplumdan birine mensup olmak bir zorunluluktü.³⁴

1.2.2. Olumsuz Gelişmeler

Türkiye'nin politik, mali, ekonomik, askeri ve kültürel hakları Londra ve Zürih anlaşmaları ile güvence altına alınıyordu. Kıbrıs Türk Kesimi bu anlaşmalardan ve oluşan bu durumdan oldukça memnundu. Bu anlaşmalara bağlı olarak Türkiye ve Yunanistan arasında bir denge sağlanmış oluyordu. Dolayısıyla artık Kıbrıs Türk Halkı haksızlıklarla ezilmeyecek ve saldırılar olmayacaktı. Bununla birlikte Enosis'de engellenmiş ve ona giden yollar tıkanmıştı. Mevcut durum İngiltere içinde kabul edilebilirdi. Çünkü Kıbrıs da bulunan İngiliz üsleri İngiltere toprağı sayılacaktı. Bununla birlikte adada yaşanan İngiliz yönetiminin sıkıntısı haline gelen iç çatışmalarda sona ermiş oluyordu.³⁵

Fakat bu durum yalnız 1963 yılına kadar böyle devam etmiş ve bu tarihten itibaren Rumlar ateşli silahlarla Türklere saldırmaya başlamıştı. Türk vekiller ve devlet memurları zorla görevden uzaklaştırılmışlar ve radyo Rumlar tarafından işgal edilmişti. Bunlar planlı eylemlerdi ve Akritas çerçevesinde yapılmaktaydı. Bu plan Türkleri adadan kaçırmayı öngörüyordu. Eoka ve Ortodoks kilisesi bu olayların başını çekmekteydi. Makarios 1 Ocak 1964'te 1960 yılında yapılan anlaşmaları tek taraflı feshetmiş oluyordu. Artık adada Rumlar tamamen kontrolden çıkmıştı. BM Güvenlik Konseyi'nin 4 Mart 1964'te aldığı kararla BM Barış Gücü'nün adaya gönderilmesi planlandı. Fakat Birleşmiş Milletler Barış Gücü'nün adaya gelmesi adaya huzur, politik

---

³³ Yeni Türkiye Dergisi, Mart-Nisan 1995 Yıl 1 Sayı 3, Basım Yeri Ankara, s.253

³⁴ a.g.e., s.254

³⁵ Erol Manisalı, a.g.e., s.40

ve yasal düzeni getirmedi. Bu durumda ada fiilen Rumlar tarafından işgal altında kalmış oldu.³⁶

1.2.3. Kıbrıs Barış Harekâtı

Kıbrıs Adası'nda 1974 Barış Harekâtına kadar Rumlar'ın şiddetli saldırıları devam etti. Bu süre zarfında Rum ve Türk toplumları arasında pazarlıklar sürmekteydi. Rumlar batının da desteğini arkasına alarak Enosis'i reddeden anlaşmaya yanaşmıyordu. Görüşmelerin sonucunda Türk tarafı tek çarenin Kıbrıs'a harekât yapmak olduğunu görmüş ve bu yönde karar almıştı. Gerçekten de adada huzur ve mutluluk getiren Kıbrıs Barış Harekâtı 1974 yılının temmuz ve ağustos aylarında olmuştu. Fakat barışı sağlamada bu durum yeterli olmayacaktı. Bu nedenle Birleşmiş Milletlerin hazırladığı planlar ve tarihler çerçevesinde ikili görüşmeler başladı. Ancak anlaşmazlıklardan dolayı barış sağlanamadı. Artık adada uluslararası çevrelerde kabul görmese de iki toprak ve iki millet kavramı oluşmuştu ya bu durum devam edecek ya da Türkiye'nin haklarını koruyan ve garantörlüğünü sağlayan yeni bir cumhuriyet kurulacaktı.³⁷

Kıbrıs Türk halkını katliamdan kurtaran bu harekât Avrupa Konseyinin, 29 Temmuz 1974 yılı ve 573 sayılı kararıyla meşruluk da kazanmıştır. Bu karara göre Türkiye'nin müdahalesi işgal değildir. Keza BM Güvenlik Konseyi'nde işgal şeklinde bir karar görülmemektedir. Hatta 21 Mart 1979'da Atina Temyiz Mahkemesi'nin kararında "Türkiye; Zürih ve Londra anlaşması çerçevesinde, garantör devlet olarak Kıbrıs'a müdahalesi yasaldir." şeklinde Türkiye'nin hareketinin meşruluğunu kanıtlayan kararda çıkmıştır.³⁸

---

³⁶ a.g.e., s.44

³⁷ Şenol Kantarcı, a.g.e., s.41

³⁸ Tahir Tamer Kumkale, **Küresel Güçlerin Çekim Merkezinde Küçük Adada Büyük Oyunlar**, Pegasus Yayınları, İstanbul, 2004, s.15

1.2.4. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinin Doğuşu

20 Temmuz 1974 yılında imzalanan Cenevre Anlaşması'na göre Kıbrıs Türk Toplumunu ve Kıbrıs Rum Toplumunu şeklinde iki özerk yönetimin varlığı kabul edilmiştir. Bunu takip eden 1 Kasım 1974'te BM Genel Kurulu'nda alınan kararlarda 3. ve 4. maddelerde eşit iki toplumun varlığı onaylanmıştır. Bu sürecin ardından dünya kamuoyunda Kıbrıs'ta en iyi çözüm yolunun federasyon olarak benimsenmesi, Kıbrıs Türk Devleti'ne giden yolda önemli aşama olarak söylenebilir. Sonraki aşamada ise 13 Şubat 1975'te Kıbrıs Türk Federe Devleti'nin kurulduğu kararı, Otonom Kıbrıs Türk Yönetimi Meclisi'nde alınmıştı. Bu arada 1975 ile 1982 yılları arasında Kıbrıs sorunuyla ilgili çok çeşitli çalışmalar yapılmasına rağmen çözüm bulunamamıştı. Bunun üzerine Kıbrıs Türk Halkının Self-Determinasyon hakkı tartışmaya açılmıştır. Birleşmiş Milletler'in 24 Ekim 1970'te 2625 sayılı kararında Kıbrıs Türk Halkı'nın Self Determinasyon hakkı şu şekilde açıklandı. “Çok uluslu bir ülkede, aynı topraklar üzerinde yaşayan bir halk memleketi yönetecek seçme ve seçilme hakkından yoksun bırakılırsa, hükümetler bu halkı temsil edemez duruma gelirlerse, o halka baskı, şiddet ve ayrımcılık uygulanırsa, insan hakları yok edilirse, bütçeden dışlanırsa, devletsiz bırakılır, kültürel ve fiziki varlığı yok edilirse o zaman halkın Self-Determinasyon hakkı vardır.”³⁹

Oluşan bu şartlar ışığında 15 Kasım 1983 tarihinde Self-Determinasyon hakkını kullanan Kıbrıs Türkleri bağımsız Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetini kurmuştur. Kurulan bu bağımsız Türk Devleti'nin hemen Anayasa çalışmaları başlatılarak 5 Mayıs 1985'te %70.18 evet oyuyla onaylanmıştır. Kıbrıs Türklerine göre KKTC bağımsız ve egemen bir devlettir. Kıbrıs Türk Toplumunu can ve mal güvenliği ile sosyo- kültürel yaşamın devamlılığı için devlet yapısının korunması son derece gereklidir.⁴⁰

---

³⁹ İrfan Kalaycı, **Kıbrıs ve Geleceği (Ekonomi-Politik Bir Tartışma)**, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2004, s.338

⁴⁰ a.g.e., s.339

1.2.5. Birleşmiş Milletlerin Kıbrıs'a Bakışı

1950'li yıllardan beri Kıbrıs sorunu BM'in gündemindeki konulardan biridir. Rumların bu uluslararası platformda yaklaşımı, İngilizlerin ve Türklerin önerilerine olumsuz bakarak adanın Yunanistan'a ilhak edilmesi amacı şeklinde açıklanabilir. Bu söylem doğrultusunda Yunanistan'ın 16 Ağustos 1954'te BM'ye başvurması bu durumu netleştirmiştir. Bunun reddedilmesine rağmen önce genel kurul gündemine daha sonrada güvenlik konseyine taşınarak ve birbirini takip eden yanlı kararlarla günümüze kadar bu süreç devam etmiştir. Birleşmiş Milletler 11 Haziran 2003 tarih ve 1486 sayılı kararı ile BM'in daha önce aldığı kararlar hatırlatarak Birleşmiş Milletlerin çözüm süresi ileri bir tarihe bırakılmıştır. Bu arada çözüme hız kazandırmak için BM Genel Sekreteri Kofi Annan, 11 Kasım 2002'de 153 sayfalık bir belgeyi Birleşmiş Milletlere sunmuştu. Bu belge BM Genel Sekreterliğince sunulan üçüncü belgedir. Bundan önce de 1986 ve 1992 yıllarında o dönemlerdeki genel sekreterler kapsamlı belgeler hazırlamış ancak bunlar çözüm için yeterli gelmemiştir.⁴¹

1.2.6. Tanınma Sorunu

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, Türkiye Cumhuriyeti'nden başka hiçbir ülke tarafından tanınmaz. Bu duruma bağlı olarak Kıbrıs Türk Devleti'nin ekonomik yapısı her geçen gün kötüye gitmektedir. Kıbrıs Cumhuriyeti ve sürekli Kıbrıs Türk Devleti'ne karşı propaganda faaliyeti sürdüren Rum kesimi daha da ileri giderek Kıbrıs'a yapılan dış yardımları Kıbrıs Cumhuriyeti olduklarını iddia ederek kendilerine almaktadır. Ekonomik ambargolar sonucunda iki devlet arasında büyük bir ekonomik uçurum oluşmaktadır. Bu ambargolar küçük bir ada devleti olan KKTC'nin konumundan faydalanmasını önlemekte, KKTC'de bütün sektörler büyük güçlükler çekmektedir. Resmi parası Türk Lirası olan KKTC'nin kendi para politikaları olmamakla beraber, Türk Lirasındaki ve Türkiye'deki ekonomik hareketlerin yansımaları KKTC ekonomisinde görülmektedir. Böylelikle Türkiye Cumhuriyeti, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti için tek güvence olmaktadır.⁴²

⁴¹ Ramazan Gözen, **Türk Dış Politikası Barış Vizyonu**, Palme Yayıncılık, Ankara, 2006, s.81

⁴² www.geocities.com/ceteris_tr2/katircioglu_ozturk.doc (19.01.2007)

KKTC diğer ülkelerce tanınmamakla beraber, Güney Kıbrıs Rum Yönetimince de KKTC kendilerine aitmiş gibi gösterilmektedir. Azerbaycan'a bağlı özerk bir ülke niteliğindeki Nahçıvan, KKTC'yi tanımakta fakat Azerbaycan tanımamaktadır. İslam Konferansı Örgütü Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ne gözlemci statüsünde üyelik vermiştir. Pakistan, Katar, Gambiya KKTC'yi tanıma yolunda hızla ilerlemekte fakat birçok uluslar arası baskıya da maruz kalmaktadırlar. KKTC ilk bağımsızlığını açıkladığında Pakistan ve Bangladeş tarafından tanınmış fakat baskılar sonucunda kararlarını geri çekmek zorunda kalmışlardır. Uluslararası toplumda, KKTC'den bahsedilirken Rum Kesimi ile birlikte tek bir devletmiş gibi anılır.⁴³

1.3. KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİNİN SİYASİ YAPISI

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin siyasi yapısı Cumhuriyet'tir. Bununla beraber yarı başkanlık sistemi şeklinde bir yapıda yönetilir. Çok partili sistem uygulanmaktadır. Yürütme konusuna giren yetkiler hükümete aittir. Hükümetle birlikte KKTC meclisinin elinde yasama yetkisi vardır. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde beş yılda bir meclis tarafından Cumhurbaşkanlığı seçimleri yapılır. Mevcut Cumhurbaşkanı Mehmet Ali Talat olup bu görevi 17 Nisan 2006'dan beri yürütmektedir. Cumhuriyet meclisi 50 kişiden oluşur ve halkın oylarıyla seçilir. CTP hükümeti Şubat 2005 seçiminde iktidar olmuştur. Fakat CTP genel başkanının cumhurbaşkanı seçilmesiyle beraber durum şu şekilde değişmiştir: Cumhuriyetçi Türk Partisi Genel Sekreteri Ferdi Sabit Soyer hem parti başkanlığına hem de başbakanlığa getirilmiştir. Diğer iktidar ortağı Özgürlük ve Reform Partisi Turgay Avcı liderliğinde görevine devam etmektedir.⁴⁴

1.3.1. Rauf Denktaş

1924 yılında doğan Rauf Denktaş 1976 yılından itibaren Kıbrıs Türk Politik hayatında etkili olmuştur. Kıbrıs Türk Federe Devleti ile Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin ilk Başkanları olmuştur. 2005'ten sonra sağlık ve yaşa bağlı sebeplerle başkanlık seçimlerine katılmayı bırakmıştır. Rauf Denktaş 1975 yılında Ulusal Birlik Partisini kurmuştur. Bunun yanı sıra 1993 yılında Demokrat Parti'nin kurulmasına da

⁴³ http://tr.wikipedia.org/wiki/Kuzey_Kıbrıs_Türk_Cumhuriyeti (25.01.2007)

⁴⁴ a.g.s. (25.01.2007)

yardımcı olmuştur. Fakat 2002'den sonra Kıbrıslı Türk seçmenler Rauf Denktaş'a desteklerini azaltmıştır. Bunun yerine diğer uluslararası önerilen çözümlere yönelmeyi tercih etmiştir. Ancak Rauf Denktaş bu duruma moralini bozmayıp Kıbrıs Türkü'nün haklarını her platformda savunmaya devam etmiştir. Birleşmiş Milletlerin 2004 Annan referandumuna, karşı kampanyalar yürütmüştür. Bu büyük devlet adamı zor durumlarla mücadele etmeyi bilen usta bir müzakereci olmuştur. Fakat onu siyasetten ve Kıbrıs'la ilgili meselelerden izole eden, KKTC ekonomik ve siyasi hayatında önemli bir yere sahip olan Türkiye'nin son seçimde başa gelen hükümeti Adalet ve Kalkınma Partisi olmuştur. Ama yinede o bu mücadelesini yılmadan sürdürmeye devam ettirmektedir.⁴⁵

Aşağıdaki tabloda görüldüğü üzere Rauf Denktaş 1981 yılından itibaren 2005'e kadar bütün seçimlere katılmış ve büyük çoğunluğun kararı ile Cumhurbaşkanı seçilmiştir. Bununla beraber tablodan da görüleceği gibi yalnızca 1981 yılında Ulusal Birlik Partisi'nin aday olmuştur, daha sonra ki bütün Cumhurbaşkanlığı seçimlerine bağımsız aday olarak katılmıştır. 1981, 1985, 1990, 1995 ve 2000 seçimlerinin hepsinden Cumhurbaşkanı olarak çıkmıştır. Mehmet Ali Talat 2005 seçimiyle başa geçmiştir ve halen görevini sürdürmektedir.

---

45 www.theeconomistintelligenceunit.com/countryprofile/cyprus (11.03.2007)

Tablo 1
Cumhurbaşkanlığı Seçimleri

	OY YÜZDESİ
2005	
Mehmet Ali Talat (CTP)	55.6
Derviş Eroğlu (UBP)	22.7
Diğer Adaylar	21.7
2000	
Rauf Denktaş (Bağımsız)	42.8
Derviş Eroğlu (UBP)	29.0
Diğer Adaylar	28.2
1995	
Rauf Denktaş (Bağımsız)	62.5
Derviş Eroğlu (UBP)	37.5
1990	
Rauf Denktaş (Bağımsız)	66.7
İsmail Bozkurt (CTP-TKP)	32.1
Bağımsızlar	1.2
1985	
Rauf Denktaş (Bağımsız)	70.5
Özker Özgür (CTP)	18.3
Alpay Durduran (TKP)	9.2
Bağımsızlar	1.0
1981	
Rauf Denktaş (UBP)	51.8
Ziya Rizki (TKP)	30.4
Özker Özgür (CTP)	12.8
Diğer Adaylar	5.0

Kaynak: www.theeconomistintelligenceunit.com/countryprofile/cyprus (11.03.2007)

1.3.2. KKTC Siyasi Hayatında Başlıca Siyasi Partiler

1.3.2.1. Ulusal Birlik Partisi

Rauf Denktaş tarafından 1975 yılında kurulan Ulusal Birlik Partisi muhafazakâr ve ulusalcı bir parti olmuştur. UBP Türkiye ile hareket etmeye ve Ada'nın iki bölümlü olmasının getireceği faydalara inanmıştır. 1980 ile 1990 arasında UBP genellikle oyçokluğunu elinde bulundurmuştur. Parti ulusal bütünlüğe destek olmuştur. Buna bağlı olarak 2004 yılında BM tarafından hazırlattırılan Annan Planı'nın oylandığı referandumda, karşı mücadelede bulunmuştur. Parti içinde bir grup 1993 yılında görüş ayrılığına düşerek, ayrılmış ve Demokrat Partiyi kurmuştur.⁴⁶

1.3.2.2. Cumhuriyetçi Türk Partisi

27 Aralık 1970 yılında kurulan Cumhuriyetçi Türk Partisi, bu dönemde siyasi ve toplumsal mücadelenin daha kapalı kapılar ardından yapıldığı bir zamana rastlamıştır. O dönemdeki örgütlenme daha çok askeri yapıda olmuştur, bu tarz siyasi oluşumlar çok daha az miktarda yapılmıştır. CTP'nin temel kuruluş amacı, Kıbrıs Türk Toplumundaki çoğulcu, demokratik, halk egemenliğinde bir hukuk devleti oluşturma çabasıyla kurulmuştur. Kıbrıs Türk Devleti içinde ise ekonomik ve sosyal alanda kalkınmayı amaçlamış bir parti söyleminde olmuştur.⁴⁷

1.3.2.3. Toplumcu Kurtuluş Partisi

Bu parti 18 Mart 1976'da Alpay Durduran tarafından kurulmuş olup 1983 yılına kadar da genel başkanlık görevine devam etmiştir. Partinin diğer genel başkanları 1983–1987 arasında İsmail Bozkurt, 1987–2001 yılları arasında Mustafa Akıncı şeklinde sıralanır. TKP'nin halen genel başkanlığını sürdüren ismi ise Hüseyin Angolemlî'dir. Toplumcu Kurtuluş Partisi söylem olarak KKTC'nin kendini yönetmesi gerekliliğini savunan bir parti olmuştur. KKTC'nin Türkiye ile birlikte hareket etmesine karşı çıkmıştır. TKP 1985 yılında UBP ile yaptığı koalisyonu da UBP'nin Türkiye

---

⁴⁶ a.g.s. (27.02.2007)

⁴⁷ <http://www.ctpkibris.org/tarih/tarih.htm> (28.03.2007)

yanlısı tavrı yüzünden 1986 yılında son vermiştir. 1993 erken seçimlerinde meclis dışında kalan TKP, 1995 cumhurbaşkanlığı seçimlerinde oy oranını arttırabilmiştir.⁴⁸

Tablo 2
Genel Seçim Sonuçları (1990-2005)

Yıllar	1990		1993		1998		2003		2005	
	Oy Yüzdesi	Koltuk Sayısı	Oy Yüzdesi	Koltuk Sayısı	Oy Yüzdesi	Koltuk Sayısı	Oy Yüzdesi	Koltuk Sayısı	Oy Yüzdesi	Koltuk Sayısı
CTP	44.5	16	24.2	13	13.4	6	35.2	19	44.5	24
DP	-	-	29.2	16	22.6	13	12.9	7	13.5	6
UBP	54.7	34	29.9	16	40.3	24	32.2	18	31.7	19
TKP	-	-	13.3	5	15.4	7	13.2	6	5.8	1
Bağımsız	45.3	16	56.8	29	44.3	19	54.6	26	62.5	30
TOPLAM	100	50	100	50	100	50	100	50	100	50

Kaynak: www.theeconomistintelligenceunit.com/countryprofile/cyprus (11.03.2007)

1.4. KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ'NİN TÜRKİYE AÇISINDAN STRATEJİK ÖNEMİ

Bulunduğu konum itibari ile Kıbrıs Adası, Türkiye için çok büyük bir jeostratejik öneme sahiptir. Coğrafi konumunun nasıl bir önem ifade ettiğine bakarsak; Akdeniz'in Süveyş Kanalı yoluyla Kızıldeniz'e buradan da Hint Okyanusuna açılan; Akdeniz'den Fırat ve Dicle nehirlerinin vadisini takip ederek Basra Körfezi'ne inen stratejik yolların üzerindedir.⁴⁹ Bununla beraber Akdeniz'deki herhangi bir devletle ya da Afrika Kıtasındaki bir ülke ile çıkabilecek savaşta da önemli bir üs ve mevzi durumundadır.⁵⁰ Bu kadar kritik bir noktada olan Kıbrıs Adası'nı Türk Tarihinde ilk ele geçiren Osmanlılarda, Anadolu'ya karşı bir savaşta başkaları üs olarak kullanmasın

⁴⁸ http://www.toplumcukurtuluspartisi.org/ph_tarihce.htm (01.03.2007)

⁴⁹ Şenol Kantarcı, a.g.e., s.22

⁵⁰ Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı, a.g.e., s.27

diye, tamamen güvenlikle ilgili nedenlerle, 1571 yılında fethetmiştir.⁵¹ Ayrıca güvenli deniz ulaşım yollarına sahip olmak isteyen bir devletin Kıbrıs'ı elinde bulundurması kaçınılmazdır.

Günümüzde de durum pek farklı değildir. Türkiye'nin savunmasında Antalya ve İskenderun Limanları lojistik açıdan büyük önem taşır. Bunun tek yolu da Kıbrıs'tan geçer. Bunu şöyle de açıklayabiliriz; Türkiye'nin Ege'ye çıkışı Adalara bağlı olarak Yunanistan tarafından kontrol ediliyor. Özellikle karasularını 12 mile çıkarmaya çalıştığı dönemler bunun sıkıntısı daha da artıyor. Benzer şekilde, olası bir durumda Kıbrıs'ın Yunanistan'ın eline geçmesi, Türkiye'nin Akdeniz'e açılmasını Yunanistan'ın kontrolüne verecek ve bu da karadan çok problemlili ülkelerle çevrelenmiş olan Türkiye'nin, denizden de bir kuşatma altına girmesine neden olacaktır. Bugün artık Kıbrıs'ta Türkiye açısından vazgeçilmez koşullar ortaya çıkmıştır. Doğu Akdeniz'in güvenliğine bir de enerji nakil hatlarının güvenliği eklenmiştir. Bunun en önemli nedeni de Ceyhan-Yumurtalık Boru Hattı'nın bölgede önemli bir dolum ve boşaltım noktası haline gelmesidir⁵²

Bu durumun farkında olan Rum ve Yunan tarafı ise buna bazı önlemler almaya çalışmaktadır. Bunun için ilk çalışmaları 3 Temmuz 1990 tarihinde tek yanlı olarak AB'ye girmek için başvuruda bulunmak olmuştur. Bu başvuruyu sanki bütün Kıbrıs adına yapıyormuş izlenimini vermek için, Kıbrıs Cumhuriyeti diye 1963'te meşruluğunu kaybetmiş, olmayan bir ülke adına yapmıştır. Temelde bu başvuru kesinlikle ekonomik değil siyasi bir başvuru niteliğindedir. Çünkü zaten çeşitli organizasyonlardan ve örgütlerde dış yardım alan ve kişi başı milli geliri 13.000 doları bulan Kıbrıs Rum Kesimi bu başvuruyu kesinlikle siyasi nedenlerle yapmıştır diyebiliriz. Buradaki siyasi altyapı Kıbrıs Rum Kesimi'nin AB'ye girmesi ve oranın bir parçası olması halinde Türkiye'nin Kıbrıs Türk Halkı ile ada üzerindeki 1960 anlaşmalarınca oluşan garantörlük hakkının kaybedileceği düşüncesidir. Doğal olarak

---

⁵¹ Osman Metin Öztürk, **Stratejik Açıdan Doğu Akdeniz ve Kıbrıs**, Altinküre Yayınları, Ankara, 2003, ss.81-85

⁵² Ozan Durmaz, **AB Sürecinde Kıbrıs Sorunu ve Kıbrıs'ın Geleceği**, Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Projesi, 2007, ss. 3-4

KKTC veya Türkiye Cumhuriyeti ile Kıbrıs Rum Kesimi arasında çıkabilecek krizlerde AB'yi taraf haline getirebilmek düşüncesi vardır.⁵³

Sonuç olarak geçmişte ve gelecekte Kıbrıs stratejik olarak her zaman önemli olmaya devam edecektir. Bu konuda bir takım belgelerde sunmak mümkündür. Bunlardan en önemlisini Güney Kıbrıs Rum Yönetimi Başkanlarından Glafkos Klerides'in Yunanistan'da yayınlanan TA NEA Gazetesindeki 18 Temmuz 1995 yılında verdiği röportajdan gösterilebilir.

“Kıbrıs'ın Avrupa Birliğine girmesi Türkiye'nin garanti anlaşmalarından kaynaklanan tek yanlı müdahale hakkını ortadan kaldıracaktır” Glafkos Klerides.⁵⁴ Sonuçta 2004 yılının mayısa ayında GKRY'nin AB'ye girmesi ile başlayan bu süreçte bağlı olarak AB'nin taraf olduğunu söyleyebiliriz.

1.5. KIBRIS'TA NÜFUS HAREKETLERİ

Kıbrıs Adası'nın nüfus yapısı eski çağlardan beri refah ve güvenlik koşullarından dolayı değişikliğe uğramıştır. Antik çağlarda 1 milyonu geçen nüfus, geçtiğimiz yüzyıllarda 80.000 kişiye kadar düşmüştür. XX. Yüzyıl'a baktığımızda ise nüfusun 200.000 kişiye kadar ulaştığını görmekteyiz.⁵⁵

Kıbrıs'taki nüfus sayımı niteliği taşıyan ilk çalışmalar Ada, İngiliz Kolonisi olduğu dönemlerde (1881–1960) başlamıştır. İlk nüfus sayımı 1881 yılında yapılmıştır. İngiliz Koloni Yönetimi daha sonra bu sayımı 10 yılda bir tekrarlamıştır. Fakat bu durum 1931'e kadar devam etmiştir, 2. Dünya Savaşı'nın çıkmasından sonra bu sayımlar 1946'ya kadar durmuştur.⁵⁶

---

⁵³ Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Dışişleri ve Savunma Bakanlığı Tanıtma Dairesi, **Rumlar, Neden Avrupa Birliği'ne Girmek İstiyor**, Lefkoşa, 1996, ss.3-6

⁵⁴ a.g.e., s.7

⁵⁵ Rona Turanlı, Can Umut Ceyhan, a.g.e., s.10

⁵⁶ Ahmet Aydoğdu, **Kıbrıs'ta Türk Nüfusu**, BRC Basım ve Matbacılık, Ankara, 2005, s.1

Tablo 3
Kıbrıs'ta Nüfus

Yıllar	Türk Tarafı (Kişi)	Rum Kesimi (Kişi)	Diğer** (Kişi)	Toplam Kişi
1881	45.458	137.631	3.084	186.173
1891	47.926	158.585	2.775	213.769
1901	51.309	182.739	2.974	246.100
1911	56.428	214.480	3.200	288.555
1921	61.339	244.887	4.489	330.288
1931	64.245	276.572	7.179	375.096
1946	80.548	361.199	8.367	488.927
1960	104.942	441.656	26.968	614.543
1970*	157.943	478.288	29.205	665.514
1974*	163.089	493.778	30.151	687.068
1980*	171.076	517.958	31.627	720.714
1996	210.644	637.755	38.942	887.405
2003	265.100	----	----	----

Kaynak: Ahmet Aydoğdu, a.g.e., s.43

*Tahmini veriler

**Ermeniler, Romanlar, Maruniler

Tablo 3’de de görüldüğü gibi İngiliz Koloni Yönetimi’nin 1881–1960 arası yaptığı nüfus sayımlarına göre, Kıbrıs Adası’nda Türk, Rum, Ermeni, Roman ve Maruni halkları yaşamaktaydı. Burada ana unsuru Türkler ve Rumlar oluştururken, Ermeniler, Romanlar ve Maruniler azınlık olarak ifade edilebilir. Görüldüğü üzere, özellikle 1881–1960 yılları arasında Türk ve Rum nüfuslarında büyük artışlar olmuştur. Türklerin nüfusu %130,8 artarken Rum nüfusu %220,9 kadar artış göstermiştir. Türk nüfusunun artış oranının düşük olması, Türk ve Rum nüfusları arasında dengesiz bir artış oluşumuna neden olmuştur. 1881–1960 arası yüksek artış oranı tabloda da görülmektedir, 1881’de toplam nüfus 186.173 iken 1960’a gelindiğinde bu sayı 614.543’e ulaşmıştır.

Türk nüfusu 1911–1931 yılları arasında önemli ölçüde artmıştır. Bu artıştaki en önemli etken ise Anadolu’dan Kıbrıs’a başlayan Türk göçüdür. Bunun temelindeki sebep ise İngiliz Koloni Yönetimi’nin elinde olan Kıbrıs’ın Balkan, I.Dünya ve Kurtuluş Savaşları’nın da etkisiyle İngilizler tarafından Kıbrıs Türklerine uygulanan baskıdır. Anadolu’daki Türkler, Kıbrıs Türkü’nü yalnız bırakmamak adına Ada’ya göç etmiş ve gerekli özveriye göstermiştir.⁵⁷

Nüfusla ilgili önemli bir konu ise 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı sonrası yaşanmıştır. Güneyde Rum Kesimi’nde yaşayan Türkler kuzeyde kurulan güvende olacakları ve artık kendi ülkeleri olan bölgeye göç etmeye başlamıştır. Kuzeyde kalan Rum’lar da göç etmeye başlamıştır. Ancak 1974 tarihinde Rum Kesiminden, kuzeydeki Otonom Türk Devleti’ne göç tamamlanmamıştır. Bu sırada kuzeydeki Türk Bölgesi’nde yaşayan Türk Nüfus 114.162 iken, Rum Kesimi’nde daha göç etmemiş Türk nüfusu 48.927 kişi kadardı. Birleşmiş Milletler gözetiminde yapılan 2 Ağustos 1975 Nüfus Mübadele Anlaşmasına göre güneyde kalan Türk’lerin Kuzey Kıbrıs’a göçü sonuçlanmıştır. Ancak resmi nüfus sayımı 1996’ya kadar yapılmamıştır. 1974 Barış harekâtından sonra Kıbrıs’taki Türk nüfusu uzun süre açıklanmamıştır.⁵⁸

---

⁵⁷ a.g.e, s.9

⁵⁸ a.g.e., s.15

KKTC’de ilk resmi Nüfus sayımı 15 Aralık 1996’da yapılmıştır. Tablo 3’te de görüldüğü gibi 1996’da 1 milyona yaklaşan ada nüfusunun, 210.644’ünü Türk nüfusu oluşturmaktaydı. 2006 yılındaki son resmi nüfus sayımına göre ise Türklerin Adada ki nüfusu 265.100 kişiye ulaşmıştır⁵⁹

---

⁵⁹ Rona Turanlı,Can Umut Ceyhan, a.g.e., s.10

II. BÖLÜM

KKTC’NİN EKONOMİK YAPISI

2.1. KKTC’NİN GENEL EKONOMİK YAPISI

Türkiye, Kıbrıs’ta 1974’deki oldu bittilere uymayarak 1974 yılında haklı ve hukuki müdahalesi sonucunda Kıbrıs Türk halkını huzura kavuşturmuştur. İkili ve çoklu görüşmeler, uluslararası kamuoyunu Türkiye’ye karşı tavır almaya yönlendirmiş ve bunun sonucunda da Türkiye’ye çeşitli ambargolar uygulanmıştır. Nihayet bu ambargolardan Türkiye 1978 yılında kurtulmuştur. Bunun sebebi ise Kıbrıs Barış Harekatı nedeniyle Yunanistan’daki Albaylar Cuntasının NATO’dan ayrılması ve sonrasında NATO’ya döneceğini beyan eden Yunanistan’a karşı Türkiye’nin vetosunun kaldırmasıdır.⁶⁰

Çeşitli ikili görüşmeler sonuç vermeyince oradaki Türk Toplumunu 15 Kasım 1983’de KKTC’yi kurmuştur. KKTC’nin kurulmasıyla beraber uluslararası alanda tanınma problemi ile karşılaşmış, bugüne dek TC dışında KKTC’yi tanıyan ülke olmamıştır. KKTC’nin kurulması mevcut ekonomik yapısının yetersiz olmasından dolayı Türkiye’ye bağımlılığı artmıştır. Böylelikle Türkiye’nin izlediği ekonomik ve siyasi politikaları KKTC’nin makro dengelerinde yoğun bir etki yaratır.⁶¹

1980’lerden sonra KKTC’nin ekonomik yapısındaki olumsuzlukları giderebilmek için Adada ilgili kanunlarla kurulan kıyı bankacılığı sektörü gelişmiştir. İyi niyetle başlanan bu sektörde daha sonraları olumsuzluklar görülerek ekonomik istikrarsızlığı beraberinde getirmiştir. Kurulan kıyı bankalarının en büyük amacı KKTC’yi bir finansal merkez haline dönüştürmek, vergi bağışıklığı sağlanarak ekonomiye olumlu katkılar sağlamaktır. Ancak kıyı bankacılığı olumsuzlukları da beraberinde getirmiştir.⁶²

---

⁶⁰ www.ilet.gazi.edu.tr/iletisim_dergi/20/ihsanserifkaymaz.pdf, (07.04.2007)

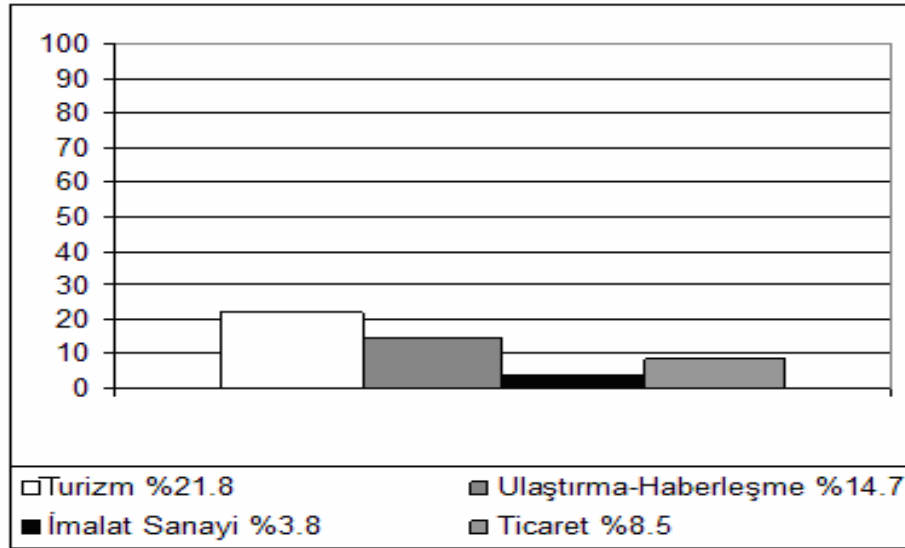
⁶¹ İrfan Kalaycı, a.g.e., s.s. 188-189

⁶² a.g.e., s.190

2.1.1. KKTC’de Genel Ekonomik Göstergeler

KKTC ekonomisi 1980- 1987 yılları arasında ortalama %4’lük bir büyüme hızı yakalamıştır. Bu ortalamalar Türkiye’nin de desteğiyle 1987- 1990 yılları arasında ortalama %7’lik bir büyüme oranı ile devam etmiştir. Fakat 1990’a gelindiğinde Körfez krizi meydana gelmiş, 1991’de de Asil Nadir’in sahip olduğu Poly-Pack şirketinin iflasıyla KKTC ekonomisi krizler yaşamıştır. Her iki yılda da meydana gelen kuraklığın tarım sektörünü çok olumsuz etkilemesi, ekonomiyi %5.3 oranında küçültmüştür.⁶³ 1991 yılında yaşanan daralma sonrasında sanayi, ticaret, turizm ve ulaştırma en çok etkilenen sektörler olmuştur. Bu yıl içerisinde aşağıda Grafik 1’de de görüldüğü gibi ulaştırma-haberleşme sektörü %14.7, ticaret sektörü % 8.5, turizm sektörü %21.8, imalat sanayi sektörü %3.8 oranında gerilemiştir. 1992 yılına gelindiğinde ise ekonomide yeniden büyüme sürecine girilmiştir. Bu dönemde yükselen sektörler %6.6 ile sanayi, %7.7 ile inşaat, %12.6 ile otelcilik-lokantacılık ve %6.7 ile mali kurumlar olmuştur.

Grafik 1
1990-1991 Yıllarında Sektörel Daralma

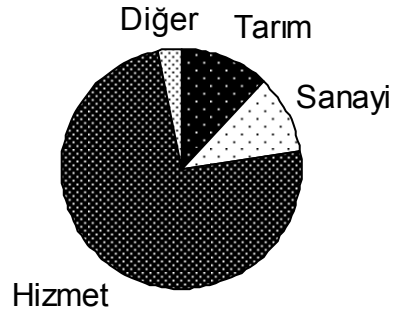

Kaynak: KKTC Devlet Planlama Teşkilatı verilerinden derlenmiştir.

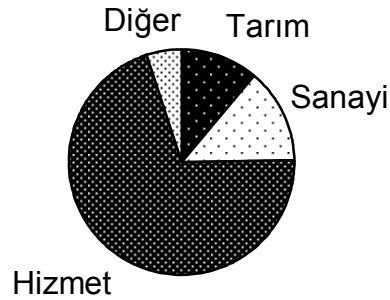
⁶³ www.igeme.org.tr/tur/igeme/faaliyet2006.pdf, (01.02.2006)

1995 yılını 1980'lerle karşılaştırdığımızda aşağıda Grafik 2'de görüldüğü gibi sektörlerin GSYİH içindeki dağılımları şöyle gerçekleşmiştir. 1983 yılında tarım sektörünün payı %11.7, sanayi sektörününki %10.9, hizmetler sektörü %73.5'lik paya sahipken, 1995'e gelindiğinde ise tarım %10.9, sanayi sektörü %13.6 ve hizmetler sektörü ise %69.7 olarak gerçekleşmiştir.

Grafik 2
1983 ve 1995 Yıllarında Başlıca Sektörlerin GSYİH İçindeki Payları
1983 Yılı

1995 Yılı

Kaynak: KKTC Devlet Planlama Teşkilatı verilerinden derlenmiştir.

Bu verilerden hareketle tarım ve hizmetler sektörünün GSYİH içerisindeki payı azalırken, sanayinin payının büyüdüğünü görmekteyiz. Buna bağlı olarak 1983 yılında 1.304\$ olan GSMH oranı 1995'te 4.166\$'a ulaşarak, %220'lik bir artış göstermiştir.⁶⁴

KKTC ekonomisindeki yapısal güçlükler 2003 yılı sonrası Avrupa Birliği'nin, Rum Kesimi'ne baskıları sonrası yumuşamaya başlamıştır. Rum kesimi ile Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti sınırında geçişlere izin verilmeye başlanmış, hatta Güney Kıbrıs Rum Kesimi'nden KKTC'ye sınırdan turist geçişine ve burada konaklamalarına izin verilmeye başlanmıştır. Bu da turizm sektörü açısından çok olumlu sonuçlar yaratmıştır. Ancak hala KKTC'ye direk uçuşlara izin verilmediğinden turizm ve diğer sektörler birçok olumsuzlukla mücadele etmeye devam etmektedir.⁶⁵

KKTC ekonomisinde GSMH oranlarına baktığımızda 2001 yılından itibaren istikrarlı bir yükseliş göstermektedir. Ancak aşağıda Tablo 4'de de görüldüğü gibi 2000 yılında 1.039 milyon \$ olan GSMH oranı 2001'de 752 milyon \$'a gerilemiştir. Bu durumu Türkiye'den kaynaklanan krizlere bağlamak mümkündür. KKTC'de 2003'te 1.284 milyon \$ olan GSMH 2005'de 2.328 milyon \$'a ulaşmış. 2007'de ise 2.776 milyon \$'a ulaşacağı tahmin edilmektedir. Kişi başına milli gelirden 2000 yılında 4.540 Dolar iken 2001 yılında 3.561 Dolar'a gerilemiş ama daha sonra bu küçülme yerini yükselişe bırakmıştır. 2002 yılında 4.409 Dolar'a yükselen milli gelir 2003 yılında yaklaşık 6000 Dolar'a ulaşırken 2004'de 8.095 Dolar'a 2005'de 10.567 Dolar'a ulaşarak 10.000 Dolar seviyesini de geçmiştir. 2006'da yükseliş devam etmiş ve 2007'de milli gelirin 12.367 Dolar olacağı tahmin edilmiştir. KKTC'de yine Tablo 4'te de görüldüğü gibi 2000'li yılların ilk üç senesinde büyüme gerektiği ölçülerde gerçekleşmemiştir. En ciddi büyüme rakamları 2003, 2004 ve 2005 yıllarında oluşmuştur. Sırasıyla büyüme rakamları 2003 yılında %11.4, 2004 yılında %15.4 ve 2005 yılında ise %13.5 şeklinde oluşmuştur. 2006 ve 2007 yıllarında ise ortalama %7'ler civarında kalmıştır. 2000'li yıllara yüksek enflasyon oranlarıyla girilmiştir. 2000 yılında %53.2, 2001 yılında da %76.8 olan enflasyon bu yüksek değerleri 2002 yılından başlayarak yerini düşüşe bırakmıştır. 2002 yılında enflasyon %24.5 olmuştur. Bu düşüş 2006 yılına kadar devam etmiştir. KKTC'de enflasyon 2003 yılında %12.6, 2004'de %11.6 ve 2005'te ise rekor

⁶⁴ Rona Turanlı, Can Umut Ceyhan, a.g.e., s.s. 17-20

⁶⁵ [www.theeconomistintelligenceunit.com/countryprofile/cyprus\(11.03.2007\)](http://www.theeconomistintelligenceunit.com/countryprofile/cyprus(11.03.2007))

bir seviye olan %2.7 ile gerçekleşmiştir. Ancak TC ve KKTC ekonomi ve siyasi hayatlarındaki istikrarsızlıklar 2006'da enflasyonu %20'lere kadar yükseltmiştir. Enflasyon oranlarındaki artışlar GSMH, kişi başına gelir ve büyüme oranlarını da olumsuz etkilenmiştir.

Tablo 4
Genel Ekonomik Göstergeler

Yıl	GSMH(milyon\$)	Kişi Başına Gelir\$	Büyüme Oranı %	İhracat (milyon\$)	İthalat (milyon\$)
2000	1.039	4.540	0.8	50.3	424.8
2001	752	3.561	-3.6	34.5	271.7
2002	941.4	4.409	6.9	45.4	309.6
2003	1.284	5.949	11.4	50.0	478.0
2004	1.765	8.095	15.4	62.0	853.1
2005	2.328	10.567	13.5	66.5	1.178
2006	2.625	11.802	7.8	70.0	1.200
2007*	2.776	12.367	7.0	70.0	1.300

Kaynak: Dış Ticaret Müsteşarlığı Verilerinden Düzenlenmiştir (10.04.2007)

*Tahmini veriler

İthalat ve ihracat oranları yukarıda Tablo 4'de görüldüğü gibi 2000 yılında 2001 yılına oranla düşüş gösterirken, 2002 ve sonrası istikrarlı bir yükseliş içersine girmiştir. İthalat ve ihracat arasında çok derin bir uçurum olduğu görülmektedir. Bu da KKTC ekonomisinin de ciddi bir dış ticaret açığı oluşturmaktadır. Yine Tablo 4'e baktığımızda KKTC'ye yurtdışından büyük miktarda ithalat varken, KKTC yurtdışına oldukça düşük oranlarda ihracat yapabilmıştır.

2.2. KKTC’NİN SEKTÖRLERE GÖRE EKONOMİSİ

2.2.1. Tarım

Kıbrıs Adası’ndaki tarımla uğraşan insanlar eski çağlardan beri çekirge afeti, su sorunu gibi problemlerle mücadele etmiştir. Su sorunu günümüzde de önemini korumaktadır. Adada, temel gereksinim olan ekmek için gerekli buğday dahi zaman zaman Ada dışından temin edilmiştir. Fakat buğday ve arpa mahsulünün iyi olduğu zamanlar da olmuştur. Böyle zamanlarda Osmanlı İmparatorluğu, Trablusşam ve Şayda gibi vilayetlerdeki kıtlıklarda hububat ihtiyacını, İstanbul’un da izniyle Kıbrıs Adası’ndan karşılamıştır.⁶⁶

Adada su sorununa çözüm yolları bulunmaya çalışılmaktadır. Bu yöntemler; yağmur sularının oluşturduğu yeraltı sularını bulup çıkarmak, Türkiye’den gemi yoluyla su getirmek ve deniz suyunu tatlı suya çeviren tesisler kurmak olarak sayılabilir. Bunun dışında son yıllarda Türkiye’den, KKTC’ye boru hattı çekilerek su ihtiyacının giderilmesi ile ilgilide bir proje başlatılmıştır.⁶⁷

KKTC’de tarım Sektörel anlamda istihdama, ihracata ve öteki kesimlere etkisi bakımından GSYİH içinde çok önemli bir konuma sahiptir. KKTC’de sulu tarım yapılan arazide en çok turunçgiller üretilirken, geriye kalan üretimi üzüm, yaprağını döken meyveler ve çeşitli sebzeler oluşturur. Kalan arazide ise kuru tahıl ekimi yapılmaktadır. Grafik 3’te de görüldüğü gibi KKTC’de yaklaşık olarak 10.700 dekar tarım alanı yağmurlama, 17.400 dekarı damla sulama sistemi ve 28.900 dekar alanda ise modern sulama yöntemiyle üretim gerçekleştirilmektedir.

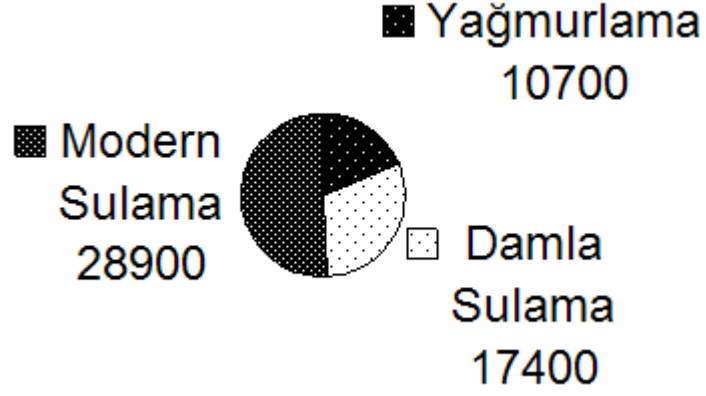
---

⁶⁶ Ali Efdal Özkul, **Kıbrıs’ın Sosyo-Ekonomik Tarihi(1726-1750)**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2005, s.s. 366-370

⁶⁷ <https://www.cia.gov/cia/publications/factbook/geos/cy.html>, (11.02.2007)

Grafik 3

Tarımda Alan Miktarına Göre Sulama Yöntemleri

Kaynak: KKTC Devlet Planlama Teşkilatı verilerinden derlenmiştir.

Tablo 5

KKTC’de Arazi Dağılımı

Arazi Çeşidi	Dönüm	Dekar	Pay (%)
Tarım Arazisi	1.398.123	1.870.689	56.71
Orman Arazisi	480.740	643.230	19.50
Mera Arazisi	122.157	163.446	4.95
Kasaba,Yol,Dere,Köy	263.471	352.524	10.69
Kullanılmayan Arazi	201.061	269.019	8.15
Toplam Arazi	2.465.552	3.298.908	100

Kaynak: <http://www.devplan.org/Macro-eco/Bolum-2.pdf>, (14.04.2007)

KKTC’de 2.465.552 dönümlük toplam alanın, 1.398.123 dönümü tarımsal arazidir. Bu alanda KKTC arazisinin %56,7’si düzeyinde bir alandır. Ancak mevcut koşullarda toplam tarım arazisinin 846.262 dönümü %60.53’ü ekonomik olarak değerlendirilebilmektedir. Bununla çok az bir kısmı olan 66.880 dönümünde (%4.9)

sulu tarım yapılabilmektedir. Ekilen arazilerin içinde tahıl % 76.9'luk payla birinci sırada yer alırken bunu sırasıyla turunçgiller, patates, yemeklik baklagil ve meyve alanları takip eder. Aşağıda Tablo 6'da da görüldüğü gibi turunçgil ekilen alan, meyve ve sebze ekilen arazilerin tamamından fazladır.

Tablo 6
Ekilebilir Arazilerin İçinde Turunçgil, Meyve ve Sebze Üretimi

Ürün Çeşidi	Alan (Dekar)	Ekilebilir Toplam Arazi İçindeki Payı
Turunçgil	70.210	% 6.12
Meyve-Sebze	66.724	%5.82

Kaynak: Rona Turanlı,Can Umut Ceyhan, a.g.e., s.27

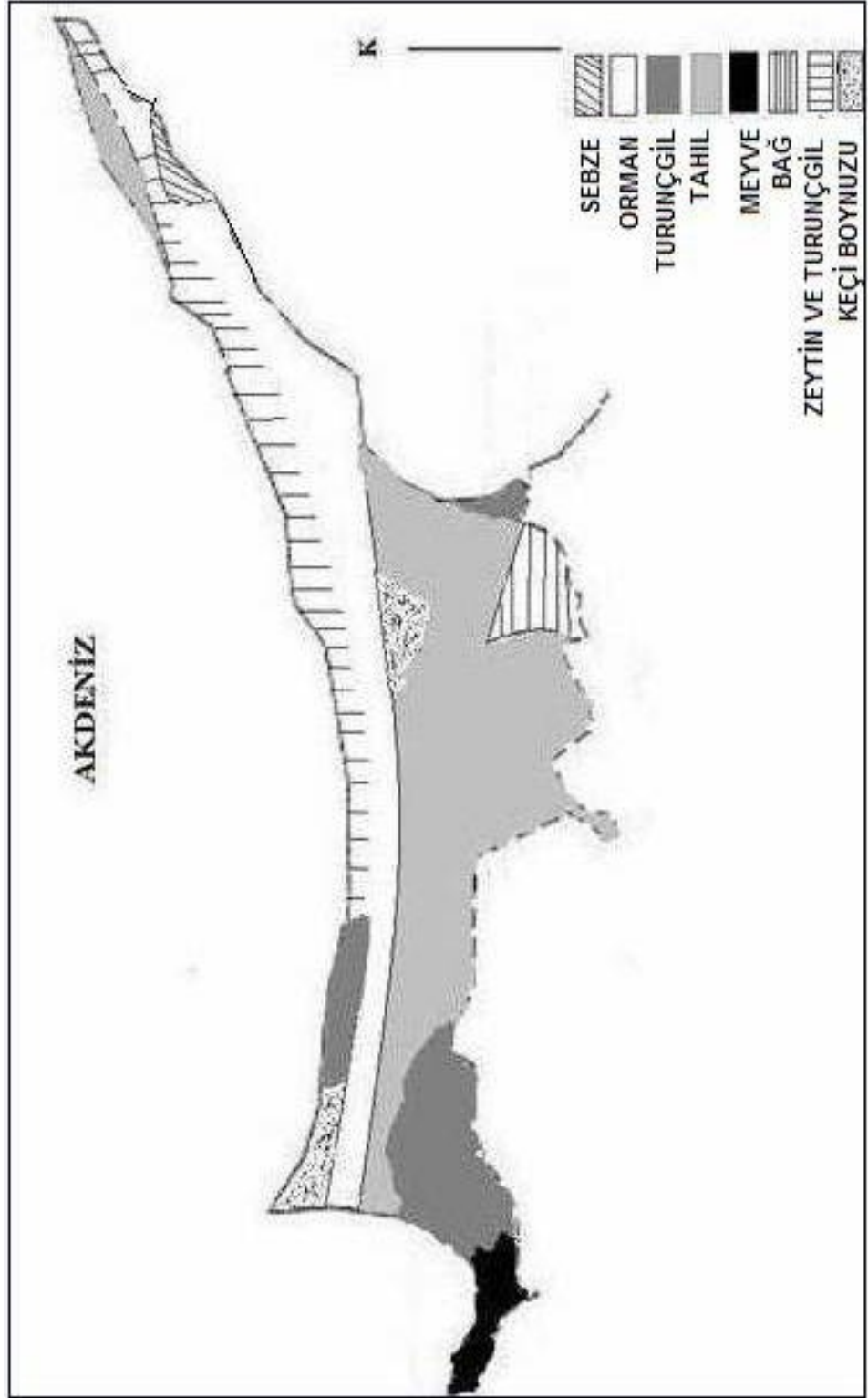
Turunçgillerden sonra en çok üretimi yapılan patatesin üretimi sonbahar ve ilkbahar olmak üzere iki dönemde yapılmaktadır. Sonbahar üretimi iç piyasaya yapılırken, ilkbaharda yapılan üretimde ise İngiltere, İskoçya ve Hollanda'dan alınan tohumla üretilen hasatın tamamı ihraç edilmektedir.⁶⁸

Daha öncede belirttiğimiz gibi KKTC'nin başlıca gelir kaynağı olan tarımın en önemli döviz getiren ürünleri turunçgiller ve patatestir. Genel olarak baktığımızda tarımın Sektörel olarak GSYİH içindeki etkisi 2000 yılından itibaren artış eğiliminde olmuştur. Tablo 4'te de gösterildiği gibi artış şu şekilde gerçekleşmiştir, 2000 yılında %7.5, 2001 yılında %7.9, 2002 yılında %9.7, 2003'te %10.3 olmuştur. Ancak 2004 yılında kuraklığında etkisiyle düşüş göstererek %10.2'lik bir oranla tarım sektörü ekonominin içinde yer almıştır.⁶⁹

⁶⁸ Rona Turanlı,Can Umut Ceyhan, a.g.e., s.27

⁶⁹ www.theeconomistintelligenceunit.com/countryprofile/cyprus(11.03.2007)

Harita 4
KKTC'nin Ürünlerine Göre Tarımsal Alanları

Kaynak: Halil Önge, a.g.t. verilerinden derlenmiştir.

KKTC’de tarımsal ihracatın önündeki problemlere bakacak olursak buradaki en önemli sorun Avrupa Adalet Divanı tarafından, tarım ürünü ihracatı için gerekli sağlık sertifikası alması engellenmiştir. Bunun dışındaki sorunlar diğer sektörler içinde olan izolasyonlar, doğrudan ulaşımın engellenmesi, su sıkıntısı ve bunlara ek olarak sübvansiyonların azaltılması olarak sayılabilir.⁷⁰

Tablo 7
Tarımsal Faaliyetlerin Sektörel Payı

Sektör	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Tarım,Ormanlık,Balıkçılık(%)	7.5	7.9	9.7	10.3	10.2	7.8

Kaynak: www.theeconomistintelligenceunit.com/countryprofile/cyprus(11.03.2007)

Tarımsal faaliyetlerin ekonomideki Sektörel payına baktığımızda 2000 yılından 2003 yılına kadar artış kaydettiğini görüyoruz. Yukarıda Tablo 7 incelendiğinde de 2000 yılında tarımın Sektörel payı %7.5, 2001 yılında %7.9, 2002 yılında %9.7, 2003 yılında ise %10.3 olarak gerçekleşmiştir. Tarımın ekonomi içerisindeki oluşturduğu bu yükselen seyri 2004’te duraklayarak %10.2 olmuştur. 2005’e gelindiğinde ise tarımsal faaliyet küçülmüş ve %7.8’e gerilemiştir. Bu gerilemenin başlıca nedenleri ise sübvansiyonların azaltılması ve kuraklık olduğu söylenebilir.

2.2.1.1. Hayvancılık

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nde hayvancılık, büyük ve küçük baş hayvan sayıları bakımından neredeyse doyum noktasına ulaşmıştır. Fakat sayıları fazla olmasına rağmen hayvansal üretim olarak beklenen verim alınamamaktadır. Bunun nedenleri ise genetik özellikleri yüksek hayvan sürülerinin oluşturulamaması, bakım ve beslenme şartlarındaki yetersizlikler olarak sayılabilir.⁷¹ KKTC’de başlıca hayvancılık faaliyetleri; sığırcılık, keçicilik, koyunculuk ve kanatlılardan oluşmaktadır. Genel olarak hayvansal üretime yönelik rakamlar Aşağıda Tablo 8’de görülmektedir.

⁷⁰ a.g.s. (11.03.2007)

⁷¹ www.igeme.org.tr/tur/igeme/faaliyet2006.pdf, (01.02.2006)

Tablo 8
KKTC’de Hayvan Sayıları

Hayvan Cinsi	2003	2004	2005
	Adet	Adet	Adet
Sığır	42.690	47.970	56.647
Koyun	215.237	194.500	239.026
Keçi	53.323	51.266	60.780
Kanatlı	4.260.103	4.105.763	5.318.220
Yumurta Tavuğu	105.248	94.004	100.430
Et Tavuğu	4.108.905	3.909.142	5.018.229
Damızlık Tavuk	45.950	102.617	199.561
TOPLAM	4.571.353	4.399.499	5.674.674

Kaynak: <http://www.devplan.org/Macro-eco/Bolum-2.pdf>, (14.04.2007)

Yukarıda Tablo 8’de de görüldüğü gibi hayvansal üretimde son yıllarda sayısal olarak artışlar gözlenmiştir. Özellikle sığır, koyun ve keçi sayıları önemli bir oranda artmıştır. Sığır sayısı 2003’de 42.690 adet, 2004’de 47.970 adete ulaşmış, 2005’de ise bu artış devam ederek 56.647 adet olmuştur. Koyun ve keçide bu artış 2004’ten 2005’e geçerken görülmüştür. Bununla beraber en büyük artış ise kanatlı grubunda görülmüştür. Bu hayvan sayılarındaki yükselişler ithalat miktarlarındaki artışla paralellik göstermiştir. Kanatlı hayvan sayıları 2003 yılı ile 2004 yılı arasında bir düşüş yaşanmış, 2005 yılına gelindiğinde ise bu durum yerini büyük bir artışa bırakmıştır.

Ancak Tablo 10’da da görüldüğü gibi bahsettiğimiz bu sayısal artışların hayvansal ürün anlamında çok fazla etkisi olmamıştır.⁷²

Tablo 9
Toplam Büyük Baş Hayvanların Yüzdelik Oranları

Hayvan Cinsi	2003 (%)	2004 (%)	2005 (%)
Sığır	14	16	16
Koyun	69	66	67
Keçi	17	18	17
TOPLAM	100	100	100

Kaynak: KKTC DPT verilerinden derlenmiştir.

Yukarıda Tablo 9’a baktığımızda KKTC’de büyükbaş hayvancılıkta en çok paya koyunculuk sahiptir. Ancak koyunculüğün büyükbaş hayvancılıkta payı 2003’te %69’tan 2004’de %66’ya düşmüş, 2005’e gelindiğinde ise %67 olarak gerçekleşmiştir. Sığırcılığın hayvancılık içersindeki payı 2004 ve 2005’de %16 kadar olmuştur ve genellikle de bu seviyelerde bir oranda oluşmaktadır. Aynı şekilde keçi üretimi de ortalama hayvancılığın %17’si kadar bir seviyede yapılmaktadır.

Aşağıda Tablo 10’da da görüldüğü gibi KKTC’de hayvansal ürün değerlendirilmesi sonucunda kırmızı et üretimi 2005 yılında toplam 6.614 Ton’da kalırken daha az ürün yelpazesine sahip beyaz et de durum aynı yılda 8000 Ton’a ulaşmıştır. Küçükbaş ve büyükbaş hayvancılıkta ıslah çalışmalarına gereken önemin verilmemesi, havyan işletme büyüklüklerinde optimum oranların belirlenememiş olması, eğitimsizlik, yem kalite standartlarının belirlenememesi ve modern tekniklerin bilinmemesi hayvancılıktaki gelişmeleri olumsuz yönde etkilemektedir. Hayvancılıkta

⁷² <http://www.devplan.org/Macro-eco/Bolum-2.pdf>, (14.04.2007)

bir diğer problem de barınak sorunudur. KKTC’deki mevcut iklime uygun barınak şekli geliştirip yaygınlaştırılması önemli bir gerekliliktir.⁷³

Tablo 10
Hayvansal Üretim

Yıllar	2003	2004	2005
Hayvan Cinsi	Ton	Ton	Ton
Sığır Eti	2.736	2.991	2.963
Kuzu Eti	3.378	3.417	2.901
Keçi Eti	790	823	750
Tavuk Eti	6.206	5.930	7.601
Balık Eti	410	410	400
İnek Sütü	85.048	95.556	106.203
Koyun-Keçi Sütü	11.846	11.558	11.261
Yumurta (Düzine)	1.557.625	2.214.597	2.191.750

Kaynak: <http://www.devplan.org/Macro-eco/Bolum-2.pdf>, (14.04.2007)

2.2.1.2. Su Ürünleri ve Balıkçılık

KKTC, kendisine ayrılan bölgede, 396 Km’lik bir kıyı uzunluğuna sahiptir. Ancak, buna rağmen KKTC’de balıkçılık gelişmemiştir, hatta balık ithal eden bir ülke durumuna gelmiştir. KKTC’ye 277 ton balık konservesi, 185 ton donmuş balık ve 90

⁷³ www.igeme.org.tr/tur/igeme/faaliyet2006.pdf, (01.02.2006)

ton taze balık ithal edilmektedir. Balıkçılık, devlet teşvikleri ile de yeterli noktayı getirilememiştir.⁷⁴

KKTC’de deniz balıkçılığı yapılırken, kültür balıkçılığı yapılmamaktadır. Balık talebinin yüksek olması karşısında, yetersiz bir balık arzı vardır. Dolayısıyla talep baskısı fiyatları yükseltmektedir. Kuzey Kıbrıs sularında ton ve kılıç balık çeşitleri fazla olmasına rağmen KKTC’deki teknelerin yetersiz olması nedeniyle Orkinos (Ton Balığı) ile Kılıç Balığı avcılığından yüksek gelir elde etme şansını da kaçırmışlardır. Oysa Rum Kesimi bunu değerlendirmiş ve yıllık 200 ton Kılıç Balığı ile 50 ton Orkinos Balığı avcılığıyla ciddi gelir elde etmiştir. KKTC kıyılarında en çok Zafer (Karpaz) burnunda balık yakalanır. Diğer kıyılar bu kadar verimli değildir. Açık deniz avcılığı da yapılmamaktadır.⁷⁵

2.2.1.3. Ormancılık

Ormancılık, orman varlıklarını korumak, orman ürünlerinden toplumsal fayda yaratmak, bununla beraber ormanların sunduğu fonksiyon ve ihtiyaçları karşılamak amacıyla planlı çalışmaların tamamı olarak tanımlanabilir. Yukarıda Tablo 5’de de görüleceği gibi 2.465.552 dönüm olan toplam KKTC arazisininin 480.740 dönümü orman arazisidir. Bu da KKTC topraklarının %19.5’ni ifade eder. Ancak bu yapılan araştırmalar sonucunda bu ormanların büyük bölümünün bozuk vasıflı olduğu belirlenmiştir. Buna önlem olarak da ağaçlandırma çalışmaları bir master plan çerçevesinde yapılmaktadır. KKTC ormanlarını iyileştirme çalışmaları hızlandırılmış Orman Anjman Planları ile sürdürülmektedir.⁷⁶

KKTC’de ormancılık ülke ekonomisine doğrudan bir etki yapmamaktadır. Mevcut ormanlar geçirdiği yangınlardan sonra, erozyon nedeniyle doğal zenginlikleri de olumsuz yönde etkilemiştir. Bazı orman alanlarında yağmur sularının depolandığı küçük göletler mevcuttur.⁷⁷

---

⁷⁴ Halil Önge, a.g.t., s.s.89-90

⁷⁵ Rona Turanlı, Can Umut Ceyhan, a.g.e., s.28

⁷⁶ <http://www.devplan.org/Macro-eco/Bolum-2.pdf>, (14.04.2007)

⁷⁷ a.g.s. (14.04.2007)

2.2.2. Doğal Kaynaklar

Adada ciddi miktarlarda yeraltı zenginliği yoktur. En önemli doğal kaynağı bakırdır. Rezerv açısından verimli bakır kaynakları KKTC’de olup, bakır madenlerinin büyükleri Gemikonağı çevresindedir. Bakırın dışında asbest, demir sülfürü ve krom KKTC’nin diğer doğal zenginlikleridir. Öte yandan KKTC’de taşocakçılığı yapılmakta, bu faaliyette ülkenin kendi kum ve çakıl ihtiyacına ancak yetmektedir. KKTC’de kireç, çakıl, kum taş kırma-eleme, kil, mozaik taşı ve yapıtaşı ile ilgili 2003 yılı verilerine göre 35 tesis bulunmakta, bununda 31 adetinin faaliyetlerini sürdürdüğü bilinmektedir.⁷⁸

KKTC’de inşaat sektörünün gelişmesiyle inşaatta kullanılan kum, çakıl, kaya gibi malzemelere duyulan ihtiyaçta artmıştır. Buna bağlı olarak da Beşparmak Dağlarında madencilik ve taşocakçılığı faaliyetleri de artmış, böylelikle de kaynaklar azalmış ve doğanın dengesi bozulmuştur. Ayrıca bir diğer önemli çevre sorunu da bakır madenciliğinde ortaya çıkan kimyasal atıklardır. AB’de de bu konuya ilişkin çalışmalar yapılmakta ve AB’ye göre 15 milyon ton atık oluştuğu tahmin edilmiştir.⁷⁹

2.2.3. Sanayi Sektörü

KKTC’nin fiziki yapısı gereği, sanayi sektörü de ülkede küçük ve orta ölçekli işletmeler şeklindedir. KKTC’de sanayi genellikle gıda ve tekstil alanlarında gelişmiştir. Bunun nedeni ise ülkenin küçük ekonomisine bağlı olarak fazla kuruluş sermayesi gerektirmeyen, geniş tüketim payına sahip ve ilk kuruluş sermayesini çabuk geri ödeyen işletmelere duyulan ilgidendir.⁸⁰

Sanayi sektörünün, GSYİH’daki yerine baktığımız zaman 1983 yılında %10.9’luk paya sahipken, 1995 yılında %13.6⁸¹, 2005 yılında ise %10.3’e gerilemiştir. Sanayi alanında yakalanan büyüme veya küçülme oranları genel olarak artan veya

⁷⁸ <http://www.dtm.gov.tr>, (10.03.2007)

⁷⁹ Halit Oral Akbay, **Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti**, T.C. Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı İhracatı Geliştirme Etüd Merkezi, Ankara, 2007, s.20

⁸⁰ Rona Turanlı, Can Umut Ceyhan, a.g.e., s.28

⁸¹ a.g.e., s.29

azalan talebe göre şekillendiği söylenebilir. Ancak 2005 yılındaki azalmanın göçler sonucunda olduğu tahmin edilmektedir.⁸²

KKTC'deki endüstriyel üretimin büyük bölümü tarımsal malların üretimi ile ilgilidir. KKTC ekonomisinde imalat sanayi, bir cazibe merkezi olabileceksen olamamıştır. Bunun sebebi yetersiz küçük boy işletmeler, yetersiz girişimcilik ruhu ile AB'nin koymuş olduğu ihracatı zorlaştırıcı ambargolarıdır. Ayrıca hammadde maliyetlerinin de yüksek olması diğer bir neden olarak sayılabilir.⁸³

Tablo 11
Sanayinin Ekonomi İçindeki Payı

Sektör	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Sanayi Sektörü (%)	11.5	12.3	12.2	11.2	10.5	10.3

Kaynak: www.theeconomistintelligenceunit.com/countryprofile/cyprus(11.03.2007)

Yukarıdaki Tablo 11'deki verilere göre sanayinin ekonomik faaliyetler içindeki payı, 2000 ve 2003 yılları arasında ortalama olarak %11 ila %12 kadar büyüklük ifade ederken 2004-2005 yıllarında ortalama %10'lar seviyesine düşmüştür. Bununda nedeni KKTC'nin kendi yapısal sorunlarından olduğu söylenebilir.

KKTC'nin kalkındırılmasına yönelik olarak TC-KKTC arasında yapılan çalışmalarla, sanayi sektörüne aktarılması öngörülen finansal teşviklerin KKTC Kalkınma Bankası aracılığı ile kullanılması sektör üzerinde olumlu etki yaratmıştır. 2001 yılı itibariyle yürürlüğe giren 47/2000 sayılı yatırımları teşvik yasası ile sektöre sağlanan finansal ve diğer teşviklerin ise özel sektör yatırımlarında beklenen gelişmenin özellikle 2004 yılı rakamlarına yansıdığı görülür. Yaşanan ekonomik krizlere rağmen dış pazarlarla rekabet olanaklarını kaybetmemek için, girişimcilere TC pazarına gümrüksüz girmenin yolları aranmıştır. Bunun yanında sanayinin GSYİH içindeki payını arttırabilmek adına özel sektör girişimcilerine uzun vadeli düşük faizli kredi olanaklarının geliştirilmesine çalışılmıştır. Ayrıca sektörde standardizasyon ve marka

⁸² <http://www.kktcmb.trnc.net/yayinlar/yillk-rapor-2005.zip> (21.03.2007)

⁸³ [www.theeconomistintelligenceunit.com/countryprofile/cyprus\(11.03.2007\)](http://www.theeconomistintelligenceunit.com/countryprofile/cyprus(11.03.2007))

yaratılması konularına yoğunlaşmış, buna bağlı olarak da KKTC’de 2000 yılında kurulan TC Standartları Enstitüsü temsilciliği de bu doğrultuda çalışmaya başlamıştır.⁸⁴

Tablo 12
Sanayi Sektörünün Cari Fiyatlarla GSYİH İçindeki Yeri (YTL)

Yıllar	2003		2004		2005	
	Değer	Payı %	Değer	Payı %	Değer	Payı %
Sanayi Sektörü						
Sanayi	191.426.018	10.2	231.046.611	9.4	281.023.837	9.3
Taşocak.	11.094.474	0.6	13.109.133	0.5	17.596.564	0.6
İmalat	97.153.553	5.2	118.634.341	4.8	146.091.419	4.6
Elektrik-Su	83.177.991	4.4	99.303.137	4.0	117.335.853	3.8

Kaynak: <http://www.devplan.org/Macro-eco/Bolum-2.pdf>, (14.04.2007)

Yukarıda Tablo 12’de de görüldüğü gibi Cari fiyatlarla sanayi sektörü; 2003 yılı payı %10.2 olarak gerçekleşirken 2004 yılında %9.4’e gerilemiş, daha sonra 2005 yılında fazla bir değişim göstermeyerek %9.3 olarak gerçekleşmiştir. Sanayi sektörü içerisinde payı en büyük kesim %5’lik seyri ile imalat sanayidir. Bunu %4’lük seyri ile elektrik-su sanayi, %0.5’le de taşocakçılığı takip etmektedir.

2.2.4. İnşaat Sektörü

Adanın bölünmesi sonucu çok sayıdaki mülkün Kıbrıslı Rumlar tarafından terk edilmesi, 1974 yılında kuzeyde konut fazlası oluşmasına neden olmuştur. Ancak göçmen akınlarının sonucu olarak talepteki artış, yönetime kamuya ait konaklama mülkleri inşa etmeyi gerektirmiştir. Bu sebeple Türkiye’nin finansmanı ile KKTC’de yapılan altyapı çalışmaları yapılmıştır. Bunlar Girne’deki yeni liman, Geçitkale’deki

⁸⁴ www.theeconomistintelligenceunit.com/countryreport/cyprus, (27.04.2007)

havalimanı ile yollar ve ayrıca barajlar, sulama bağlantıları ve telekom altyapıları olarak sayılabilir.⁸⁵

Günümüzde inşaat sektörünün faaliyet alanları özel sektör inşaatlarının yanı sıra şehiriçi ve köy yollarının tamiratları, su şebekelerinin tamiri ve bakımı gibi konuları kapsar. İnşaat sektörünün faaliyetleri bunlar dışında fabrika, kanalizasyon, liman, havaalanı, su regülatörü, gölet, baraj gibi işleri bünyesinde toplarken, bahçe mimarisi dâhil park tanzimi, heykel ve anıt türü inşaatları da kapsamına almaktadır. İnşaat işlerini bu bağlamda, alt yapı ve üst yapı şeklinde ikiye ayırabiliriz.

Tablo 13
Kentsel Konut İnşaatları (Adet)

Yıllar	2003	2004	2005
Yapı Sayısı	268	312	390
Daire ve Dükkân Sayısı	788	733	995
Toplam Yüzölçümü (m ²)	99.511	90.268	129.075
Toplam Değeri (YTL)	45.753.987	52.733.240	88.038.350
Ort. Konut Birimi Alanı (m ²)	126.3	123.1	129.7

Kaynak: <http://www.devplan.org/Macro-eco/Bolum-2.pdf>, (14.04.2007)

İnşaat sektörü 2004 yılında %5.4'lük büyüme yakalamıştır. Bu büyüme oranı 2005'te %9.8'e ulaşmıştır. Tuğla, çimento, demir ve diğer inşaat malzemelerinin ithalatındaki artışlarında artan bir oranla devam edeceği tahmin edilmektedir. KKTC'de inşaat sektöründe konut inşaatlarının 2004 yılındaki payı %74.1 iken 2005 yılında artarak %78.6 olmuştur. Konut inşaatı toplam inşaat içersindeki payı 2004'de %79.3 iken 2005'de %83.5 olarak gerçekleşmiştir. KKTC'de 2004- 2005 dönemine toplam 2.027 tane inşaat gerçekleşmiştir (Tablo 13 ve Tablo 14). Bunun 1.325'i kırsal, 702'si kentsel alanda inşa edilmiştir. Bu dönemde toplam 3.358 adet konut, ev ve apartman şeklinde

⁸⁵ a.g.s., (27.04.2007)

hayata geçirilmiştir. 2004- 2005 döneminde üretilen konutların %48.5'i kırsal, %51.5'i kentsel alanda yapılmıştır (Tablo 13 ve Tablo 14).⁸⁶

Tablo 14
Kırsal Konut İnşaatları (Adet)

Yıllar	2003	2004	2005
İnşaat Sayısı	422	503	822
Daire ve Dükkan Sayısı	566	661	969
Toplam Yüzölçümü (m ²)	75.129	98.014	139.937
Toplam Değeri (YTL)	38.107.891	59.923.101	102.001.615
Ort. Konut Birimi Alanı (m ²)	132.7	148.3	144.4

Kaynak: <http://www.devplan.org/Macro-eco/Bolum-2.pdf>, (14.04.2007)

KKTC'de inşaat sektörünün GSYİH içerisindeki yerine bakacak olursak aşağıda Tablo 15'te görüldüğü gibi 2000 yılında %4.8 olan ekonomi içindeki inşaat sektörünün payı 2001 yılında düşüş göstererek %3.9 olmuştur. 2002-2003 yılların da yükselişe geçen inşaat sektörünün katkısı %4.8 ve %5.5 olarak gerçekleşmiştir. 2004 yılında inşaatın katkısı yine gerilemiş ve %4.9'a düşmüştür. Ancak 2005 sonunda sektör gelişmeler ışığında gelişme kaydederek % 6'lar seviyesinde bir GSYİH oranı yaratması beklenmektedir.

⁸⁶ <http://www.devplan.org/Macro-eco/Bolum-2.pdf>, (14.04.2007)

Tablo15**İnşaat Sektörünün Ekonomi İçindeki Yeri**

Sektör	2000	2001	2002	2003	2004	2005
İnşaat Sektörü (%)	4.8	3.9	4.8	5.5	4.9	6.0*

Kaynak: www.theeconomistintelligenceunit.com/countryprofile/cyprus(11.03.2007)

* Tahmini veriler

2.2.5. Finansal Kurumların Ekonomiye Katkısı

KKTC’de pazar ekonomisinin benimsenmesiyle Para ve Kambiyo Yasası’nda bazı değişiklikler yapılmıştır. Bu değişikliklerin sonucunda dövizin yurtdışına transferi, bankalarda faiz oranlarının saptanması serbest bırakılmıştır. Bununla beraber bankalar da döviz mevduat ve tevdiat hesaplarının açılması serbestleştirilmiştir. KKTC’de Bankalar Kanununun 1976’daki şekline göre faaliyet göstermeye yetkili bankalar, Para ve Kambiyo İşleri Yasasındaki tanıma göre ithalat ile ihracat yapmaya, döviz ile ilgili her türlü işlemi yapmaya, bütün bu konularda makbuz tanzim etmeye yetkili kılınmıştır. Ancak KKTC’nin devlet olarak Türkiye dışında tanınmaması, bankacılık faaliyetlerinin de Türkiye ile sınırlı kalmasına neden olmuştur.⁸⁷

KKTC’de 2000’li yıllardan itibaren zayıflamaya başlayan bankacılık sektörü alınan tedbirlerle sorunları hafifletmiştir. Bu önlemlerin etkisi ile sektördeki gerileme fazla olmamış ve güven ortamı sağlanmıştır. Bu ekonomik performanstaki iyileşme ile KKTC’de 2005 yılında bankacılık sektörü bilançosunun büyüklüğü %16.2 oranında büyüyerek 3.1 milyon Dolara ulaşmıştır. Ayrıca artan iç talebe bağlı olarak brüt kredilerin mevduata oranı %43.2’ye, brüt kredilerin aktifler içerisindeki payı da %37.2’ye yükselmiştir.⁸⁸

KKTC’de 2002 yılının Ocak- Haziran döneminde mevduat miktarı toplam olarak %48.7 oranında artarak cari fiyatlarla 419.443.317 milyon TL’den 623.675.336 milyon TL’ye ulaşmıştır. 2003 yılının yine aynı döneminde ise toplam mevduatlar

⁸⁷ Rona Turanlı, Can Umut Ceyhan, a.g.e., s.33

⁸⁸ <http://www.devplan.org/Macro-eco/Bolum-2.pdf>, (14.04.2007)

775.868.884 milyon TL'den 903.500.226 milyon TL'ye yükseltilerek %19.5'luk bir artış yakalamıştır. 2003 yılının Ocak- Haziran döneminde TÜFE'deki artışın %9.3 oranında gerçekleşmesi toplam mevduatların reel anlamda arttığını göstermiştir. Tablo 14'de de görüldüğü gibi on iki aylık dönem esas alındığında 2003 döneminden 2004 dönemine Türk Lirası mevduatlar %22.6 oranında artmıştır.⁸⁹

Tablo 16
Türk Lirası Mevduat Gelişmeleri (Cari Fiyatlarla YTL)

Mevduat Türü	2003	2004	2005
Vadesiz	145.015.506	208.389.730	270.680.778
Vadeli	987.688.521	1.179.800.426	1.550.840.421
Toplam	1.132.704.027	1.388.190.156	1.821.521.200

Kaynak: KKTC Devlet Planlama Teşkilatı ve Dış Ticaret Müsteşarlığı verilerinden derlenmiştir.

Yukarıda Tablo 16'da da görüldüğü gibi 2005 yılında Türk Lirası mevduatlarda bir önceki yıla göre %31.2 oranında artış gerçekleşmiştir. Bu yükselişe bağlı olarak cari fiyatlarla 1.388.190.156 YTL'den 1.821.521.200 YTL' ye ulaşılmıştır. 2004- 2005 döneminde mevduatlar %29.9 artarken, vadeli mevduatlarda bu artış %31.5 olarak gerçekleşmiştir. Toplam içerisinde vadeli mevduatların payı %85.1'e ulaşmıştır.⁹⁰ Döviz mevduatlarındaki gelişmeler ise aşağıda Tablo 17'te görüldüğü gibi 2003'ten 2004'e artış göstererek 1.360.005.907 milyon YTL'ye yükselmiştir. Bu artışın yüzdelik olarak ifadesi ise %31.2'dir. Ancak 2005 yılında toplam döviz mevduatları, 2005 yılı itibariyle enflasyondaki düşme ve para talebindeki YTL'nin tercih edilmesi nedeniyle %1.6 gerileyerek 1.840.523.806 YTL'den 2005 yılında 1.811.218.725 YTL olmuştur.⁹¹

⁸⁹ www.igeme.org.tr/tur/igeme/faaliyet2006.pdf, (01.02.2006)

⁹⁰ a.g.s., (01.02.2006)

⁹¹ http://www.devplan.org/Macro-eco/Bolum-2.pdf, (14.04.2007)

Tablo 17**Döviz Mevduat ve Tevdiatlarındaki Gelişmeler (YTL)**

Mevduat Türü	2003	2004	2005
Vadesiz	230.807.668	359.067.194	333.885.348
Vadeli	1.129.198.239	1.481.456.612	1.447.333.377
Toplam	1.360.005.907	1.840.523.806	1.811.218.725

Kaynak: KKTC Devlet Planlama Teşkilatı ve Dış Ticaret Müsteşarlığı verilerinden derlenmiştir.

Genel olarak bankacılık sektörüne baktığımızda 2004 yılında meydana gelen 0.3 daralmaya karşın, 2005 yılında 0.7 büyüme yaşanmıştır. Kredi kartı sayısında, personel sayısında artışa ek olarak Güney Kıbrıs Sigorta işlemleri ile tüketici kredisi miktarındaki artışlar sektörün büyümesini olumlu yönde etkilemiştir.⁹²

Tablo 18**Finansal Kurumların Ekonomi İçerisindeki Yeri**

Sektör	2000	2001	2002	2003	2004
Finansal Kurumlar (%)	7.0	9.3	7.0	6.8	8.5

Kaynak: www.theeconomistintelligenceunit.com/countryprofile/cyprus(11.03.2007)

Yukarıda Tablo 18’de de görüldüğü gibi finansal kurumların inişli çıkışlı bir seyir izlediği söylenebilir. Son yıllardaki düşüşlerde offshore bankacılığının sona ermesi önemli bir faktör olarak söylenebilir. Yukarıdaki Tablo 18’e baktığımızda finansal kurumlar son yıllarda en ciddi ekonomik katkıyı 2001 yılında %9.3 ve 2004 yılında %8.5 la yapmıştır. Bunların dışındaki yıllarda ise ortalama %7’lik bir GSYİH oluşturmuştur.

⁹² <http://www.kktcmb.trnc.net/yayinlar/yillik-rapor-2005.zip>, (21.03.2007)

2.2.6. Ticaret Sektörü

KKTC küçük bir ada devleti olması ve enerji kaynaklarının sınırlı olması nedeni ile ihtiyaçlarının büyük bölümünü ithalatla karşılamak zorundadır. Ekonomik kalkınmanın bir gereği olarak hammadde, yarı mamul madde, yatırım malları ve nihai tüketim malları ithal eden KKTC'nin başlıca ihraç malları ise işlenmiş tarım ve gıda maddeleri, tarımsal ürünler, süt ve hafif sanayi malları oluşturmaktadır.⁹³

KKTC ekonomisi küçük bir ekonomi olmasına bağlı olarak kendine özgü niteliklere sahiptir. Toptan ve perakende sektörü, yarattığı katma değer istihdam ve diğer sektörlerle olan ilişkilerinde, KKTC'nin bu kendine özgü nitelikleri sektöre şekil vericidir. KKTC'de doğal kaynaklar çok az olduğu için üretim, yatırım ve kaynak yaratılması açısından bunların optimum kullanımı ve tüketimi açısından bu tür ürünlerin ithalatı gereği doğmaktadır. Bu nedenle KKTC ekonomisinin gelişmesinde dış ekonomik ilişkilerin, dolayısıyla ticaret sektörünün büyük ağırlığı vardır.⁹⁴

2004 yılında Ticaret sektöründe reel büyümenin %25.5 olmasının ardından, 2005 yılında azalarak %24.5 gerilemesi beklenmiştir. Sektörün GSYİH içindeki payının 2005 yılında 2.3 puanlık bir artış ile 19.8 olacağı hesaplanmıştır. Bu ticaret sektöründeki %24.5'lük büyüme hızının, GSYİH da meydana gelmesi planlanan %10.5 oranındaki reel büyüme hızından daha fazla olmasından kaynaklanmaktadır.⁹⁵

2.2.7. KKTC'de Ulaştırma-Haberleşme Sektörü

KKTC'de Haberleşme Ulaşım Sektörünü alt sektörlerde toplamak mümkündür. Bunlar; karayolu, havayolu, denizyolu, telekomünikasyon hizmetleri ve radyo-televizyon hizmetleridir. Ulaştırma-Haberleşme Sektörü KKTC ekonomisinin ve sosyal kalkınmanın altyapılarından birini oluşturmaktadır. Bununla beraber Haberleşme – Ulaştırma sektörünün gelişebilmesi için diğer sektörlerle açısından bunlarla uyumlu hareket etmesi de son derece önemlidir. Başta turizm olmak üzere tarım, sanayi ve ticaret sektörleri üzerinde dışsal ekonomi sağlayıp, bu sektörleri harekete geçirmekte,

⁹³ Rona Turanlı, Can Umut Ceyhan, a.g.e., s.35

⁹⁴ <http://www.devplan.org/Macro-eco/Bolum-2.pdf>, (14.04.2007)

⁹⁵ <http://www.kktcmb.trnc.net/yayinlar/yillik-rapor-2005.zip>, (21.03.2007)

KKTC ekonomisine katkıda bulunmakta, hedeflenen ekonomik ve sosyal koşullara ulaşmakta Haberleşme-Ulaşım Sektörü olarak katkı sağlamaktadır.⁹⁶

Tablo 19
Ulaştırma ve Haberleşme Sektörlerinin Ekonomideki Yeri

Sektör	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Ulaşım ve Haberleşme (%)	14.2	13.4	14.3	13.0	11.7	12*

Kaynak: www.theeconomistintelligenceunit.com/countryprofile/cyprus(11.03.2007)

Ulaşım-Haberleşme sektörleri KKTC ekonomisinde önemli bir paya sahiptir. Yukarıda Tablo 19’da da görüldüğü gibi 2000 yılında %14.2, 2001 yılında %13.4, 2002’de %14.3, 2003’de %13, 2004’de ise %11.7 olarak gerçekleşmiş 2005 yılında ise %12 olduğu tahmin edilmiştir. Tablo 19’dan da anlaşılacağı gibi Ulaşım-Haberleşme sektörlerinin KKTC ekonomisine katkısı yıldan yıla iniş ve çıkışlarıyla çokta istikrarlı bir grafik çizmemiştir.

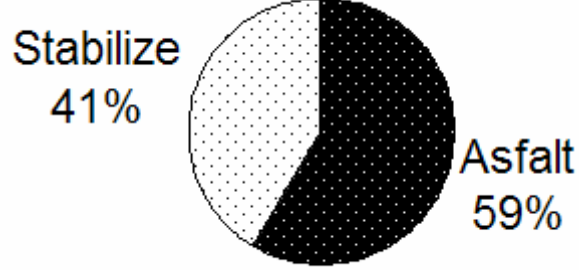
2.2.7.1. Karayolu Ulaşımı

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nde iç ulaşımın tamamı karayolları ile yapılmaktadır. KKTC’de toplam kara yolu ulaşımına baktığımızda Grafik 4’te de görüldüğü gibi 970 km’si stabilize, 1380 km’si asfalt olmak üzere 2350 km kara yolu vardır.⁹⁷

⁹⁶ <http://www.devplan.org/Macro-eco/Bolum-2.pdf>, (14.04.2007)

⁹⁷ Halit Oral Akbay, a.g.e., s.21

Grafik 4
Asfalt ve Stabilize Yol Oranları

Kaynak: KKTC Devlet Planlama Teşkilatı verilerinden derlenmiştir.

KKTC’de her köyün en az bir asfalt yolla bir kasaba veya kent ile bağlantısı bulunmaktadır. KKTC’de yolların bakımı; kentlerde belediyeler tarafından yapılırken, kentler arasında yol bakım faaliyetlerini Karayolları Dairesi gerçekleştirir. 1988 yılında imzalanan Karayolları Master Planı çerçevesinde KKTC’deki karayollarının bakım ve onarımını TC Devleti tarafından açılan ihalelerle yapılması kararlaştırılmış olup, bunu denetleyecek kurum olarak da Kıbrıs İşleri Koordinatörlüğü yürütmektedir. Bu master plana göre yolların %69.1’nin yeniden yapılandırılması hedeflenmiştir. Türkiye Cumhuriyeti tarafından finanse edilen Ercan Havaalanı-Gazimağusa bölünmüş yolu ile yine aynı şekilde master plan çerçevesinde yapılan Girne Dağyolu-Tatlısu yolu inşaatları 2002 yılında ihale edilerek yapımına başlanmıştır. Ercan Havaalanı ayırımındaki Ercan Üst Köprülü kavşağı ile Dört yol-Geçitkale-Girne Ayırımı-Kaplıca-Büyükkonuk-Çayırova yol inşaatı Türkiye’deki ihale kararının 2002 yılında Danıştay tarafından iptal kararı ile durdurulmuştur. Bunun dışında ihale sonucu başlanan bütün projeler kaynak sıkıntısı olmadığından zamanından önce tamamlanmaktadır.⁹⁸

⁹⁸ <http://www.devplan.org/Macro-eco/Bolum-2.pdf>, (14.04.2007)

2.2.7.2. Havayolu Ulaşımı

KKTC’de turizmin desteklenmesi için en önemli sektör havayolu sektörüdür. KKTC’nin ulusal havayolu şirketi Kıbrıs Türk Hava Yollarıdır. Bununla beraber Türk Hava Yolları da tarifeli seferler düzenlemekte, ayrıca bazı havayolu şirketleri de zaman zaman charter seferler yapmaktadır. Geçitkale ve Ercan KKTC’nin en önemli havalimanları olup her türlü uçağın inip kalkmasına müsait yapıdadır. Ancak Geçitkale Havalimanı sadece askeri amaçlıdır, sivil ulaşımına kapatılmıştır. Yalnız 2002 Ekim ayında Ercan havalimanının onarımında olduğu kısa sürede, Geçitkale havalimanından istifade edilmiştir. Uluslararası alanda uygulanan izolasyonlar nedeniyle hava ulaşımında ciddi sorunlar yaşanmakta bu da sosyal hayatı, turizmi ve ekonomiyi olumsuz şekilde etkilemektedir.⁹⁹

2.2.7.3. Denizyolu Ulaşımı

Denizyolu ulaşımı; yük-yolcu taşımacılığı, gemicilik, limancılık, tersanecilik, acentecilik, yapılan taşımacılık faaliyetleri ile dağıtım hizmetlerinin tamamını kapsamaktadır. KKTC’de Gazimağusa limanı yük, Girne limanı yolcu taşımacılığı yapılan önemli liman şehirleridir. KKTC bayrağı taşıyan gemiler T.C.-KKTC arasında sefer yapmaktadır. 2001 yılı itibariyle KKTC gemi siciline kayıtlı 49 gemi bulunmaktadır. Genellikle yabancı ülkeler KKTC’yi bayrak ülkesi olarak kullanıp, sicil kaydı kolaylıklarından faydalanmaktadırlar.¹⁰⁰

2.2.7.4. Telekomünikasyon Hizmetleri

KKTC-TC arasında 1989’da işbirliği ile yürürlüğe giren ve 1995 yılında tamamlanan KKTC komünikasyon iyileştirmesi sonucunda analog sistemden sayısal sisteme geçilmiştir. 1983’ten itibaren Türkiye ve dünya telekomünikasyon sistemlerine uyum sağlamak amacıyla telefon numaraları yeniden düzenlenerek 7 rakamlı telefon uygulamasına geçilmiştir. KKTC’de 1991 yılında 37.151 olan telefon abonesi, mobil telefonlarında yaygınlaşmasına rağmen Tabloda 20’de görüldüğü gibi 2000 yılında 104.709 ve 2004 yılında ise 121.472’ye yükselmiştir. KKTC’de ulusal GSM operatörü

---

⁹⁹ a.g.s., (14.04.2007)

¹⁰⁰ a.g.s., (14.04.2007)

olan KKTCELL, KKTC altyapısında kurulmuştur ve yaklaşık olarak 54.661 abonesi ve 107 baz istasyonuna sahiptir. Bunun dışında kalan mobil altyapılar TC kökenli olup yaklaşık olarak 74.000 abone ve 160 tane baz istasyonları vardır. Bunların dışında faturasız mobil hatlarda KKTC’de mevcuttur.¹⁰¹

Tablo 20
KKTC’de Telekomünikasyon Hizmetleri
(Telefon Abonesi Adeti)

Bölgeler	2003	2004	2005
Lefkoşa	19.988	19.966	19.966
Gazi Mağusa	15.240	20.240	20.240
Girne	9.216	9.999	10.000
Güzelyurt	6.144	6.144	6.144
Kırsal Bölgeler	56.622	65.123	64.630
TOPLAM	107.210	121.472	120.980

Kaynak: <http://www.igemekktc.org/tur/KKTC.pdf> (06.05.2007)

2.2.7.5. Posta Hizmetleri ve Radyo-Televizyon

Yurtiçi ve yurt dışı posta sevkıyatları, kara, hava ve deniz yoluyla yapılmakta ve ayrıca TC ile karşılıklı posta havalesi ve ödemesi yapılmaktadır. KKTC’ye yapılan uluslar arası posta havaleleri TC kanalıyla yapılmakta ve alıcıya ödenmektedir. KKTC’ye uygulanan bütün ambargolara ve GKRY baskılarına rağmen etkin posta hizmeti politikaları ile posta iletişimi dünyanın her yeriyle yapılmaktadır.¹⁰²

¹⁰¹ www.igeme.org.tr/tur/igeme/faaliyet2006.pdf, (01.02.2006)

¹⁰² a.g.s., (01.02.2006)

KKTC'nin ulusal yayınları Bayrak Radyo ve Televizyon Kurumu (BRTK) tarafından yapılmaktadır. BRTK'nın modernleştirme ve altyapı çalışmaları devam etmektedir.¹⁰³

2.2.8. Vakıf Üniversitelerinin KKTC Ekonomisine Katkısı

Türkiye'de eğitim seviyesinin artması ve insanların yüksek öğrenime yönelmesi ile Türkiye'de birçok öğrenci üniversiteye giremeyerek açıkta kalmıştır. Bu durumun sonucunda KKTC'ye vakıf üniversitelerinin açılması gündeme gelmiştir. Bu aynı zamanda KKTC vatandaşlarının ihtiyaçları doğrultusunda da alınmış bir karardır. Bunun sonucunda da üniversiteyi kazanamayan gençlerin KKTC'ye yönelmesini sağlamıştır. Bu üniversitelerin eğitime önem vermesi, eğitim dilinin İngilizce olması ve kaliteli bir eğitim vermeleri hem Türkiye'den hem de üçüncü ülkelerden buraya yoğun bir şekilde öğrenci çekmektedir. Bu ülkelerin başlıcaları ise Ürdün, Libya, Irak ve Lübnan olarak sayılabilir. KKTC'deki üniversitelerin kampus biçimindeki dizaynı öğrenciler için uygun bir yaşam alanı oluşmasını sağlamaktır. KKTC'de ikisi vakıf, üç tanesi özel olmak üzere toplam 5 üniversite bulunmaktadır. Bunların dışında Anadolu Üniversitesi'ne bağlı Açıköğretim Fakültesi, devlet eliyle işletilen Atatürk öğretmen koleji ve sağlık bakanlığına bağlı Hemşirelik Yüksek Okulu olmak üzere toplamda dokuz tane yüksek öğretim kurumu vardır. KKTC'de halen eğitim veren başlıca üniversiteler; Doğu Akdeniz Üniversitesi, Girne Amerikan Üniversitesi, Lefke Avrupa Üniversitesi, Uluslararası Amerikan Üniversitesi, Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi, Yakın Doğu Üniversitesi olarak sayılabilir.¹⁰⁴

Üniversitelerin çoğunluğu Türkiye'den olmak üzere çok sayıda öğrenciyi KKTC'ye çekerek buranın ekonomisini de hareketlendirmiştir. Son yıllar da sayıları 13.000'i bulan öğrenci sayısının, 12.000 tanesi Türkiye'den gitmektedir. Her öğrenciden alınan yaklaşık olarak 3.000 Dolar harç ile yaptıkları diğer harcamalar KKTC ekonomisi için önemli bir gelir kaynağı olmuştur. KKTC'deki bu durum yeni iş sahaları ve dolayısıyla istihdam imkânları yaratmaktadır.¹⁰⁵ KKTC üniversiteleri ülke ekonomisinin %30'nu oluşturmakta bunun içinde ekonomik açıdan büyük önem

¹⁰³ a.g.s., (01.02.2006)

¹⁰⁴ Rona Turanlı, Can Umut Ceyhan, a.g.e., s.s.34-35

¹⁰⁵ <http://www.tusiad.org/haberler/konusma/duyuruno465.pdf>, (09.05.2007)

taşımaktadır. KKTC'deki üniversitelerin dünya tarafından tanınabilmesi için de Bologna Süreci ve AB'nin Erasmus programlarına dâhil edilmesi yönünde çalışmalar devam etmektedir. Bu durum KKTC'de eğitim gören çok sayıdaki yabancı uyruklu öğrencinin de en önemli sorunudur diyebiliriz.¹⁰⁶

2.3. KKTC'NİN KAMU KESİMİ FİNANSAL YAPISI

KKTC'nin bütçesi ağırlıklı olarak Türkiye'den finansal destek olarak oluşturulmaktadır. Türkiye kendi kaynaklarının üçte biri kadarını KKTC'ye ayırmakta ve istihdamında büyük çoğunluğunun finansmanını karşılamaktadır. Türkiye her yıl kendi bütçesinin üçte biri kadarlık bir bölümünü KKTC'ye yardım olarak vermektedir. Türkiye'nin tahminlere göre 2006 yılında yaklaşık olarak 450 milyon dolarlık kredi ve yardım verilmesi beklenmektedir.¹⁰⁷

Tablo 21

Kamu Kesimi (Cari Fiyatlarla)

Yıllar	2004	2005
Kamu Gelirleri	1.085.934.862	1.298.682.412
Transferler	594.650.638	692.099.945
Kamu Harcanabilir Geliri	491.284.225	606.582.468
Kamu Cari Giderleri	597.959.677	749.134.769
Kamu Tasarrufu	-106.675.452	-142.552.301
Kamu Yatırımı	147.760.223	181.099.777
Kamu Finansman Gereği	254.435.675	323.652.078

Kaynak: KKTC Merkez Bankası ve KKTC Devlet Planlama Teşkilatı verilerinden derlenmiştir.

¹⁰⁶ http://www.referansgazetesi.com/haber.aspx?HBR_KOD=64519&YZR_KOD=145&ForArsiv=1, (05.05.2007)

¹⁰⁷ <https://www.cia.gov/cia/publications/factbook/geos/cy.html>, (12.05.2007)

Yukarıda Tablo 21’de de görüldüğü gibi kamu gelirleri 2004 yılında 1.085.934.862 YTL’den 2005 yılında 1.298.682.413 YTL’ye yükselmiştir. Böylelikle kamu finansmanı açığı 323.652.078 YTL olarak artış göstermiştir. Kamu gelirlerindeki artış hızındaki yavaşlamanın temel nedenleri güvenlik kuvvetleri katkı payı ve rıhtım harçları ile ilgili yasal düzenlemelerin yanı sıra fon gelirlerindeki azalma olarak söylenebilir. Transfer harcamaları ise yukarıda Tablo 21’de de görüldüğü gibi 2004 yılında 594.650.638 YTL’den 2005’de 692.099.945 YTL’ye yükselmiştir. Ayrıca kamu yatırım harcamaları da 147.760.223 YTL’den 2005 yılında 181.090.777 YTL’ye yükselmiştir. Bu artışın kamu finansman gereğine yansıtacağını da düşünürsek bu etkinin 2004 yılının GSMH’nın 2005’e göre yükselerek %10’lar seviyesinde gerçekleşmesi beklenmektedir.¹⁰⁸

Borçlanmaların ve dış yardımların GSYİH oranı 2004 yılında %13 olarak gerçekleşmiş 2005 yılında da %16’ya yükseleceği öngörülmüştür. 2004 yılında transferler ve cari giderlerdeki toplam artış vergi gelirlerindeki artıştan çok daha fazla olmuştur.¹⁰⁹

Yukarıda Tablo 21’de de görüldüğü gibi kamu giderleri 2004 yılında 1.340.370.537 YTL olarak gerçekleşmiştir. 2005 yılında bu giderler artarak 1.622.334.490 YTL’ye ulaşmıştır. 2005 yılı cari fiyatlarıyla yukarıdaki Tablo 21’de de görüldüğü gibi 2005 yılında transferlerde reel olarak %5.9, yatırımlarda %11.6 ve giderlerde reel olarak %14 oranında artış gerçekleşmiştir.¹¹⁰

2.4. KKTC’DE FİYAT HAREKETLERİ VE ENFLASYON

KKTC’de hükümetlerin etkin bir para politikası oluşturamamalarının sebebi KKTC ile TC arasındaki para birliğidir. Son yıllarda Türkiye hükümetlerinin uyguladığı ekonomik istikrar paketleri olumlu sonuçlar vermiş ve KKTC’de de bu durum enflasyona olumlu bir şekilde yansımıştır. Buna bağlı olarak da 2005 yılında TL’den altı sıfır atılmış ve YTL’ye geçilmiştir. Ayrıca enflasyonda tek haneli rakamlara inilmesi için çalışmalar yapılmıştır. KKTC ve Güney Kıbrıs Rum Kesimi arasında geçişlerin

¹⁰⁸ <http://www.devplan.org/Macro-eco/Bolum-1.pdf>, (23.04.2007)

¹⁰⁹ <http://www.kktcmb.trnc.net/yayinlar/yillik-rapor-2005.zip>, (21.03.2007)

¹¹⁰ <http://www.devplan.org/Macro-eco/Bolum-1.pdf>, (14.04.2007)

serbest bırakılması nedeniyle vergilerde ve fonlarda ikili düzenlemelere gidilerek fiyat farklılıkları giderilmiştir. Bu duruma bağlı olarak da KKTC Tüketici Fiyatları Endeksi (TÜFE) artış hızında yavaşlama meydana gelmiştir. TÜFE artış oranı 2004’de 11.6 olmuş, daha sonra 2005 sonunda bu değer 2.7’ye gerilemiştir. KKTC’nin ekonomisinde, TL’nin döviz karşısındaki değeri çok önemli bir yer tutar. Çünkü KKTC ekonomisinin önemli bir kısmı dışarıya dayanmakta, hatta üretim girdilerinin ve tüketim maddelerinin çoğu ithal edilmektedir. Bunlara bağlı olarak YTL’nin dövize karşı değeri, üretim maliyetlerini ve buna bağlı olarak fiyatlar genel düzeyini etkileyen bir durum ortaya koymaktadır. KKTC’de YTL’nin değeri 2004’de %2.3 oranında değer kazanırken, 2005’de bu oran %3.6’ya yükselmiştir.

Aşağıda Tablo 23’de de görüldüğü gibi 2005 yılında enflasyon oranı %6.5 olmuş tek haneli enflasyon rakamlarında gerçekleşmiştir. Ancak 2006 yılında hem Türk Lirasının değer kaybetmesi, hem de iç talepteki büyük düşüş sonucunda enflasyon oranı çift hanelerde gerçekleşerek %11.5 olmuştur. Bu yükseliş 2007’nin ocak ayında da devam etmiş ve enflasyon %19.5 olarak gerçekleşmiştir. Son yıllardaki bu yükselişlerin temelinde ise Türkiye’de yaşanan ekonomik ve siyasi istikrarsızlıklar sayılabilir.

Tablo 22
KKTC’nin Enflasyon Oranları

Yıllar	2005	2006	2007*
Enflasyon Oranı(%)	6.5	11.5	19.5

Kaynak: [www.theeconomistintelligenceunit.com/countryreport/cyprus\(11.03.2007\)](http://www.theeconomistintelligenceunit.com/countryreport/cyprus(11.03.2007))

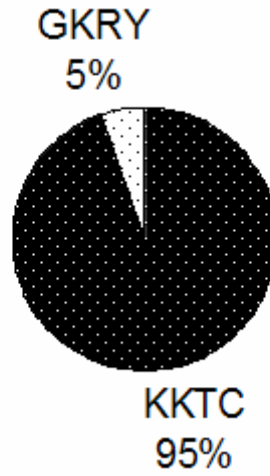
(*) 2007’nin Ocak ayına ait veridir.

2.5. KKTC’DE İŞGÜCÜ

Aşağıda Tablo 22’de de görüleceği gibi KKTC’de 2003’de yaratılan katma değere göre istihdam edilen kişi sayısı 98.860 kişi olarak gerçekleşmiştir. 2004 yılında ise KKTC’de çalışabilir nüfus 154.435 kişiyken, bunlardan sadece 104.873’ü istihdam edilebilmiştir. Buna göre 2004’de istihdam edilen nüfusun çalışabilir nüfusa oranı %67.9 olarak gerçekleşmiştir. 2005 yılında ise yaratılan katma değere göre istihdam

edilen nüfus 2004 yılına göre %7.4 artarak 112.642 kişiye ulaşmıştır. KKTC’de 2005 yılına baktığımızda çalışabilir nüfus 155.723 kişiye ulaşmış, böylelikle istihdam edilen nüfusun çalışabilir nüfusa oranı %72.3 şeklinde oluşmuştur. Başka bir anlatımla çalışabilir nüfusun %27.7’si çalışmamaktadır. Çalışmayan bu kesim ise askerler, ev hanımları, işsizler, çalışamaz durumdakiler, öğrenciler ve emekliler oluşturmaktadır.¹¹¹

Grafik 5
KKTC’de Yaşayan İşgücünün, GKRY ve KKTC’deki Dağılımları

Kaynak: KKTC Devlet Planlama Teşkilatı verilerinden derlenmiştir.

---

¹¹¹ a.g.s., (14.04.2007)

Tablo 23
Yaratılan Katma Değere Göre İstihdamın Sektörel Dağılımı

Yıl	2003		2004		2005	
	Sayı	Pay %	Sayı	Pay %	Sayı	Pay %
Tarım	14.339	14.5	13.765	13.1	13.077	12.0
Sanayi	9.234	9.3	9.593	9.1	9.848	9.0
İnşaat	19.433	19.7	20.205	19.3	21.160	19.4
Ticaret- Turizm	11.088	11.2	12.505	11.9	13.474	12.3
Ulaştırma- Haberleşme	8.550	8.7	9.067	8.7	9.952	9.1
Finansal Müesseseler	2.509	2.5	2.509	2.4	2.583	2.4
Serbest Meslekler	15.089	15.3	17.914	17.1	18.735	17.2
Kamu Hizmetleri	18.618	18.8	19.315	18.4	20.261	18.6
TOPLAM	98.860	100	104.873	100	109.090	100

Kaynak: <http://www.devplan.org/Macro-eco/Bolum-1.pdf>, (14.04.2007)

Yukarıda Tablo 22’de de görüldüğü gibi son yıllarda istihdamda en çok paya sahip sektörler inşaat ve kamu hizmetleridir. İnşaat sektörüne baktığımızda 2003, 2004 ve 2005 yıllarında ortalama %19’luk bir paya sahipken, diğer bir istihdamda yüksek paya sahip kamu hizmetleri sektörü 2003, 2004 ve 2005 yıllarında ortalama %18’lik bir paya sahiptir. Tarım sektörüne baktığımızda istihdamda yıldan yıla sürekli bir azalma yaşanmakta olup 2003 yılında tarımın istihdam payı %14.5, 2004’de %13.1 ve 2005’de

ise %12'ye gerilemiştir. Sanayide istihdam oranları oldukça yetersiz kalmakta ve 2003, 2004 ve 2005'de ortalama %9'luk bir istihdam yaratabilmektedir. Bunun dışında en az istihdam yaratabilme etkisine sahip sektör ise serbest meslekler olmuştur. KKTC'de serbest mesleklerin yaratabildiği istihdam payı 2003,2004 ve 2005'de ancak %2.5'lar seviyesinde kalmıştır. KKTC'de istihdam edilen 74.511 kişinin 70.615 KKTC'de çalışmaktayken, geri kalan 3.896 kişi ise GKRY'de istihdam edilmektedir. Yukarıda Grafik 5'de de görüldüğü gibi bu oran %5'lik bir oranı ifade eder. Şehirlere göre istihdama bakacak olursak en yüksek istihdam oranı %54.3'le Lefkoşa'da, en düşük oran olan %42.5 ile Güzelyurt olarak söylenebilir.¹¹²

---

¹¹² <http://www.kibrispostasi.com/forum/archive/index.php/t-1235.html>, (15.04.2007)

III. BÖLÜM

KKTC’NİN TÜRKİYE VE ORTADOĞU ÜLKELERİ İLE EKONOMİK İLİŞKİLERİ

3.1. KKTC’NİN DIŞ TİCARETİ

KKTC’nin dış ticaretinde yaşanan en büyük engel 5 Temmuz 1994 tarihinde Avrupa Birliği Adalet Divanı (ABAD) kararıdır. Bu karara göre Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY) belgelerine dayandırılmayan KKTC kaynaklı tarım ürünlerinin AB ülkelerine ithalatı yasaklanmış, diğer ticari ürünlerde ise yüksek vergilendirilmesi getirilmiştir.¹¹³ Ancak KKTC her şeye rağmen dış ticaret yapmaya devam etmektedir. Buticareti doğrudan yapamasa da Mersin Limanı başta olmak üzere Türkiye’deki limanlar üzerinden yapmaktadır. Bu nedenle de KKTC ürünlerinde ek ulaştırma maliyeti oluşmaktadır.

Tablo 24

KKTC’nin Dış Ticareti (Dolar)

Yıllar	İthalat	İhracat	Dış Ticaret Açığı
2000	424.810.327	50.331.996	374.478.331
2001	271.970.836	34.575.005	237.395.831
2002	309.464.541	45.373.470	264.091.071
2003	477.732.524	50.622.021	427.110.503
2004	853.101.517	61.535.677	791.565.840
2005	1.255.479.526	66.615.822	1.188.863.704
2006	1.376.495.778	65.007.711	1.311.488.067
2007	177.364.372	14.820.800	162.543.572

Kaynak: KKTC İstanbul Başkonsolosluğu verilerinden hazırlanmıştır

Yukarıda Tablo 24’de de görüldüğü gibi KKTC’nin 2003 yılı ithalatı 477.8 milyon dolar olarak gerçekleşirken aynı yıl ihracat sadece 50.6 milyon dolar olmuştur. 2004 yılında ihracat 62 milyon dolardan 2005 yılında 66.6 milyona ulaşmış ve % 9.8’lik bir artış göstermiştir. İthalat ise 2004 yılında 853.1 milyon dolardan 1.255.5 milyon dolara yükselerek %47.2’lik bir artış olmuş, bu bağlamda KKTC’de payı küçülen ihracat %7.3’den %5.4’e gerilemiştir Bunun sonucunda ise dış ticaret açığı

¹¹³ www.igeme.org.tr/tur/igeme/faaliyet2006.pdf, (05.10.2007)

2004 yılında 791.5 milyon dolardan, 2005 yılında 1.188.8 milyon dolara yükselmiştir. Yukarıda Tablo 24’de de görüldüğü gibi 2006 yılında 1.376.4 milyon dolar olurken, ihracatı ise 65 milyon dolarda kalmıştır. Böylelikle 2006 yılı dış ticaret açığı bir önceki yıla göre 200 milyon dolarlık bir artışla, 1.311.4 milyon dolar gerçekleşmiştir. KKTC’de 2007 yılında ise durum önceki yıllardan farklı bir başlangıç yapmayarak 2007’nin daha ilk iki ayında 162.5 milyon dolarlık bir dış ticaret açığı olmuştur.

3.1.1. KKTC Dış Ticaretinde Görünmeyen İşlemler Kalemi

KKTC’de görünmeyen işlemler kalemine turizm, işçi döviz gelirleri ve yükseköğretim gelirleri dahil edilmektedir. Aşağıda Tablo 25’de de görüldüğü gibi dış ticaret de görünmeyen işlemler kaleminin en önemli belirleyicisi olan net turizm gelirleri artış göstererek % 14’lük bir büyümeyle 288.3 milyondan 328.8 milyon dolara ulaşmıştır.

Tablo 25

KKTC’de Görünmeyen İşlemler Kalemi (Milyon Dolar)

Görünmeyen İşlemler	2004	2005	Değişme (%)
Turizm (Net)	288.3	328.8	14.0
Diğer Görünmeyenler (Net)	488.7	582.3	19.2
Görünmeyen İşlemler Dengesi	777.0	911.1	17.3
Cari İşlemler Dengesi	-14.1	-276.3	1.859.6

Kaynak: <http://www.devplan.org/Macro-eco/Bolum-1.pdf>, (14.04.2007)

Görünmeyen işlemler kaleminde var olan diğer önemli konular olan yükseköğretim gelirleri 2004 yılında 488.7 milyon dolar olurken, 2005 yılında 582.3 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir.¹¹⁴ Yukarıda Tablo 25’de de görüldüğü gibi dış ticaret de görünmeyen işlemler dengesi 2004 yılında 777 milyon dolar, 2005 yılında ise 911.1 milyon dolar olarak, %17.3 oranında artışla gerçekleşmiştir.

3.1.2. KKTC’de Sermaye ve Rezerv Hareketleri

KKTC’nin sermaye hareketlerinde yer alan TC ve yardım ve kredileri aşağıda Tablo 26’da da görüldüğü gibi 2004 yılında 175.3 milyon dolar olarak gerçekleşmiş, 2005’de de artarak 215.2 milyona yükselmiştir. Sermaye hareketleri içinde yer alan net diğer sermaye hareketleri 2004’de 79.4 milyon dolar, 2005’de ise 2004’e göre %16.9’luk azalışla 66 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 26
Sermaye ve Rezerv Hareketleri (Milyon Dolar)

Sermaye Hareketleri	2004	2005	Değişim (%)
TC Yardım ve Kredileri	175.3	217.2	23.9
Diğer Sermaye Hareketleri (Net)	79.4	66.0	-16.9
Sermaye Hareketleri Dengesi	254.7	283.2	11.2
Genel Denge	240.6	6.9	–
Rezerv Hareketleri	-322.0	-53.0	-83.5

Kaynak: <http://www.devplan.org/Macro-eco/Bolum-1.pdf>, (14.04.2007)

¹¹⁴ <http://www.devplan.org/Macro-eco/Bolum-1.pdf>, (14.04.2007)

Sermaye hareketlerindeki gelişmelere bağlı olarak sermaye hareketleri dengesi 2004’de 245.7 milyon dolarda oluşan denge 2005 yılında bir önceki yıla göre %11.2 oranında artarak 283.2 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir. Bu arada cari işlemler dengesi yukarıda anlattıklarımız ışığında 2005 yılında 2004 yılına göre %97.1 azalarak 240 milyon dolardan 6.9 milyon dolara gerilemiştir.¹¹⁵

KKTC’nin rezerv hareketleri yukarıda Tablo 26’da da görüldüğü gibi 2004 yılında 322 milyon dolar olarak gerçekleşmiş, ancak 2005 yılında 53 milyon dolara gerilemiştir. Bir başka deyişle rezerv hareketlerinde 2004 yılından 2005 yılına gerileme oranı %83.5’luk azalma ile de ifade edilebilir.

3.2. KKTC İLE TÜRKİYE EKONOMİK İLİŞKİLERİ

KKTC kurulduğu 15 Kasım 1983 tarihinden itibaren Türkiye ile ekonomik ve ticari ilişkileri düzenleyen çok sayıda anlaşma ve protokol imzalanmış, Türkiye ile hem ekonomik hem stratejik alanda birbirlerinin en yakın ortağı konumuna gelmişlerdir. KKTC’nin ekonomik ve ticaret alanlarında tek desteği Türkiye’den olmaktadır. Dolayısıyla KKTC’nin tanınmaması da ihracatında da sorunlar yaşanmasına neden olmakta olup, özellikle de ticaretin Türkiye limanları üzerinden yapılması zorunluluğu hem malların birkaç kez yükleme ve boşaltmasına neden olmakta, hem de para ve zaman kaybı yaratmaktadır.¹¹⁶

KKTC ve Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanları 28 Aralık 1995 tarihinde bir deklarasyonla, Türkiye ile Avrupa Birliği arasındaki Gümrük Birliği Senesinde Türkiye KKTC ekonomik ve ticari ilişkilerini engelleyici hiçbir hüküm olmadığı, buna bağlı olarak KKTC’nin Gümrük Birliği tarafından Türkiye’ye sağlanan imkânlardan en geniş şekilde faydalanacağı ilan ve teyit edilmiştir. 1997 Ocak ayında yine aynı şekilde iki ülke Cumhurbaşkanları bir araya gelerek, Yunanistan’ın zorlamasıyla GKRY’nin Avrupa Birliği ile tam üyelik görüşmelerine başlamasına karşı bir deklarasyon yayınlamışlar. Bu deklarasyona göre Yunanistan’ın bu tavrı, Türkiye’nin Kıbrıs’ta müzakere sürecinde ortaya çıkmış bulunan çözüm önerileri ve buna bağlı ortaya çıkabilecek olumlu parametrelerin ortadan kalkmasına neden olacaktır. Ayrıca GKRY’nin Avrupa Birliği

¹¹⁵ a.g.s., (14.04.2007)

¹¹⁶ Rona Turanlı, Can Umut Ceyhan, a.g.e., s.36

yolunda atacağı her adımın KKTC'nin Türkiye ile bütünleşme sürecini hızlandıracağı da vurgulanmıştır. Ayrıca KKTC ve Türkiye arasındaki ikili anlaşmalarla, KKTC'nin yatırımcılar açısından cazip hale getirilmesi, KKTC'deki mevcut ihraç ürünlerinin hem Türkiye'ye hem Türkiye üzerinden üçüncü ülkelere yapılabilmesi ve KKTC vatandaşlarının Türkiye'de geniş haklara kavuşturulması sağlanmıştır.¹¹⁷

KKTC'de ihracatı arttırabilmek amacıyla, Türkiye'nin de desteğiyle ulaşım imkânlarının arttırılması, toplu konut alanında KKTC'ye destek sağlanması için de iki ülke arasında protokoller yapılmıştır. Ayrıca iki ülke arasında gümrük işlemlerinin hızlandırılması, basitleştirilmesi ve bazı vergi muafiyetlerinin uygulanması konularında kararlarda alınmıştır. Türkiye ile KKTC arasında yapılan yasal altyapı anlaşmaları şunlardır; Ticaret ve Ekonomik İşbirliği Anlaşması 26.02.1998 Ankara, Yatırımların Garantisi Anlaşması 05.12.1987 Ankara, Çifte Vergilendirmenin Önlenmesi Anlaşması 22.12.1987 Ankara, Yatırımlarda Devlet Yardımları Anlaşması 28.01.1998 Lefkoşa.¹¹⁸

3.2.1. KKTC'nin Türkiye'den İthalatı

KKTC'nin Türkiye'ye ithalatına baktığımızda aşağıda Tablo 27'de de görüldüğü gibi 1995 yılında yaklaşık 200 milyon dolar olan ithalat 2002 yılından itibaren hep yükselen bir seyir takip etmiştir. Sadece 2000 yılına göre 2001 yılında yaklaşık 100 milyon dolarlık bir düşüş yaşanmıştır. Bunun da sebebi Türkiye'de yaşanan 2001 ekonomik krizdir. Ancak daha sonra yerini istikrara bırakan ekonomik şartlar ithalattaki yükselişi de beraberinde getirmiştir. KKTC'nin Türkiye'den yaptığı bu yüksek ithalat oranlarının nedeni de, siyasi ve uluslararası koşullarla oluşan Türkiye ile KKTC arasındaki ticari ortaklıktır. Bu ithalatın bir bölümünü de Türkiye'nin yarımaları oluşturmaktadır.

---

¹¹⁷ <http://www.dtm.gov.tr>, (10.03.2007)

¹¹⁸ a.g.s., (10.03.2007)

Tablo 27

KKTC'nin Türkiye İle Ekonomik İlişkileri (Milyon Doları)

Yıl	İthalat	İhracat	Hacim	Dış Ticaret Dengesi
1995	194.7	20.1	214.8	-174.6
2000	275.1	18.7	293.8	-256.4
2001	173.5	12.8	186.2	-160.6
2002	195.0	18.3	206.4	-170.8
2003	299.3	22.9	322.2	-276.4
2004	512.4	28.7	541.1	-483.7
2005	780.6	34.1	814.7	-746.5
2006	809.1	37.2	846.3	-771.9
2007/Ocak	112.8	5.5	118.3	-107.3
2007/Şubat	128.6	6.5	135.1	-122.1

Kaynak: T.C. Dış Ticaret Müsteşarlığı ve Rona Turanlı, Can Umut Ceyhan, a.g.e. verilerinden derlenmiştir.

Yukarıda Tablo 27’de de görüldüğü gibi 2002 yılında 195 milyon dolar olan ithalat 2003 yılına gelindiğinde 299.3 milyon dolar, 2004 yılında 200 milyon dolar artışla 512.4 milyon dolar, 2005 yılında yaklaşık 250 milyon dolar artarak 780.6 milyon dolar, 2006’da ise 809.1 milyon dolarlık bir yükseliş göstermiştir. Özellikle 2004 ve 2005 yıllarındaki artış oranlarına baktığımızda KKTC’nin Türkiye’ye bağımlılığının büyüklüğü, Türkiye’nin de KKTC ekonomisine katkısının ne kadar arttığı yorumu bu veriler ışığında yapılabilir.¹¹⁹

3.2.2. KKTC’nin Türkiye’ye İhracatı

KKTC’nin genel olarak ihracatı ambargolara bağlı olarak birçok zorluk yaşamaktadır. Buna sebep olan ABAD kararlarına bağlı olarak ya Türkiye’ye ya da Türkiye üzerinden üçüncü ülkelere ihracat yapabilmektedir. KKTC’nin bu sıkıntılarına bağlı olarak Türkiye ile ihracatı yukarıdaki Tablo 27’deki görüleceği gibi KKTC’nin Türkiye’ye ihracatı 1995 verilerine göre 20 milyon dolardır. İhracat 2000 yılında 18.7 milyon dolar olurken, 2001’de Türkiye’de yaşanan krize bağlı olarak 6 milyon dolarlık düşüşle 12.8 milyon dolar olarak düşüş göstermiştir. 2002 yılından itibaren 2006 yılına kadar genellikle ortalama 6 milyon dolarlık bir artışla yükseliş göstermiştir. Buna bağlı olarak 2002 yılında ihracat 18.3 milyon dolar, 2003 yılında 22.9 milyon dolar, 2004

¹¹⁹ T.C. Dış Ticaret Müsteşarlığı verilerinden derlenmiştir.

yılında 28.7 milyon dolar, 2005’de 34.1 milyon dolar olarak gerçekleşirken, 2006’da ise 3 milyon dolarlık bir artışla 37.2 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir. 2006 yılında ihracatın büyük bölümünü narenciye, süt ürünleri ve hazır giyim oluşturmuştur.¹²⁰ 2007 yılının ilk iki ayında ise ortalama 12 milyon dolarlık bir ihracat gerçekleşmiştir.

KKTC ve Türkiye arasındaki dış ticaret hacmine baktığımızda yine Tablo 27’de de görüldüğü gibi 1995 yılında yalnızca 214.8 milyon dolardan, 2006 yılında ise yaklaşık 850 milyon dolara ulaşmış, sadece 11 yılda dış ticaret hacmi 635 milyon dolar büyümüştür. Özellikle bu büyüme 2004 yılından sonra gözle görülür artışlarla gerçekleşmiştir. Bu durumu KKTC’nin uluslararası alandan izole edilmesine karşın Türkiye ile daha çok entegre olması şeklinde yorumlayabiliriz.

3.3. KKTC’NİN DÜNYA EKONOMİSİNDEKİ YERİ

KKTC’nin dünya ile yaptığı dış ticaret verilerini incelediğimizde, aşağıda Tablo 28’de de görüldüğü gibi en ciddi dış ticaret hacmini Türkiye ile gerçekleştirdiğini görmekteyiz, KKTC’nin, Türkiye 2000 yılında ithalatı 275.1 milyon dolarken, ihracatı 18.7 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir. Buna karşın Türkiye dışında kalan ülkelerle 2000 yılında dış ticareti ise ithalatı 149.8 milyonda kalırken, ihracat oranı 13 milyon dolar fazla gerçekleşerek 31.7 milyon dolar olmuştur. Ancak 2000 yılında Türkiye dışında kalan ülkelerle ihracatın daha fazla olması bir şeyi değiştirmemiş ve Türkiye ile dış ticaret hacmi diğer ülkelerle yaptığı toplam ticaretten 112.3 milyon dolar daha fazla olmuştur. Bu durum böyle devam ederek KKTC’nin Türkiye ile yaptığı dış ticareti hep daha fazla olarak 2001 yılında 65.9 milyon dolar, 2002 yılında 64.7 milyon dolar, 2003 yılında 115.8 milyon dolar, 2004 yılında 167.1 milyon dolar, 2005’de ise 342.7 milyon dolar daha fazla gerçekleşmiştir. Özellikle 2004 yılının mayıs ayında GKRY’nin AB’ye girmesi ve bu platformda KKTC’nin ticaretini baskı altına almaya çalışması sonucu 2005 yılından itibaren Türkiye’ye daha da yaklaşmış ve Türkiye ile ticaret hacmini arttırmıştır.¹²¹

---

¹²⁰ <http://www.kibrisgazetesi.com/index.php/cat/5/PageName/Ekonomi> (03.03.2007)

¹²¹ <http://www.kibrispostasi.com/index.php/> (13.05.2007)

Tablo 28
Ülkelere Göre Dış Ticaret (Milyon Dolar)

Yıllar	2000		2001		2002		2003		2004		2005	
	İth.	İhr.	İth.	İhr.	İth.	İhr.	İth.	İhr.	İth.	İhr.	İth.	İhr.
1.Türkiye	275,1	18,7	173,5	12,8	195,0	18,3	299,3	22,9	512,4	28,7	780,6	34,1
2.Türkiye Dışı Toplam	149,8	31,7	98,5	21,8	114,6	27,1	178,5	27,9	340,7	33,3	438,1	33,9
2.1.AB Ülkeleri	103,2	20,3	63,1	12,2	76,2	12,7	115,0	12,6	224,4	15,2	264,3	18,6
2.1.1.İngiltere	43,3	18,8	28,6	11,5	34,2	11,9	49,3	11,9	91,0	13,5	101,4	13,8
2.1.2.Diğer AB Ülkeleri	59,9	1,5	34,5	0,7	42,0	0,8	65,7	0,7	133,4	1,7	162,9	4,8
2.2.Ortadoğu Ülkeleri	7,5	3,9	10,5	2,9	9,7	3,7	12,7	3,8	23,5	4,3	42,0	6,8
2.3.Uzakdoğu Ülkeleri	14,1	-	5,4	-	7,4	-	19,3	-	40,7	-	52,0	-
2.4.ABD	5,2	0,2	4,1	0,5	3,1	0,1	3,7	-	7,1	-	8,3	0,1
2.5.Diğer Ülkeler	19,8	7,3	15,4	6,2	18,2	10,6	27,8	11,5	45,0	13,8	71,1	8,4
TOPLAM	424,9	50,4	272,0	34,6	309,6	45,4	477,8	50,8	853,1	62,0	1.218,7	68,1

Kaynak: www.devplan.org, (14.04.2007)

KKTC dış ticaretinde ülke gruplarına göre baktığımızda AB ülkeleri içerisinde en büyük paya İngiltere sahiptir. Yukarıda Tablo 28’de de görüldüğü gibi İngiltere’nin KKTC ile dış ticaret hacminin yaklaşık olarak diğer AB ülkelerinin tamamı kadar olduğunu görüyoruz. Hatta İngiltere için, Türkiye’den sonra KKTC ile en çok ticaret yapan ikinci ülke olarak da söyleyebiliriz. 2000 yılında KKTC’nin İngiltere’den ithalatı 43.3 milyon dolar ihracatı ise 18.8 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir. KKTC’nin ihracatı 2001 yılından 2005 yılına kadar ortalama 12 milyon dolar olmuştur. KKTC’nin İngiltere’den ithalatına baktığımızda da sürekli yükselen bir grafikte 2001 yılında 28.6 milyon dolar, 2002’de 34.2 milyon dolar, 2003’de 49.3 milyon dolar olmuştur. 2004’e gelindiğinde neredeyse iki katı bir artışla 91 milyon dolar olmuş, 2005’de ise yine yüksek bir oranla 101.4 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir. İngiltere ile 2004 ile 2005 yılı ithalatındaki artışın sebebi, GKRY’nin Mayıs 2004’de AB’ye girmesi ve KKTC ekonomisinin GKRY tarafından büyük baskı altına alınması sonucunda Kıbrıs Adasında çıkarları olan İngiltere’nin KKTC’ye yakın durabilme çabası olarak söylenebilir.

Yukarıda Tablo 28’de de görüldüğü gibi Uzakdoğu Ülkelerine ihracat yapılmazken 2000 yılında 14 milyon dolar civarında olan ithalat 2005’e gelindiğinde 50 milyon seviyesinde gerçekleşmiştir. Ükelere göre dış ticaret de ABD ile KKTC arasındaki gelişmelere bakacak olursak 2000 yılından 2005’e kadar ortalama 5 milyon dolarlık bir ithalat, ortalama 0.5 milyon dolarlık da ihracat miktarı ile oldukça düşük seviyelerde gerçekleşmiştir.

3.3.1. Ürün Gruplarına Göre İhracatın Yapısı

KKTC’nin ihracatını oluşturan ürünler incelendiğinde aşağıda Tablo 29’da da görüldüğü gibi genel ürün grupları içerisinde sanayi ürünlerinin tarım ürünlerine göre daha fazla satışı yapılmıştır. Buna göre 2002 yılında tarımsal ürün ihracatı 18.9 milyon dolarken sanayi ürünleri 26.1 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir. 2003 yılında 20.9 milyon dolar olan tarımsal ürün ihracatı sanayi grubunda 29.2 milyon dolar olmuş, 2004’de tarımsal ürünler ihracatı 21.1, sanayi ürünlerinde ise 39.4 gerçekleşirken, 2005’e gelindiğinde ise tarımsal üründe 24.6, sanayi ürünlerinde ise 41.1 olarak gerçekleşmiştir. Görüldüğü gibi sanayi ürün grubunun ihracatı genellikle tarımsal ürün grubunun ihracatından iki kat fazla olurken aynı zamanda hem sanayi hem tarım gruplarının ihracatı her yıl artış göstermiştir.

Tablo 29
Ürün Grupları İtibariyle KKTC İhracatının Yapısı
(Milyon Dolar)

Ürün Çeşidi	2000	2001	2002	2003	2004	2005
1.Tarımsal Ürünler	16,0	12,3	18,9	20,9	21,1	24,6
1.1. Narenciye	13,4	9,9	17,1	17,8	20,1	20,2
1.2.Patates	0,1	0,5	0,2	0,4	-	1,0
1.3.Canlı Hayvan	0,3	-	-	-	-	-
1.4.Diğer	2,2	1,9	1,6	2,7	1,0	3,4
2.Sanayi Ürünleri	34,2	21,9	26,1	29,2	39,4	41,1
2.1.İşlenmiş Tarım ve Gıda	12,2	8,1	12,2	16,6	24,9	27,8
2.2.Hazır Giyim	19,3	11,1	10,9	10,2	11,7	10,0
2.3.Diğer	2,7	2,7	3,0	2,4	2,8	3,3
3.Mineraler	0,2	0,4	0,4	0,7	1,5	2,4
TOPLAM	50,4	34,6	45,4	50,8	62,0	68,1

Kaynak: KKTC Devlet Planlama Teşkilatı verilerinden derlenmiştir.

KKTC ihracatında en büyük paya sahip ürün grubunda narenciye gelmekte ardından ise patates yer almaktadır. Yukarıda Tablo 29’da da görüldüğü gibi narenciye üretimi 2000 yılında 13.4 milyon dolarken 2001 yılında 9.9 milyon dolara gerilemiştir. Bu gerileme yerini sürekli bir yükselişe bırakarak 2002 yılında 17.1 milyon dolar 2003 yılında 17.8 milyon dolar, 2004 ve 2005’de ise 20 milyon civarında gerçekleşmiştir. Onun hemen ardından gelen patates ihracatı çok az miktarlarda ve özellikle İngiltere’ye yapılmıştır. KKTC’de patates ihracatı 2000 yılında 100 bin dolardan 2001 yılında 500 bin dolara yükselmiş, 2002 yılında ise 200 bin dolardan 2003 yılında 400 bin dolara yükselmiştir. 2005 yılına baktığımızda ise 1 milyon dolarlık bir patates ihracatı gerçekleşmiştir. Tarımsal ürünlerin ihracatındaki bu iniş çıkışlar ve düşük gerçekleşme oranları ABAD’ın aldığı kararlardan kaynaklanmakta, bir miktarda belli bir miktarda da iklim koşulları etki etmektedir.

Tablo 29’da da görüldüğü gibi KKTC’nin sanayi alanındaki ihracatı tarımsal alandaki ihracatın iki katı kadar fazla yapılmıştır. KKTC’de sanayi malları ihracatı 2001 yılından itibaren yükselen bir seyir izlemiştir. 2001 yılında sanayi ürünleri ihracı 21.9 milyon dolar, 2002’de 26.1 milyon dolar, 2003’de 29.2 milyon dolar, 2004’de 39.4 milyon dolar, 2005’de ise 41.1 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir. En önemli sanayi ürün grubu işlenmiş tarım ve gıdadır. Bunun da en belirgin sebebi KKTC ekonomisinin küçük olmasına bağlı olarak geri ödeme hızı yüksek ve düşük girdi maliyetli ticari faaliyetlere verilen önem olarak söylenebilir. Bunun dışında sanayi ürünlerinde dikkat çekici diğer bir grup hazır giyimdir. KKTC Yukarıda Tablo 29’da da görüleceği gibi özellikle 2001 yılından itibaren ortalama 10 milyon dolarlık bir hazır giyim ihracatı vardır.

KKTC’de bir diğer ihracat ürün grubu minerallerdir. Bunlarında çok büyük bir yer tuttuğunu söylememiz doğru olmayacaktır. Yukarıda Tablo 29’da da görüleceği gibi mineral ihracatı 2000 yılında 200 bin dolar, 2001 ve 2002 yıllarında 400 bin dolar, 2003’de 700 bin dolar, 2004’de 1.5 milyon dolar, 2005’de ise 2.4 milyon dolara ulaşmıştır. 2004 ve 2005 yıllarındaki mineral ihracatındaki artışı aynı yıllardaki madencilik faaliyetlerindeki kapasite artırımına bağlamamız mümkün olacaktır.

3.3.2. Ürün Gruplarına Göre İthalatın Yapısı

KKTC’de bazı ürünlerde istenilen miktarda üretim yapılmamasından, bazılarının ise hiç üretiminin olmamasından dolayı başka ülkelere, özellikle Türkiye’ye son derece bağımlıdır. Buna bağlı olarak KKTC’nin ithalatı ihracatına göre çok daha fazladır ve bu nedenle de çok büyük dış ticaret açığı vermektedir.

Tablo 30
Ürün Gruplarına Göre İthalat

Ürün Grubu	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Yiyecek ve Canlı Hayvan	60,6	46,2	43,5	58,4	80,3	110,5
İçki ve Tütün	26,9	19,3	24,2	32,9	45,2	54,4
Yakıttan Gayri Yenmeyen Maddeler	6,0	4,5	4,4	7,0	13,5	21,0
Mineral Yakıtlar, Yağlayıcı Madde	44,4	32,6	27,4	36,6	68,9	172,8
Hayvan ve Sebze Yağları	3,5	3,0	3,6	4,7	5,3	6,8
Kimyevi Maddeler	35,0	28,5	33,1	46,0	66,0	93,0
Yapıldığı Maddenin Cinsine Göre Tasnif Edilenler	91,0	58,3	73,5	110,4	207,7	310,1
Makine ve Nakliye Araçları	125,5	59,0	74,1	141,3	304,5	385,8
Çeşitli Mamuller	32,0	20,6	25,8	40,5	61,7	101,1
TOPLAM	424,9	272,0	309,6	477,8	853,1	1.255,5

Kaynak: <http://www.devplan.org/>, (14.04.2007)

KKTC ithalatı ürün gruplarına göre incelendiğinde yukarıda Tablo 30’da da görüldüğü gibi en büyük paya makine ve nakliye araçları grubudur. 2000 yılından itibaren bakacak olursak makine ve nakliye araçları 125.5 milyon dolarlık bir ithalat hacmine sahipken, 2001 ve 2002 yıllarında bu miktarın altında kalmıştır ancak daha

sonraki yıllar artış göstererek, 2003’de 141.3 milyon dolar, 2004’de 304.5 milyon dolar, 2005’de ise 385.8 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir. KKTC hayatında yaşamsal bir öneme sahip yiyecek ve canlı hayvan grubu ithalatı ise 2000 yılında 60.6 milyon dolardan 2001 yılında azalarak 46.2 milyon dolara sonraki yıl bu düşüş devam ederek 43.5 milyon dolara gerileyen yiyecek ve canlı hayvan sektörü daha sonra 2005 yılına kadar sürekli bir artış göstermiştir. Yukarıda Tablo 30’da da görüldüğü gibi 2003 yılına gelindiğinde yiyecek ve canlı hayvan sektörü ithalatı 58.4 milyon dolar, 2004’de 80.3 milyon dolar ve 2005’de ise 110.5 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir. Bir diğer önemli ithalat grubu ise mineral yakıtlar ve yağlayıcı madde grubudur. Bu grubun KKTC’de ithalatı 2000 yılında 44.4 milyon dolar, 2001’de 32.6 milyon dolar, 2002’de 27.4 milyon dolar, 2003’de 36.6 milyon dolar, 2004’de 68.9 milyon dolar ve 2005’de ise 172.8 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir. KKTC’de mineral yakıtlar ve yağlayıcı madde grubunun 2005 yılındaki ithalat artışında 17 Şubat 2005’de yürürlüğe giren ve GKRY ile KKTC arasında yapılan Yeşil Hat Tüzüğü’nün etkisi olduğu söylenebilir.

3.4. KKTC’DE TURİZM

Günümüz dünyasında teknoloji, haberleşme, ulaştırma büyük gelişmeler olurken küresel ve bölgesel bütünleşme çabaları devam etmektedir. Ülkelerin birbirlerine olan bağımlılıkları da artmış, bu bağlamda da yeni ekonomi politikaları üretme ihtiyacı meydana gelmiştir. Oluşan bu süreçte kalkınma kavramı değişime uğramış sosyal ve ekonomik boyuta kültür ve çevre şartları kalkınma stratejilerine yansarak ağırlık kazanmaktadır. Özellikle küresel ölçüde devam eden bütünleşme ve çözülme süreçleri, uluslar arası turizm faaliyetlerinin önemini arttırmaktadır. Buna bağlı olarak da turizm gelirlerindeki payı arttırmak isteyen ülkeler arasında büyük rekabet yaşanmaktadır. Bahsettiğimiz koşullara bağlı olarak %35’lik pay sahibi Akdeniz bölgesinin içinde yer alan KKTC’nin turizmden büyük ekonomik beklentileri oluşmuştur.¹²²

---

¹²² <http://www.devplan.org/>, (14.04.2007)

Tablo 31
Turist Sayısında ve Yapısında Gelişme

Yıl	2003	2004	2005
Ülke	Turist Sayısı	Turist Sayısı	Turist Sayısı
Türkiye	340.083	434.744	488.023
Diğer	129.784	164.268	164.756
TOPLAM	469.867	599.012	652.779

Kaynak: <http://www.devplan.org/>, (14.04.2007)

Yukarıda Tablo 31’de de görüldüğü gibi 2003 yılında KKTC’yi ziyaret eden turist sayısı 469.867’den, 2004 yılında %27.5’luk artışla 599.012 olarak gerçekleşmiştir. KKTC’yi 2005’ yılına gelindiğinde ise %9’luk bir artışla 488.023’ü Türkiye’den 164.756’sı üçüncü ülkelerden olmak üzere 652.779 kişi ziyaret etmiştir. 2004 yılındaki dengeye baktığımızda gelen turistlerin 434.744’ü Türkiye’den, 164.268’i ise üçüncü ülkelerden gelmiştir.

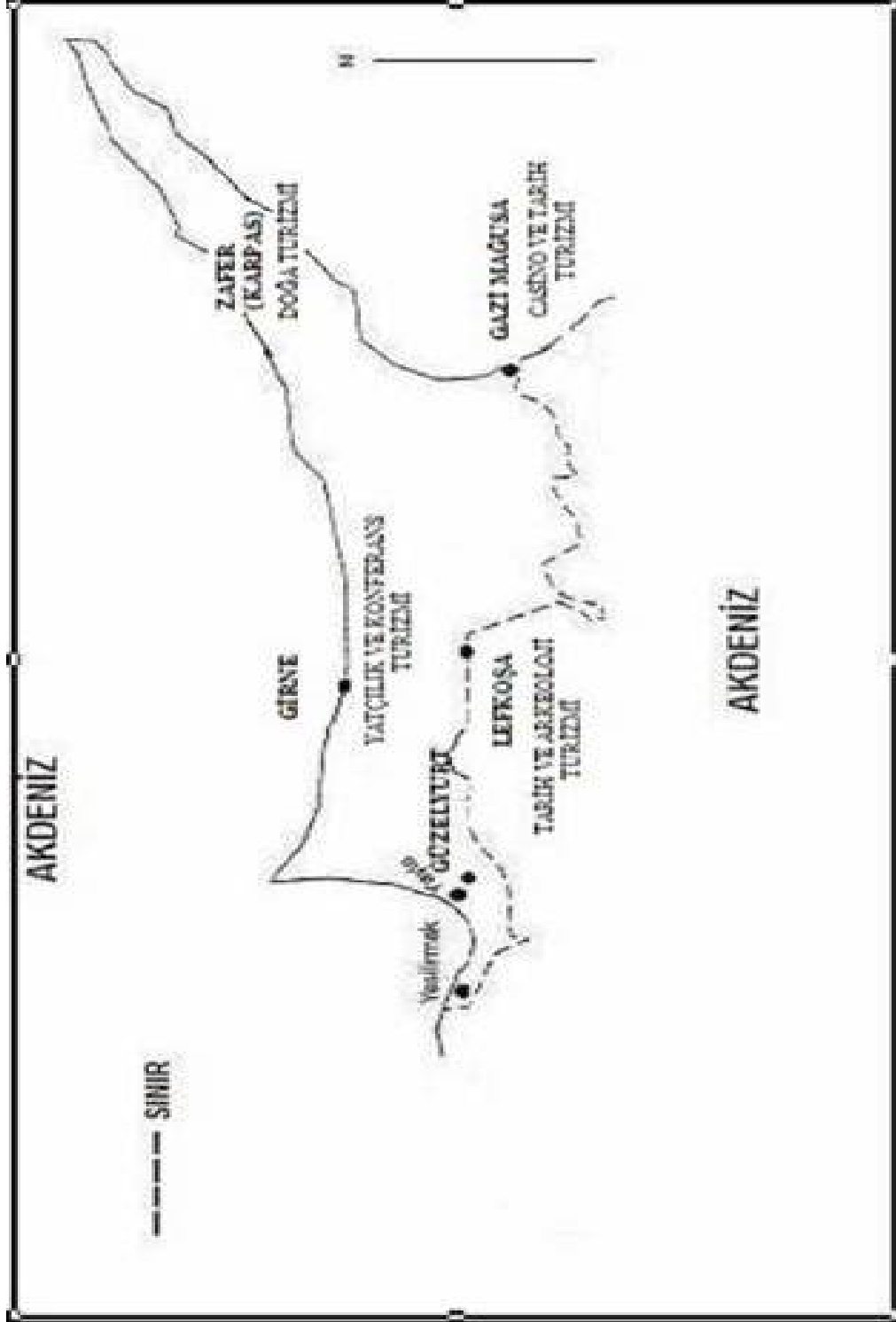
Turistik tesislerin doluluk oranlarına aylara göre bakacak olursak aşağıda Tablo 32’de de görüldüğü gibi Mayıs, Haziran, Temmuz, Ağustos, Eylül, Ekim ayları olmak üzere altı aylık bir süreç otellerde doluluk oranlarının çok yüksek olduğu dönemler olarak söylenebilir. Özellikle de 2005 Ağustos ayına baktığımızda tesisler itibariyle doluluk oranının %70’e ulaştığı görülmektedir. 2005 Ağustosundaki doluluğu aynı yıl içinde %59’la Temmuz ayı olmuştur. Ancak 2006’da bir düşüş süreci genel olarak tüm aylar itibariyle yaşanmış, 2006 Ağustos ayında tesislerde doluluk oranı itibariyle en yüksek oranı Ağustos da %55.9 olurken bunu %47.7 ile Eylül ayı takip etmiştir. KKTC’deki bu altı aylık süre içindeki yüksek doluluk oranlarını bölgedeki sıcaklık oranlarının yüksek değerlerde oluşmasından kaynaklandığını söylenebilir. KKTC tesislerindeki en düşük oranları Ocak ve Şubat ayları içerisinde ortalama olarak %15 ile %20 arasında bir oranla gerçekleştiğini söyleyebiliriz. Bunun dışında kalan aylarda ise ortalama %25’lik bir doluluk olmaktadır.

Tablo 32
Turistik Konaklama Tesislerinde Doluluk Oranının
Aylara Göre Dağılımı

Aylar	2005 (%)	2006 (%)
Ocak	24,3	20,1
Şubat	18,9	15,9
Mart	32,3	23,1
Nisan	33,7	28,7
Mayıs	42,7	35,6
Haziran	51,3	38,3
Temmuz	57,8	45,7
Ağustos	70,2	55,9
Eylül	59,2	47,7
Ekim	43,6	37,6
Kasım	24,3	22,5
Aralık	18,4	21,8
ORTALAMA	40,7	33,5

Kaynak: Kıbrıs Türk Ticaret Odası verilerinden derlenmiştir.

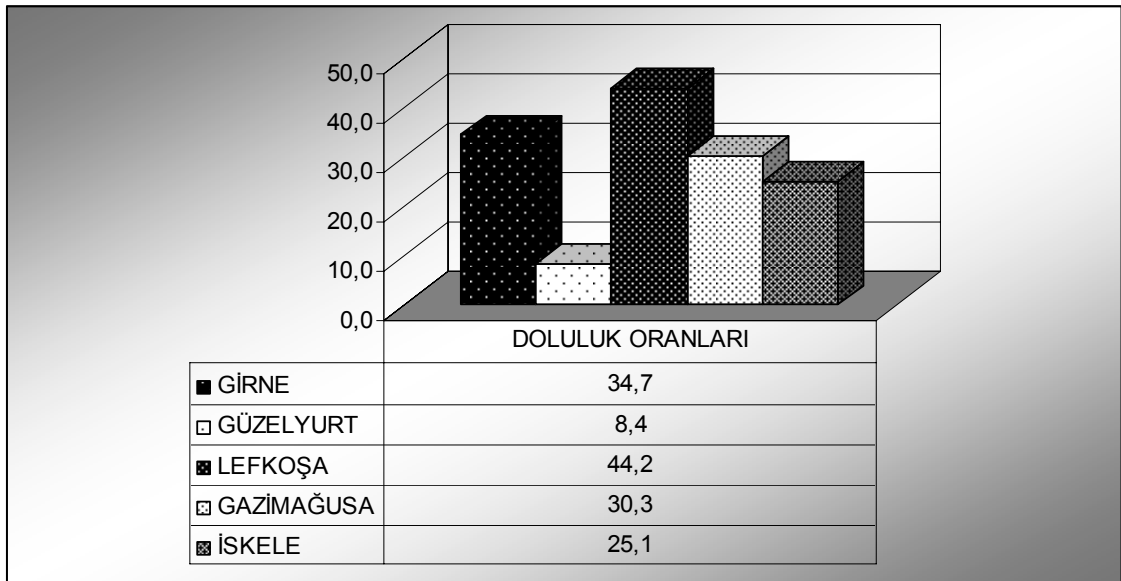
Harita 5
KKTC Turizm Haritası

Kaynak: <http://www.multilingual-matters.net/jost/007/0128/jost0070128.pdf> (03.04.2007)

KKTC'deki bölgelere göre 2006 yılındaki tesislerin doluluk oranlarına baktığımızda aşağıda Grafik 6'da da görüldüğü gibi yıl boyunca en yüksek turisti tesislerde ağırlama oranı % 44.2 ile Lefkoşa'dadır. Bunun arkasından sırasıyla % 34.7 ile Girne, %30.3 ile Gazi Mağusa, %25.1 ile İskele, %8.4 ile de Güzelyurt gelmektedir. Bu şehirlerdeki turizm çeşitleri açısından ise yukarıda Harita 5'de de görüldüğü gibi Girne'de yatçılık ve konferans turizmi, Lefkoşa'da tarih ve arkeoloji turizmi, Zafer (Karpas) Burununu da doğa turizmi, Gazi Mağusa'da tarih ve Casino turizmi olarak çoğunlukla tercih edildiği söylenebilir. Özellikle zengin tarihi ile doğal yapısı olan KKTC'nin saydığımız turizm çeşitlerinin tümünü az da olsa bütün bölgelere de yapılabilmektedir.

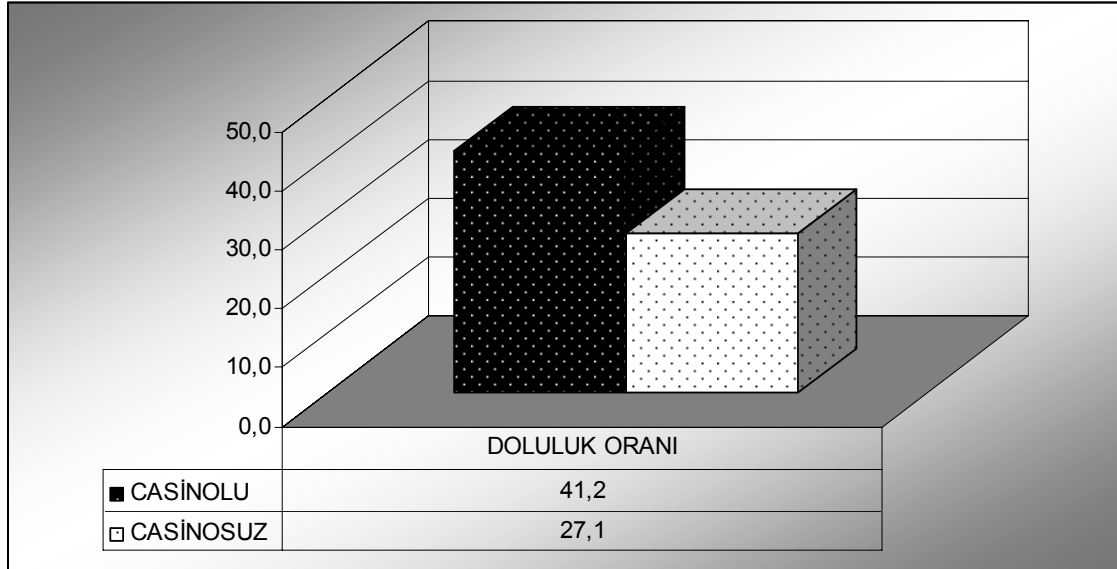
Grafik 6
KKTC'de Bölgelere Göre Doluluk Oranları (2006)

Kaynak: Kıbrıs Türk Ticaret Odası verilerinden derlenmiştir.

2006'daki tesislerdeki doluluk oranlarına baktığımızda aşağıda Grafik 7'de de görüldüğü gibi bunun belli bir bölümünün casinolu tesislerin tercih edildiğini, kalan kısmının casinolu otellerde konakladığını görüyoruz. En çok tercih edilen seçeneğin %41.2'lik oranla casinolu oteller olduğunu görüyoruz, bunu %27.1'le casinolu oteller takip etmekte, kalan %31.7'lik tesislerde olduğunu söyleyebiliriz.

Grafik 7
2006 Yılında Casinolu ve Casinosuz Tesislerin
Doluluk Oranının Karşılaştırılması

Kaynak: Kıbrıs Türk Ticaret Odası verilerinden derlenmiştir.

Türkiye’de 1998 yılından sonra casinoların kapanmasından sonra, 1978 yılından beri KKTC’de faaliyette olan kumarhanelere ilgi daha çok artmıştır. Hem Türkiye’deki kumar potansiyeli hem de Türkiye’ye kumar için gelen turistler KKTC’ye gitmeye başlamıştır. KKTC’deki casino turizmine ilgi gösterenlerin %60’ı Türkiye’den gitmektedirler. Bunun da KKTC turizm gelirlerine çok olumlu bir katkı yaptığı söylenebilir.¹²³

3.5. KKTC’DE BAŞLICA TURİZM ÇEŞİTLERİ

3.5.1. Eko (Doğa) Turizmi

Eko turizm şekillerinden biri olup, turistlerin doğa, tarih ve çevresel diğer güzelliklerden faydalanıp buraları gezmesi olarak söylenebilir. Bu turizm dünya çapında bir pazar olup KKTC’de bu çeşide uygun birçok alan vardır. KKTC’nin çok uzun ve güzel sahil şeritleri ile diğer doğal güzellikleri eko turime olumlu katkılar yapmaktadır. Eko turizm dahilinde bir diğer etkinli ise caretta caretta ile yeşil kaplumbağaların

¹²³ www.bilisimhukuku.net/index2.php?option=com_content&do_pdf=1&id=566, (01.06.2007)

yumurtlama alanlarının KKTC’de bulunmasıdır. Ayrıca kuşların göç yolları üzerinde olmasına bağlı olarak yılın belli dönemlerinde kuş gözlem faaliyetlerine de KKTC’nin ev sahipliği yapabilmesi turistler ve bilim adamları açısından dikkat çekicidir. Bu turizm çeşidine genellikle Karpas bölgesi ev sahipliği yapmaktadır.¹²⁴

3.5.2. Arkeoloji Turizmi

KKTC her yönüyle çok zengin bir tarihe sahip olduğunu birçok arkeoloji sitelerinin varlığından anlamak mümkündür. Adanın tarihinin binlerce yıl öncesine dayandığını söyleyebiliriz. Bu duruma bağlı olarak Gazi Mağusa başta olmak üzere birçok yerde antik bronz çağından kalan şehir kalıntıları, antik Yunan ve Roma’dan kalma surlar, kiliseler, İngiliz Koloni mimarisi eserleri, Osmanlı’dan kalma eserler başlıca KKTC zenginlikleri olarak sayılabilir.¹²⁵

3.5.3. Konferans Turizmi

KKTC’de konferans turizmine Girne bölgesi daha çok faaliyet alanı yaratabilmektedir. Konferans turizmine en büyük katkıyı ise eğitim sektörünün büyümesi sağladığı söylenebilir. Konferans turizmi yeterli büyüklüğe kavuşmamış ancak gelişmeye açık bir alandır. Bahsettiğimiz bu turizm çeşitleri dışında KKTC’de, Girne’de yatçılık turizmi, ülkenin farklı bölgelerine yayılmış casino, spor ve hobi turizmi diğer çeşitler olarak sayılabilir.¹²⁶

3.6. YEŞİL HAT TÜZÜĞÜ

AB Daimi Temsilciler Komitesi, GKRY’nin de onayıyla 2004 Nisan ayında KKTC’de üretilen ve ambargo uygulanan malların Yeşil Hat üzerinden AB’ye girmesini sağlayan bir tüzük hazırladı. Bu uygulama 23 Ağustos 2004’de yürürlüğe girmiş ancak GKRY engellemeleri ile hayata geçirilememiştir. Yeşil Hat Tüzüğü 17 Şubat 2005’de AB Konseyi tarafından onaylanmıştır. Yeşil Hat Tüzüğüne göre tarım ürünlerinin ticareti sağlanabilecek, et ürünlerinin mevzuatı kolaylaştırılacak, Ada’nın her iki tarafına seyahat edecek kişilerin yanlarında geçirecekleri malların değeri

¹²⁴ <http://www.multilingual-matters.net/jost/007/0128/jost0070128.pdf>, (03.04.2007)

¹²⁵ a.g.s., (03.04.2007)

¹²⁶ a.g.s., (03.04.2007)

yükselecektir. Ayrıca en fazla 135 Euro değerindeki özel eşyanın geçişine izin verilecek, Adada seyahat edeceklere 1 litre alkolle 40 sigara satın alma hakkı tanınacak ve kuzey kesimi ile güney kesimi arasındaki kapı daha açık bir hale getirilmesi planlanmıştır.¹²⁷

Yeşil Hat Tüzüğüne göre KKTC; mobilya, her türlü hayvansal ürün, süt ürünleri, bitkisel ürünler, demir ferforje, mermer, tekstil, temizlik ürünleri ihraç edebilecektir. Bu tüzüğe göre Rum kesimine veya Rum kesimi üzerinden üçüncü ülkelere ihracı yapılacak malların tümüyle KKTC’de üretilmiş ya da yeterli katma değer ilavesiyle üretilmiş ürünler olması gerekmektedir. KKTC bu tüzük kapsamında GKRY’ne canlı hayvan, hayvansal ürün ve yem satamayacaktı. Bu tüzük kapsamında ticaret yapmak isteyen firmalar ise Kuzey Kıbrıs Türk Ticaret odasına başvuru yapabileceklerdi.¹²⁸

Tablo 33
Yeşil Hat Tüzüğü Kapsamında Güney Kıbrıs İle Olan Ticaret
(Dolar)

Yıllar	2003	2004	2005
İthalat	26.569	34.666	201.531
İhracat	183.141	443.066	14.650.453

Kaynak: <http://www.devplan.org/>, (14.04.2007)

Yeşil Hat Tüzüğü’nün 2005 yılında yürürlüğe girmesiyle yukarıda Tablo 33’de de görüldüğü gibi KKTC ile GKRY arasındaki ticaret hacminde gelişme gözlemlenmiştir. Ancak gerek izolasyonların kaldırılmamasından gerekse Yeşil Hat Tüzüğü’nün gerektiği ölçüde uygulanmamasından bu uygulama beklentileri karşılamaktan çok uzak kalmıştır. Yine yukarıdaki Tablo 33’de görüldüğü gibi GKRY’ne yapılan ihracat 2003 yılında 183.141 dolarken 2004 yılında 443.066 dolar gerçekleşmiş, 2005 yılında Yeşil Hat Tüzüğü ile birlikte %330 artış göstererek 14.650.453 dolar olarak gerçekleşmiştir. KKTC’nin GKRY’den ithalatı ise 2003 yılında

¹²⁷ <http://www.kibrispostasi.com/index.php/>, (13.05.2007)

¹²⁸ a.g.s., (13.05.2007)

26.569 dolarken, 2004'de 34.666 dolardan, 2005 yılına gelindiğinde %58.1'lik bir artışla 201.253 dolar olarak gerçekleşmiştir. KKTC'den GKRY'ne ithalatın ihracata göre düşük olması güney kesimine geçişlerin serbest olması ile beraber malların yolcu beraberinde taşınabilmesi sonucunda gümrük kapılarında kayıtların sağlıklı tutulmamasından kaynaklanmıştır. Yeşil Hat Tüzüğü dahilinde GKRY'ne ihracatı yapılan mallar, sebze, meyve, tuvalet kağıdı, alüminyum ve PVC kapı-pencere, ahşap mobilya, külçe kurşun ve tekstil ürünleridir.¹²⁹

3.7. KKTC'DE KIYI (OFFSHORE) BANKACILIĞI

KKTC'de ekonomisine canlılık getirmesi amacıyla 1980'lerde ilgili kanunlarla kurulan kıyı bankacılığı beklentileri karşılamaktan uzak kalmıştır. KKTC'de kıyı bankacılığı yasalarla merkez bankasına bağlı olmasına karşın, olumsuzluklar oluşabileceğinde müdahale edebilecek ilgili bir kanun veya yaptırım bulunmadığı söylenebilir. Dünya Bankası verilerin e göre KKTC'de 16 tanesi özel 8 tanesi kamuya ait olmak üzere 24 banka bulunuyor. Bunların dışında ise 18 tane kıyı bankası bulunuyor. Dünya bankası raporuna göre KKTC Merkez Bankası yeterli denetimi kıyı bankaları üzerinde kuramamıştır. Ayrıca KKTC bankacılık sektörünün geneli Türkiye'de meydana gelen bankacılık krizlerinden de büyük miktarda etkilendi.¹³⁰

KKTC'de offshore (kıyı) bankası kurulması için gerekli şartların başında, bu bankalara hissedar veya kurucu olabilecek gerçek veya tüzel kişilerin; yabancı uyruklu veya KKTC vatandaşı ise yurtdışında ikamet etmesi şartı aranmıştır. Ayrıca Türkiye Cumhuriyeti, OECD üyesi ülkeler ve KKTC ile diplomatik ilişkisi olan ülkelerin birinde ikamet ediyor veya faaliyette bulunuyor olması gerekmektedir. Bununla beraber herhangi bir bankanın da %51 hissesine sahip olması şartı aranmıştır. Bankanın kurulma aşamasında KKTC Merkez Bankasına 1000 dolarlık bir başvuru harcı yatırılmalı; buna bağlı olarak da 10 iş günü içerisinde öz izin verilirdi. Asgari ödenmiş sermaye bedeli olarak 500.000 dolar KKTC Merkez Bankasına yatırılıp orada bloke edildikten sonra ön

¹²⁹ <http://www.devplan.org/Macro-eco/Bolum-2.pdf>, (16.05.2007)

¹³⁰ http://www.hurriyetusa.com/haber/haber_detay.asp?id=7433, (14.04.2007)

izin kesinleşirdi. Bunu takip eden sürede ilgili kanunlarca tespit edilmiş süreç izlenir ve kuruluş işlemi gerçekleşirdi.¹³¹

Tablo 34
KKTC’de Tasfiye Halindeki Bankaların Durumu(TL)

Bankanın Adı	Mudi Miktarı	Ödenen mevduat miktarı	Tasfiyeden Sorumlu Kurum
Kredi Bankası	26.687	66.222.700	Şirketler Mukayyitliği
Everest Bank	13.680	38.064.251	Şirketler Mukayyitliği
Yurt Bank	8.402	22.595.895	Şirketler Mukayyitliği
Finansbank	5.493	16.438.009	Şirketler Mukayyitliği
Hürbank	4.120	19.301.129	Şirketler Mukayyitliği
Endüstri Bankası	6.954	15.338.537	TMSF
Ticaret Bankası	6.026	19.295.044	TMSF
Etibank	1.893	6.917.705	TMSF
Tilmobank	775	3.493.213	TMSF
Asyabank	315	400.744	TMSF
Yasarbank	206	404.113	TMSF
Peyakbank	14.634	35.588.451	Koop. Şti. Mukayyitliği
Endüstri Bankası	---	6.750.027	TMSF
TOPLAM	89.185	250.809.818	

Kaynak: KKTC Merkez Bankası verilerinden derlenmiştir.

¹³¹ <http://www.ktto.net/turkce/offshorebank.html>, (03.03.2007)

Kıyı bankacılığı yapısı itibariyle KKTC dışında ikamet edenlere hizmet vermekteydi. Kıyı bankaları faaliyetleri KKTC'deki finans ve vergi kanunlarından bağımsız yerine getirilirdi. Ayrıca bu bankalar kaynak ve karlarını serbestçe transfer edebilirdi.¹³²

Kıyı Bankacılığı KKTC'de iyi niyetlerle ağırlıklı olarak 1980 ile 1990 arasında kurulmuş ve sayıları itibari ile 2001 öncesinde 59 taneyi bulmuştur. Ancak gecelik yüksek faiz uygulamaları ve kanuni açıklardan yararlanan kötü uygulamalar sonucunda 43 offshore bankanın lisansı iptal edilmiş, kalan 16 kıyı bankası da tasfiye halindedir. Bu 16 bankanın ise 13'ü Türkiye Cumhuriyeti orijinli, kalan bankalar ise sırasıyla Kanada, Azeri ve Bahreyn kökenlidir. Bu 16 offshore bankasının 1.3 milyar dolarken, daha önceleri bu bankaların sayısı 59 iken aktif büyüklüğü ortalama 4.5 milyar dolar civarındaydı.¹³³

Kıyı bankacılığı sonucunda birçok mudi zor durumda kalmış bazıları paralarının bir bölümünü kurtarmış, diğer bir bölümü de onu dahi kurtaramamıştır. Mudiler ilk başlarda kısa vadede yüksek gecelik faizle mevduatlarını yükseltmiştir. Yukarıda Tablo 34'de de bankalar tasfiye aşamasına gelindiğinde 89.185 kişi geri ödeme planları çerçevesinde TMSF güvencesi altına alındığı söylenebilir. Bu kişilere ödenen yaklaşık mevduat 250.809.818 TL ödeme yapılmıştır.

---

¹³² a.g.s., (03.03.2007)

¹³³ <http://www.milliyet.com.tr/2006/07/31/ekonomi/axeko02.html>, (31.07.2006)

3.8. KKTC’NİN ORTADOĞU EKONOMİLERİNDEKİ YERİ

3.8.1. KKTC’nin Ortadoğu Ülkelerine İhracatı

KKTC’nin Ortadoğu Ülkelerine yaptığı ihracat aşağıda Tablo 35’de de görüldüğü gibi oldukça düşüktür.

Tablo 35
KKTC’nin Ortadoğu da Ülkelere Göre İhracatı (Dolar)

Ülkeler	1995	2006	2007 (Ocak-Şubat)
MISIR	0	4.437	2.147
BİRLEŞİK ARAP EMİRLİKLERİ	97.202	787.708	0
LÜBNAN	0	537.512	9.509
SURİYE	0	16.550	0
SUUDİ ARABİSTAN	383.371	239.317	92.500
İRAN	0	50.333	0
İSRAİL	100.674	2.738.300	0
IRAK	317.641	2.350.483	106.770
KUVEYT	771.751	4.838.752	550.919
KATAR	0	55.900	0
ÜRDÜN	0	0	0
TOPLAM	1.670.639	11.619.292	761.845

Kaynak: KKTC İstanbul Başkonsolosluğu ile Rona Turanlı, Can Umut Ceyhan, a.g.e. verilerinden derlenmiştir.

Ancak 1995 yılındaki Ortadoğu'ya ihracatı yalnızca 1.677.639 dolarken, 2006 yılına gelindiğinde yaklaşık 10 milyon dolarlık bir artışla 11.619.292 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir. B.A.E. ile KKTC'nin 1995 yılındaki ihracatı 97.202 dolardan 2006 yılında 787.708 dolara yükselmiştir. KKTC'nin ihracatında yükseliş gösteren diğer bir Ortadoğu ülkesi İsrail olmuş ve 1995 yılından 2006 yılına gelindiğinde yaklaşık 2.500.000 dolarlık bir artış gerçekleşmiştir. Buna göre 1995 yılında KKTC'nin İsrail'e ihracatı 100.674 dolardan, 2006'da 2.738.300 dolara yükselmiştir. KKTC'nin ihracat hacmini yükselttiği diğer Ortadoğu ülkeleri ise Irak ve Kuveyt olmuştur. 1995 yılında Irak'a yapılan ihracat 317.641 dolar iken, 2006'da 2.350.483 dolar gerçekleşmiştir. Kuveyt'e yapılan ihracatta ise 1995 yılında sadece 771.751 dolarken 2006 yılına gelindiğinde ise büyük bir gelişme kaydederek 4.838.752 dolar olarak gerçekleşmiştir. 1995 yılından 2006'ya KKTC ile ihracatta gerileme gösteren Ortadoğu Ülkesi Suudi Arabistan olmuştur. 1995 yılında KKTC'nin Suudi Arabistan'a yaptığı ihracat 383.371 dolardan, 2006 yılında 239.317'ye gerilemiştir. Bunların dışında KKTC'nin Ortadoğu'da ihracat yaptığı diğer ülkeler 2006 yılı verilerine göre; 537.512 dolarla Lübnan, 4.437 dolarla Mısır, 16.550 dolarla Suriye, 50.333 dolarla İran, 55.900 dolarla da Katar olarak sayılabilir. KKTC'den Ortadoğu Ülkelerine yapılan ihracatta 2007'nin ilk iki ayında toplam 761.845 dolarlık ihracat yapılmıştır. Yine Tablo 35'de görüldüğü gibi Ocak ve Şubat ayı toplam ihracat rakamlarında en önemli performansı Mısır ile Suudi Arabistan göstermiştir. KKTC bu Ortadoğu Ülkelerine 2006 yılındaki toplam ihracatın iki katı kadar bir ihracatı 2007'nin ilk iki ayında yapmıştır. KKTC Mısır'a 2007 yılının Ocak ve Şubat aylarında 2.147 dolar, Suudi Arabistan'a 92.500 dolarlık ihracat gerçekleştirmiştir. KKTC'nin önemli miktarda ihracat yaptığı ülkeler Kuveyt, İsrail ve Irak olarak söylenebilir.

3.8.2. KKTC'nin Ortadoğu Ülkelerinden İthalatı

KKTC Ortadoğu Ülkelerinden ihracatına oranla oldukça fazla ithalat yaptığı söylenebilir. Aşağıda Tablo 36'da da görüldüğü gibi 1995 yılında Ortadoğu'dan 8.121.230 dolarlık ithalat yapılırken, 2006 yılına gelindiğinde ise 28.366.745 dolara yükselmiştir.

Tablo 36**KKTC'nin Ortadoğu da Ülkelere Göre İthalatı (Dolar)**

ÜLKELER	1995	2006	2007 (Ocak-Şubat)
MISIR	13.267	7.007.801	1.915.684
BİRLEŞİK ARAP EMİRLİKLERİ	173.135	8.799.321	1.900.640
LÜBNAN	6.539.028	5.165.336	1.166.011
SURİYE	27.899	243.514	2.975
SUUDİ ARABİSTAN	348.377	522.413	264.296
İRAN	52.017	487.093	66.748
İSRAİL	1.016.809	5.212.443	539.570
IRAK	0	0	0
KUVEYT	0	318.020	0
KATAR	0	62.026	0
ÜRDÜN	10.698	548.778	11.292
TOPLAM	8.181.230	28.366.745	5.867.216

Kaynak: KKTC İstanbul Başkonsolosluğu ile Rona Turanlı, Can Umut Ceyhan, a.g.e. verilerinden derlenmiştir.

KKTC'nin Lübnan dışındaki Ortadoğu ülkeleri ile ithalatını 1995 yılından itibaren arttırdığını görmekteyiz. Yukarıda Tablo 36'da da görüldüğü gibi Lübnan'la da 1995 ile 2006 arasında fazla bir fark oluşmayarak 1995 yılında 6.539.028 dolardan, 2006 yılına gelindiğinde 5.165.336 dolara gerilediğini söyleyebiliriz. KKTC'nin 2006 yılında Ortadoğu Ülkeleri içinde en büyük ithalatı 8.799.321 dolarla B.A.E.'den yaptığı söylenebilir. B.A.E.'nin arkasından 7.007.801 dolar ile Mısır, 5.212.443 dolarla İsrail,

5.165.336 dolarla da Lübnan gelmektedir. Bunların dışında KKTC'nin Ortadoğu'da ithalat yaptığı diğer ülkeler; 243.514 dolarla Suriye, 522.413 dolarla Suudi Arabistan, 487.093 dolarla İran, 318.020 dolarla Kuveyt, 548.778 dolarla Ürdün olarak sayılabilir. Yine Tablo 36'da görüldüğü gibi Ortadoğu'dan 1995 yılından 2006 yılına ithalattaki değişim ise Mısır'dan 13.267 dolardan 7.007.801 dolara, B.A.E.'den 173.135 dolardan 8.799.321 dolara, Suriye'den 27.899 dolardan 243.514 dolara artış olduğu söylenebilir. Bu ülkelerin dışında da Suudi Arabistan'dan 348.377 dolardan 522.413 dolara, İran'dan 52.017 dolardan 487.093 dolara, İsrail'den 1.016.809 dolardan 5.212.443 dolara, Ürdün'den ise 10.698 dolardan 548.778 dolara artış yaşanmıştır. Ortadoğu Ülkelerinden KKTC'ye ithalat oranında en düşük orana Katar sahiptir. KKTC'nin Ortadoğu'dan İthalatı 2007'nin Ocak ve Şubat aylarında 5.867.216 dolar olarak gerçekleşmiştir. KKTC'nin Ortadoğu'dan yaptığı yüksek ithalat miktarının nedeninin akaryakıt olduğu söylenebilir.

3.8.3. Ortadoğu Ülkelerinden KKTC'ye Turizm

KKTC'ye Ortadoğu'dan gelen turist sayısı 2003 yılında 7.253 kişiden, 2004 yılında 9.131 kişiye yükselmiş ancak 2005 yılında 8.619 kişiye gerilemiştir. Ortadoğu'dan KKTC'ye gelen turist sayısı bu üç yılda ortalama 8.000 kişi olarak gerçekleşmiştir. Son üç yıla baktığımızda aşağıda Tablo 37'de de görüldüğü gibi Ortadoğu'dan KKTC'ye en çok turist İran'dan gelmiştir. Bunun sebebi ise İran'daki baskıcı yönetimden uzaklaşma isteği olabilir. İran'dan KKTC'ye 2003 yılında 3.657 kişi, 2004 yılında 4.828 kişi, 2005 yılında ise 4.899 kişi gelmiştir. KKTC'ye Ortadoğu ülkelerinden gelen turist sayısına göre İran'dan sonra sırasıyla Ürdün ve Suriye yer alır. Ürdün'den 2003 yılında 1.224 kişi, 2004 yılında 1.290 kişi, 2005'de ise 1120 kişi KKTC'ye gelmiştir. Suriye'den KKTC'ye ise 2003 yılında 811 kişi turistik amaçla gelirken bu sayı 2004 yılında 1.493 kişiye yükselmiş, bu artış yerini az da olsa gerilemeye bırakarak 1.466 kişi olarak gerçekleşmiştir. KKTC'ye gelen turist sayısı olarak Ortadoğu Ülkeleri içerisinde en az miktara sahip olan Suudi Arabistan'dan 2003 yılında 84 kişi, 2004 yılında 67 kişi ve 2005 yılında ise sadece 53 kişi geldiği söylenebilir.

Tablo 37**KKTC'ye Ortadoğu Ülkelerinden Gelen Turistlerin Dağılımı (Adet)**

ÜLKELER	2003	2004	2005
İRAK	422	672	468
İRAN	3.657	4.828	4.899
İSRAİL	545	408	330
LÜBNAN	406	308	202
MISIR	104	65	81
SURİYE	811	1.493	1.466
SUUDİ ARABİSTAN	84	67	53
ÜRDÜN	1.224	1.290	1.120
TOPLAM	7.253	9.131	8.619

Kaynak: <http://www.devplan.org/>, (14.04.2007)

Yukarıda Tablo 37'de de görüldüğü gibi Ortadoğu'dan KKTC'ye gelen turist sayıları bakımından diğer ülkeler 2005 yılı itibariyle Irak'tan 468 kişi, İsrail'den 330 kişi, Lübnan'dan 202 kişi ve Mısır'dan 81 kişi olarak sayılabilir. Ortadoğu bölgesinin KKTC'ye coğrafi yakınlığı düşünüldüğünde bu bölgeden gelen turist sayılarının yetersiz olduğu söylenebilir.

SONUÇ

KKTC kurulduğu 1974 yılından itibaren siyasi alandaki zorluklara rağmen, ekonomik faaliyetler gelişmiştir. Kıbrıs Barış Harekâtı öncesi dağınık halde yaşayan Ada'daki Türk Toplumunu, bu harekâttan sonra Ada'nın kuzeyine yerleştirilmiştir. Bu iskân sonrası Türkiye tarafından çeşitli ekonomik kolaylıklar sağlanmıştır.

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC) kurulduğu 1983 yılından itibaren tanıyan tek ülke Türkiye olmuştur. Bazı ülkeler zaman zaman tanınma yolunda bazı girişimlerde bulunmuş olsalar da uluslararası baskılarla geri adım atmak zorunda kalmışlardır. Bu tanınmamanın getirdiği uluslararası ilişkiler bağlamında oluşan olumsuzluklarla KKTC ekonomik ve sosyal güçlüklerle karşılaşabilmektedir. KKTC'nin uluslararası alanda izole edilmişliğini Türkiye'nin bir takım çabalarıyla aşmaya çalışmaktadır.

KKTC kurulduğu günden itibaren Yunanistan ve GKRY'nin lobi faaliyetleri sonucunda uluslararası alanda kabul görmemiş, yalnızca Türkiye resmi olarak tanımıştır. Buna bağlı olarak da uluslararası kuruluşların Ada'ya yaptığı yardımlar, halen Kıbrıs Cumhuriyeti olarak tanınan GKRY'ne verilmektedir. KKTC bir ada devleti olmasından kaynaklanan sıkıntılara, birde bahsettiğimiz olumsuzluklar da eklenmesiyle ekonomik anlamda büyük güçlükler yaşandığı söylenebilir.

Türkiye KKTC'nin ekonomik faaliyetlerini arttırmak için bir takım girişimlerde bulunmuştur. Özellikle KKTC'nin turizm sektörü faaliyetlerini arttırabilmek için, Türkiye'deki kumarhane sektörünü KKTC'ye yönlendirmeye çalışmıştır. KKTC'nin bunun dışındaki ekonomik beklentilerini dış ticaretindeki görünmeyen işlemler kalemlerinden olan vakıf üniversiteleri gelirlerinden ve diğer görünmeyen işlemler kaleminden karşılamaya çalışmaktadır.

KKTC'nin tarımında çok geniş ve ekilebilir Maserya ovası dikkat çekicidir. Maserya Ovasında verimli tarım alanları oluşturabilecekken susuzluk nedeni ile yeterli tarım faaliyeti yapılamamaktadır. Türkiye'den su getirme amaçlı boru hattı çekilme projesi gündemdedir. Bu proje Maserya Ovasında tarımsal faaliyetlerin gelişmesi için olumlu ve desteklenmesi gereken bir çözüm olabilir.

KKTC'nin uzun yıllardır ekonominin temelleri tarım ve hayvancılık üzerinde kurulmaya çalışılmıştır. Ancak son yıllarda işgücünün dağılımına baktığımızda sanayileşmeye doğru yönelme olduğu söylenebilir. Ama bu ağır sanayi olarak değil, daha çok gıda işleme sanayi ve hazır giyim gibi ana sermayesini çabuk ödeyebilen küçük işletmeler olarak söylenebilir. Bunun dışında işgücü dağılımlarının hizmet sektöründe yoğunlaştığı söylenebilir. Bunda turizm, inşaat ve ulaştırma gibi sektörlerin de etkisi olduğu ulaşılabilen sonuçlar arasındadır. KKTC ekonomisinin bir başka unsuru ise Türkiye'den yapılan yardımlar ve kredilerin oluşturduğu söylenebilir.

KKTC'de Türk askerinin varlığı bu bölgeye güvenlik kadar ekonomik hareketlilik getirmektedir. Buradaki yoğun askeri nüfus buldukları yerlerdeki ticari faaliyetlere ek bir kaynak yaratmıştır. Ancak KKTC'de bu katkı yeterli bir şekilde halka anlatılmamaktadır. KKTC'de yaşayan halk ile Türk askeri arasında sıcak ilişkiler yaratabilmesi için bu katkının boyutları bölge insanına anlatılmalıdır.

KKTC ile Türkiye arasında geçişlerdeki serbestlik belli bir noktadan sonra güvenlik sorunları oluşturabilir. GKRY'den KKTC'ye geçiş yapan yasa dışı unsurlar, bu esneklikten faydalanarak Türkiye'ye geçiş yapabilir. Güvenlik güçleri çalışmalarla, oluşabilecek bu sorunun önüne geçmelidir.

KKTC'nin dış ticareti izolasyonların etkisiyle zorluklar içerisinde yapılmaktadır. KKTC'nin en önemli ticaret ortağı Türkiye'dir. Bunun dışındaki ülkelerle ticareti ise Türkiye'deki limanlar üzerinden yapılabilmektedir. Bu da maliyetlere ek yük getirmektedir. Bütün bunlara ek olarak Avrupa Birliği Adalet Divanı (ABAD) kararları çerçevesinde KKTC tarım ürünlerine konan kotalar ve kısıtlamalar da eklenince KKTC ekonomisinde büyük zorluklar olduğu söylenebilir.

KKTC'nin Ortadoğu ülkeleriyle çok düşük hacimli ve yetersiz ticaret ilişkileri olduğu söylenebilir. KKTC'nin ortak bir kültüre ve yakın bir coğrafyaya sahip olduğu Ortadoğu'da, tanıtım faaliyetleri ile turizm ve ticaret ilişkileri geliştirilebilir.

KAYNAKÇA

Kitaplar

Aydemir Şevket Süreyye, **Makedonya'dan Ortaasya'ya Enver Paşa (Cilt 1)**, Remzi Kitapevi, İstanbul, 1970

Aydoğdu Ahmet, **Kıbrıs'ta Türk Nüfusu**, BRC Basım ve Matbacılık, Ankara, 2005

Ayverdi Samiha, **Türk Tarihinde Osmanlı Asırları**, Damla Yayınevi, İstanbul, 1975

Çevikel Nuri, **Kıbrıs (Akdeniz'de Bir Osmanlı Adası 1570-1878)**, 47 Numara Yayıncılık, Gazimağusa, 2006

Gözen Ramazan, **Türk Dış Politikası Barış Vizyonu**, Palme Yayıncılık, Ankara, 2006

Gözenç Selami, **Güneybatı Asya "Ortadoğu" Ülkeler Coğrafyası**, Çantay Kitabevi, İstanbul, 1999

Kalaycı İrfan, **Kıbrıs ve Geleceği (Ekonomi-Politik Bir Tartışma)**, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2004

Kantarıcı Şenol, **Kıbrıs Laboratuvarı**, Aktüel Kitabevi, İstanbul, 2005

Kumkale Tahir Tamer, **Küresel Güçlerin Çekim Merkezinde Küçük Adada Büyük Oyunlar**, Pegasus Yayınları, İstanbul, 2004

Manisalı Erol, **Dünden Bugüne Kıbrıs**, Gündoğan Yayınları, Ankara, 2003

Mütercimler Erol, **Bilinmeyen Yönleriyle Kıbrıs Barış Harekatı**, Arba Yayınları, İstanbul, 1998

Özkul Ali Efdal, **Kıbrıs'ın Sosyo-Ekonomik Tarihi(1726-1750)**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2005

Öztürk Osman Metin, **Stratejik Açıdan Doğu Akdeniz ve Kıbrıs**, Altınküre Yayınları, Ankara, 2003

Samarci Radoman (Fransızcadan Çeviri: Meral Gaspralı), **Dünyayı Avuçlarında Tutan Adam Sokullu Mehmed Paşa**, Sabah Kitapları, İstanbul, 1995

Serter Vehbi Z., **Kıbrıs Tarihi**, Eğitim Kültür Gençlik ve Spor Bakanlığı, Kıbrıs, 1971

Turanlı Rona ve Ceyhan Can Umut, **Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Ülke Etüdü**, İstanbul Ticaret Odası, İstanbul, 1997

Sürekli Yayınlar

Yeni Türkiye Dergisi, Mart-Nisan 1995 Yıl 1 Sayı 3, Basım Yeri Ankara

Halit Oral Akbay, **Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti**, T.C. Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı İhracatı Geliştirme Etüd Merkezi, Ankara, 2007

Yazar Adı Olarak Bir Kurum

Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüd Başkanlığı, **Kıbrıs'ın Fethi (1570-1571)**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları:689, Ankara, 1986

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Dışişleri ve Savunma Bakanlığı Tanıtma Dairesi, **Rumlar, Neden Avrupa Birliği'ne Girmek İstiyor**, Lefkoşa, 1996

Tezler

Önge Halil, **Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde Tarım ve Hayvancılığın Ülke Ekonomisindeki Yeri**, Marmara Üniversitesi Ortadoğu ve İslam Ülkeleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2002

Durmaz Ozan, **AB Sürecinde Kıbrıs Sorunu ve Kıbrıs'ın Geleceği**, Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Projesi, 2007

İnternet Siteleri

<http://www.msb.gov.tr/Birimler/GNPP/html/images/2bol5kisres3.gif>, (21.03.2007)

<http://www.magusa.org/Arsiv/Harita/m1.jpg>, (04.04.2007)

http://www.devletarsivleri.gov.tr/yayin/osmanli/kibrisveb/birincibolum/osmanli_fethi.htm, (14.12.2006)

<http://www.ieee.metu.edu.tr/~salim/cypmaptr.gif>, (12.12.2006)

<http://www.igeme.org.tr/TUR/bakis/sayi%2027/bakis2738.htm>, (13.02.2007)

www.igeme.org.tr/tur/igeme/faaliyet2006.pdf, (01.02.2006)

<http://www.igemekktc.org/tur/KKTC.pdf>, (06.05.2007)

www.geocities.com/ceteris_tr2/katircioglu_ozturk.doc, (19.01.2007)

http://tr.wikipedia.org/wiki/Kuzey_Kıbrıs_Türk_Cumhuriyeti, (25.01.2007)

www.theeconomistintelligenceunit.com/countryprofile/cyprus, (11.03.2007)

www.theeconomistintelligenceunit.com/countryreport/cyprus, (27.04.2007)

<http://www.ctpkibris.org/tarih/tarih.htm>, (28.03.2007)

http://www.toplumcukurtuluspartisi.org/ph_tarihce.htm, (01.03.2007)

www.ilet.gazi.edu.tr/iletisim_dergi/20/ihsanserifkaymaz.pdf, (07.04.2007)

<https://www.cia.gov/cia/publications/factbook/geos/cy.html>, (11.02.2007)

www.devplan.org, (14.04.2007)

<http://www.devplan.org/Macro-eco/Bolum-1.pdf>, (14.04.2007)

<http://www.devplan.org/Macro-eco/Bolum-2.pdf>, (14.04.2007)

<http://www.dtm.gov.tr>, (10.03.2007)

<http://www.kktcmb.trnc.net/yayinlar/yillk-rapor-2005.zip>, (21.03.2007)

<http://www.tusiad.org/haberler/konusma/duyuruno465.pdf>, (09.05.2007)

<http://www.multilingual-matters.net/jost/007/0128/jost0070128.pdf>, (03.04.2007)

www.bilisimhukuku.net/index2.php?option=com_content&do_pdf=1&id=566, (01.06.2007)

<http://www.ktto.net/turkce/offshorebank.html>, (03.03.2007)

<http://www.milliyet.com.tr/2006/07/31/ekonomi/axeko02.html>, (31.07.2006)

http://www.hurriyetusa.com/haber/haber_detay.asp?id=7433, (14.04.2007)

http://www.referansgazetesi.com/haber.aspx?HBR_KOD=64519&YZR_KOD=145&ForArsiv=1, (05.05.2007)

<http://www.kibrispostasi.com/index.php/>, (13.05.2007)

<http://www.kibrispostasi.com/forum/archive/index.php/t-1235.html>, (15.04.2007)

<http://www.kibrisgazetesi.com/index.php/cat/5/PageName/Ekonomi>, (03.03.2007)

Elektronik Posta

KKTC İstanbul Başkonsolosluğu, Muavin Konsolos Esra Emin Özdeniz, (esra.ozdeniz@kktc-ib.com) Arap Ülkelerinin İthalat ve İhracatı, Serhan Şansal'a kişisel e-posta (serhansansal@yahoo.com), (03.05.2007)